

**III PLA ESTRATÈGIC DE SERVEIS SOCIALS
(2022-2026)**
VOLUM I: DIAGNÒSTIC PER A L'ELABORACIÓ DEL
PLA ESTRATÈGIC

GOVERN
ILLES
BALEARS

Palma, abril de 2022

G CONSELLERIA
O AFERS SOCIALS
I I ESPORTS
B DIRECCIÓ GENERAL
/ PLANIFICACIÓ
EQUIPAMENTS
I FORMACIÓ

Sumario

1. INTRODUCCIÓ.....	5
1.1. Justificació.....	5
1.2. Objectiu general.....	6
1.3. Objectius específics.....	6
1.4. Metodologia.....	7
1.5. Marc teòric.....	8
1.6. Les necessitats socials en el sistema balear de serveis socials.....	9
2. ANÀLISI DEL DESENVOLUPAMENT NORMATIU DEL SISTEMA PÚBLIC DE SERVEIS SOCIALS.....	11
2.1. Introducció.....	11
2.2. Elements del sistema públic de serveis socials.....	12
2.3. Règim competencial.....	13
3. CARACTERÍSTIQUES DE LA SOCIETAT DE LES ILLES BALEARS I L'IMPACTE EN EL SISTEMA DEL BENESTAR.....	19
3.1. Introducció.....	19
3.2. El creixement de la població.....	19
3.3. La diversificació de la societat: noves situacions, noves respostes.....	20
3.4. L'Augment de l'esperança de vida: envelliment de la població i dependència.....	24
3.5. Persistència de la precarietat laboral: sous baixos, jornades a temps parcial i la temporalitat dels contractes.....	28
3.6. L'augment de les desigualtats.....	36
3.7. Exclusió residencial: dificultats d'accés i de satisfacció de despeses de l'habitatge.....	39
3.8. La vulnerabilitat social: situacions risc i desemparament.....	43
3.9. Educació i formació per a la inserció sociolaboral.....	46
4. L'ACCIÓ DEL SISTEMA BALEAR DE SERVEIS SOCIALS.....	49
4.1. Introducció.....	49
4.2. Els serveis socials comunitaris bàsics.....	49
4.3. Els serveis socials especialitzats del Govern de les Illes Balears.....	54
4.3.1. Atenció a les famílies, infància i adolescència en risc.....	54
4.3.2. Atenció a persones amb diversitat funcional.....	57
4.3.3. Atenció a la dependència.....	62

4.3.4. Atenció a les persones en situació de risc d'exclusió social.....	65
4.3.5. Atenció a la dona.....	67
4.3.6. Les prestacions econòmiques.....	68
4.4. Anàlisi econòmica dels serveis socials de les Illes Balears.....	71
4.4.1. La previsió de despesa dels serveis socials de les Illes Balears... ..	71
4.5. Els equipaments dels serveis socials.....	74
4.5.1. Introducció.....	74
4.5.2. Sectors de població i tipologia de serveis.....	75
4.5.3. Metodologia.....	76
4.5.4. Anàlisi de places i població de referència.....	76
4.6. Les accions formatives dels professionals dels serveis socials.....	84
4.6.1. Introducció.....	84
4.6.2. Línies formatives.....	84
4.6.3. Estratègies formatives.....	85
4.6.4. Tipologies formatives.....	86
4.6.5. Modalitats.....	86
4.6.6. Accions desenvolupades.....	87
5. RESUM D'INDICADORS DE CONTEXT I DE PERSONES ATESES EN ELS SERVEIS SOCIALS.....	89
6. ANÀLISI DAFO.....	95
7. CONCLUSIONS DEL DIAGNÒSTIC.....	99
BIBLIOGRAFIA.....	107

1. INTRODUCCIÓ

1.1. Justificació

La societat actual, complexa i canviant, en què els canvis tenen lloc cada cop a un ritme més accelerat, exigeix als serveis socials una adaptació permanent. Vivim un moment de transformació en molts d'àmbits i el sistema de serveis socials no en pot quedar al marge. Som una societat líquida —així la defineix Zygmunt Bauman— sense valors gaire sòlids, en la qual la gran rapidesa dels canvis ocasiona una gran incertesa en molts àmbits de la vida: en el polític, en el laboral, en el relacional.

Societats tan dinàmiques com la nostra produeixen canvis socials en moltes esferes de la vida i els canvis socials generen noves necessitats. La raó de qualsevol política pública és intentar respondre adequadament a aquests canvis, i realitzar un bon diagnòstic que ens permeti entreveure les necessitats socials és un requisit fonamental per poder dissenyar polítiques efectives.

Dins aquest context, s'entén que els serveis socials també es trobin immersos en un procés de canvi que els hauria de dur a avançar cap a uns serveis socials universals, a ser un pilar més del sistema del benestar. Aquest fet ens duu a reflexionar sobre la necessitat que tenen els serveis socials de delimitar i identificar de manera contínua el seu objecte i finalitat, de manera que, tal com diu Aguilar (2014): «es fa necessari establir i delimitar amb claredat el camp d'acció dels serveis socials¹», la qual cosa permetrà definir amb una major presició els desenvolupament de les intervencions, els productes i serveis i la seva integració amb altres sistemes de protecció social.

El sistema balear de serveis socials, per donar resposta a l'objecte d'intervenció, a l'Article 1 de la Llei de serveis socials especifica que el sistema de serveis socials ha de contribuir, conjuntament amb altres sistemes, a donar resposta a les necessitats de les persones, tot potenciant-ne l'autonomia i la qualitat de vida.

Per altra banda, l'article 32 de la Llei de serveis socials estableix que el pla estratègic s'ha de confeccionar des de l'anàlisi de les necessitats existents, la demanda social de prestacions i els objectius de cobertura. Seguint amb les directrius de la normativa, aquest informe, anomenat «Diagnòstic social de les Illes Balears», pretén ser una descripció de la societat balear i de l'acció dels

---

¹AGUILAR, MANUEL: *Apuntes para un replanteamiento de los servicios sociales en España*. Madrid: Fundación FOESSA, 2014.

serveis socials illencs.

El III Pla Estratègic de Serveis Socials de les Illes Balears-PESS- (2022-2026) consta de 2 volums. El Volum I s'ha confeccionat partint de l'anàlisi de les necessitats existents i la demanda social de prestacions, els objectius de cobertura i les previsions necessàries per elaborar la cartera de serveis. Per aquest motiu el PESS compta amb un Diagnòstic dels Serveis Socials que inclou l'anàlisi de les característiques de la societat de les Illes Balears i l'anàlisi de la situació dels serveis socials a les Illes Balears. En el Volum II s'incorpora una balanç del Pla anterior (2018-2021), un apartat dedicat a l'organització territorial dels serveis socials i tot un conjunt de línies estratègiques, eixos i mesures a desenvolupar en els propers quatre anys.

Per tant, aquest document, DIAGNÒSTIC SOCIAL DE LES ILLES BALEARS, que es correspon amb el Volum I, constitueix el primer pas en l'elaboració del III Pla Estratègic de Serveis Socials de les Illes Balears, en el qual s'identifiquen les necessitats socials prioritàries, com també l'avaluació de l'acció del sistema balear de serveis socials, de manera que el diagnòstic està concebut com el punt de partida per tal de marcar les estratègies i les línies d'acció del sistema balear de serveis socials per al període que compren el segon semestre de 2022 al primer semestre de 2026.

1.2. Objectiu general

El propòsit del diagnòstic social és analitzar la societat de les Illes Balears i l'acció del sistema balear de serveis socials per tal de prioritzar decisions i actuacions de manera ordenada que permetin construir per als propers quatre anys un serveis socials cada vegada més valuosos, integrats, apreciats, eficaços i eficients.

1.3. Objectius específics

- Identificar els principals canvis i transformacions socials que poden generar noves demandes al sistema balear de serveis socials.
- Analitzar la resposta del sistema balear de serveis socials mitjançant l'anàlisi longitudinal de les actuacions realitzades.
- Identificar els elements que poden influir en el desenvolupament del sistema públic de serveis socials.

Es tracta, en primer lloc, de fer una anàlisi de les transformacions que s'han produït en els darrers anys a la societat i de les que es preveuen en un futur

pròxim, de les quals se'n derivaran unes necessitats. En segon lloc, s'aprofundeix en l'anàlisi del sistema balear de serveis socials. I, en tercer lloc, a manera de conclusions s'assenyalen les prioritats a què ha de donar resposta aquest sistema. Per tant, les conclusions serien el punt de partida per pensar, dissenyar i elaborar el III Pla Estratègic de Serveis Socials a les Illes Balears (2022-2026).

En el present diagnòstic social es considerarà els determinants socials específics del homes i les dones, així com les necessitats diferencials, per identificar indicadors desgregats per sexe tenint en compte els diferents eixos de desigualtat.

1.4. Metodologia

Per identificar els elements que poden influir en el desenvolupament del sistema públic de serveis socials, conèixer les necessitat socials de la població i la demanda potencial de recursos s'ha utilitzat una metodologia quantitativa basada en l'anàlisi de fonts secundàries elaborades per organismes públics (les fonts més consultades han estat les estadístiques oficials i les dades pròpies de les unitats de gestió del sistema públic). També ens hem basat en informació disponible, ja sigui normativa, notes periodístiques, informes o estudis per tal de contextualitzar, ampliar o aprofundir la investigació. Sempre que ha estat possible s'han utilitzat les darreres dades oficials disponibles fins a l'any 2020.

Aquest diagnòstic, que ha estat elaborat per la Direcció General de Planificació i Equipaments de la Conselleria d'Afers Socials i Esports, serà supervisat pel Comitè d'Avaluació de Necessitats Socials.

EL DIAGNÒSTIC SOCIAL DE LES ILLES BALEARS s'estructura en una sèrie d'apartats. El primer apartat està format per la Introducció, on trobam la justificació, els objectius, la metodologia i el marc teòric del diagnòstic.

La segona part està dedicada a l'anàlisi del context sociodemogràfic i se centra en dos aspectes rellevants per al sistema de serveis socials: el primer són les transformacions poblacionals com a conseqüència del procés d'envelliment demogràfic, de l'augment de l'esperança de vida, del fenomen migratori i dels canvis en les estructures de les llars i, el segon aspecte, les situacions de vulnerabilitat social com a conseqüència dels salaris baixos, la precarietat i la temporalitat, l'augment de les desigualtats, l'exclusió residencial i les situacions de risc i desemparament. Es tracta de fer una anàlisi de les transformacions que s'han produït en els darrers anys.

En la tercera part, es presenta una anàlisi longitudinal de l'acció dels serveis socials. S'analitzen les actuacions realitzades i els equipaments disponibles, seguint l'esquema de prestacions socials de la Cartera bàsica de serveis socials de les Illes Balears aprovada l'any 2016. Es du a terme una anàlisi de la demanda de les prestacions i serveis (persones usuàries) i de l'oferta (serveis i equipaments). Aquesta part es subdivideix en dues parts: la primera conté l'anàlisi de les actuacions fent referència a serveis i persones usuàries i la segona part inclou l'anàlisi dels equipaments, tenint en compte el nombre places segons la titularitat (pública, privada) i les persones usuàries.

La quarta part fa referència a les necessitats formatives dels professionals dels serveis socials: aquí s'exposen les accions formatives dutes a terme els anys 2019, 2020 i 2021, i les línies formatives a tenir en compte per a futures formacions.

En el cinquè apartat s'inclou un resum d'indicadors de context i de persones ateses en els serveis socials, i a la setena part s'exposa l'anàlisi DAFO realitzat a partir de les conclusions dels apartats anteriors. Finalment, a la part setena es presenten les conclusions del diagnòstic. De les conclusions i l'anàlisi DAFO s'extrauen les grans respostes del sistema balear de serveis socials per atendre les necessitats socials detectades.

El present diagnòstic proposa la incorporació de l'enfocament de gènere d'una perspectiva transversal, i reconeix l'existència de desigualtats socials i l'efecte diferencial de les polítiques de serveis socials sobre el benestar i la qualitat de vida de dones i homes. Per tant, proposa la incorporació de l'enfocament de gènere des del procés mateix de planificació com una estratègia necessària, tot i que no suficient, per reduir les diferències socials i la bretxa d'efectivitat de les polítiques en salut entre homes i dones.

Dit això, cal remarcar que les dades d'aquest diagnòstic són el punt de partida per pensar, dissenyar i elaborar el Pla Estratègic de Serveis Socials de les Illes Balears dels propers quatre anys, així com la base per implantar un sistema estable d'anàlisi de les necessitats.

1.5. Marc teòric

L'elaboració del marc teòric i la identificació de conceptes centrals és fonamental per saber què volem observar i des de quina perspectiva volem treballar per donar resposta als nostres interrogants. Aquí es treballarà el concepte d'universalització dels serveis socials, el de reconeixement de la persona com a centre del sistema i el concepte de necessitat social.

El punt de partida del diagnòstic és comprendre que els serveis socials es troben sotmesos a un procés de canvi, que són «un camp en procés de transformació des de l'antic nivell de beneficència o l'assistència cap a un sector o pilar de l'estat del benestar²» o, el que és el mateix, cap a serveis socials universals. S'entén el procés d'universalització dels serveis socials des d'una perspectiva d'extensió i aprofundiment de la garantia i l'exercici de drets socials.

Així, per poder pensar la universalització dels serveis socials, Fantova (2008) afirma que cal identificar quina és la necessitat a la qual responen els serveis socials i, si aquesta necessitat és universal, som en bon camí per poder parlar d'universalització i, en definitiva, dels drets socials com a dret de ciutadania³. En aquest sentit, aquest autor entén que cal avançar en clau de precisió del tipus de necessitat i ampliació (cap a la universalització) de la població diana. La precisió de les necessitats està lligada a la conveniència d'establir i delimitar el camp d'acció dels serveis socials. Fantova (2008) proposa definir els serveis socials com aquells serveis que s'encarreguen de promoure el millor ajustament possible (la millor interacció) entre autonomia personal i integració relacional a cada moment del cicle vital i en cada context i entorn en el qual es trobin les persones, i aquesta és una necessitat universal.

Amb el procés de canvi dels serveis socials també s'ha anat aprofundint en el model d'atenció i s'ha situat les persones com a nucli del sistema social. El model centrat en les persones és el que situa les interaccions de les persones amb el seu entorn familiar i comunitari com a objecte essencial d'intervenció.

En aquesta nova mirada, la interacció per a l'autonomia i el model d'atenció centrat en la persona permet orientar la intervenció a les necessitats de les persones i al seu empoderament i participació activa en el procés d'atenció.

La conceptualització de necessitats és molt important per a l'actuació dels serveis socials, atès que segons la concreció de les necessitats que se considerin fonamentals i bàsiques per a les persones amb tota la seva complexitat, la seva resolució ha de ser considerada un dret.

1.6. Les necessitats socials en el sistema balear de serveis socials

Les necessitats socials són el punt de partida de l'acció social i són objecte

---

²AGUILAR, MANUEL. *Apuntes para un replanteamiento de los servicios sociales en España*. Madrid: Fundación FOESSA, 2014.

³FANTOVA, FERNANDO. *La universalització dels serveis socials des de dins*. Revista Barcelona Societat, Núm 14, 118-127. <https://ajuntament.barcelona.cat/dretssocials/ca/revista-barcelona-societat>

d'atenció del sistema balear de serveis socials (art.1 de la Llei 4/2009 de serveis socials de les Illes Balears).

A més, la Llei 4/2009, d'11 de juny, de serveis socials de les Illes Balears, regula en el capítol III del títol II, per primera vegada, les carteres de serveis socials, que es configuren com el recull sistematitzat i operatiu de prestacions que el sistema ofereix a la ciutadania segons les situacions de necessitat social.

La Cartera bàsica 2017-2020 de serveis socials, aprovada pel Govern de les Illes Balears a proposta de la Conselleria de Serveis Socials i Cooperació, defineix cada tipus de prestació, la població a la qual va destinada, l'establiment o l'equip professional que l'ha de gestionar, els perfils i les ràtios del personal professional de l'equip i els estàndards de qualitat. En tots els casos, ha de garantir l'accés a les prestacions amb el suport de l'Administració, tenint en compte criteris de progressivitat en la renda i les necessitats de les persones usuàries.

Atès que les necessitats socials són canviants, la Cartera ha de ser una eina dinàmica i subjecta a revisió i canvi, d'aquí la seva vigència quadriennal. A hores d'ara, el Servei de Planificació Social de la Conselleria d'Afers Socials i Esports treballa en la redacció d'una nova Cartera.

2. ANÀLISI DEL DESENVOLUPAMENT NORMATIU DEL SISTEMA PÚBLIC DE SERVEIS SOCIALS

2.1. Introducció

A continuació es pretén dur a terme una visió global del desenvolupament normatiu que s'ha dut a terme des de les administracions públiques implicades en la prestació dels serveis socials.

Partint de les competències atribuïdes a l'Estatut d'Autonomia, s'inclouen com a competències exclusives de la comunitat autònoma—article 30— la tercera edat; l'acció i el benestar social; el desenvolupament comunitari i la integració; el voluntariat social; els complements de la seguretat social no contributiva; les polítiques de protecció i suport a les persones amb discapacitats físiques, psíquiques i sensorials; les polítiques d'atenció a persones dependents; i les polítiques d'atenció a les persones i als col·lectius en situació de pobresa o necessitat social. A més, també són competència de la comunitat autònoma la protecció social de la família; la conciliació de la vida familiar i laboral; les polítiques de gènere i protecció de menors i les activitats que es vehiculen a través del sistema de serveis socials.

L'article 70 determina que, entre d'altres, són competències pròpies dels Consells Insulars: els serveis socials i l'assistència social; el desenvolupament comunitari i la integració; la política de protecció i atenció a persones dependents; els complements de la Seguretat Social no contributiva; el voluntariat social; i les polítiques d'atenció a les persones i als col·lectius en situació de pobresa o necessitat social.

Els municipis, com a entitats locals bàsiques de l'organització territorial, són instruments fonamentals en les polítiques de serveis socials per la proximitat a la ciutadania. L'article 26 de la Llei 20/2006, de 15 de desembre, municipal i de règim local de les Illes Balears, atorga als municipis —a més de les competències derivades de la legislació bàsica de l'Estat i l'exercici de les que puguin ser delegades— la regulació i prestació dels serveis d'atenció a les persones, dels serveis socials públics d'assistència primària i foment de les polítiques d'acollida de les persones immigrades i la regulació i desenvolupament de procediments, estructures organitzatives i polítiques per a la participació ciutadana en la vida

local, a més de l'elaboració i aprovació de programes de foment del voluntariat i associacionisme.

La Llei 4/2009, d'11 de juny de serveis socials, sorgeix en el nou marc competencial que estableix l'Estatut d'Autonomia de les Illes Balears, que requeria una adequació normativa en l'àmbit dels serveis socials per tal de reforçar el protagonisme local i les noves estructures organitzatives en la prestació de serveis, i també l'actuació coordinada i participada de totes les instàncies del sistema.

La llei autonòmica reconeix la universalitat en l'accés als serveis socials, i preveu, per primera vegada, l'aprovació de carteres de serveis, que inclouen les prestacions a les quals la ciutadania té dret; un dret subjectiu que pot exigir a les administracions que en són competents.

2.2. Elements del sistema públic de serveis socials

La Cartera de serveis socials és l'instrument que determina el conjunt de prestacions del sistema de serveis socials, que inclou totes les prestacions tècniques, econòmiques i tecnològiques.

Cada Administració competent ha de redactar la seva cartera de serveis socials en el marc de la distribució de competències vigent.

Així, l'Administració autonòmica prorroga per a l'any 2021, mitjançant la Llei 3/2020, de 29 de desembre, de pressuposts generals de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears (BOIB núm. 216, de 31 de desembre de 2020) el Decret 66/2016, de 18 de novembre, pel qual s'aprovà la Cartera bàsica de serveis socials de les Illes Balears 2017-2020 i s'establiren els principis generals per a les carteres insulars i locals.

El Ple del Consell de Mallorca, en sessió de dia 13 de juliol de 2017, va acordar aprovar definitivament la Cartera insular de serveis socials i dels serveis a menors i famílies de Mallorca, publicada en data 18 de juliol de 2017 en el *Butlletí Oficial de les Illes Balears*, modificada la vigència per acord del Ple de 8 de juliol de 2021 fins al 31 de desembre de 2022 (BOIB núm. 95 de 17 de juliol de 2021).

2.3. Règim competencial

Com podem veure a l'art. 2.2 de la Llei 4/2009, d'11 de juny, el sistema públic de serveis socials està integrat pels serveis socials de titularitat pública i els de titularitat privada acreditats i contractats per les administracions públiques d'acord amb el que estableix la Llei de serveis socials. Tots aquests serveis configuren conjuntament la xarxa de serveis socials d'atenció pública de les Illes Balears.

Les competències en matèria de serveis socials són atribuïdes a l'Administració de la CAIB (Govern, Consells Insulars i Ajuntaments). Trobam dites competències definides als articles 36, 37 i 38 de la Llei 4/2009, d'11 de juny, de serveis socials de les Illes Balears.

El Decret 48/2011, de 13 de maig, pel qual es regulen els principis generals i les directrius de coordinació dels serveis socials comunitaris bàsics (BOIB Núm. 75 de 2011), desplega la norma, en els temes que s'ha considerat que afecten els principis d'igualtat del conjunt dels ciutadans de les Illes i, per tant, el desplegament heterogeni dels quals pot generar situacions de desigualtat.

L'article 35.1.a determina que correspon al Govern de les Illes Balears fer el desplegament normatiu per establir els principis generals sobre la matèria que assegurin l'equilibri i la cohesió territorial entre totes les illes. La lletra h d'aquest article atribueix com a competència del Govern de les Illes Balears establir els criteris i les fórmules de coordinació general del sistema. Els articles 37 i 38 —que estableixen les competències dels consells insulars i dels ajuntaments, respectivament— fan referència a la coordinació necessària d'aquestes administracions per tal de consolidar un sistema públic de serveis socials que sigui eficient i eficaç davant les situacions de necessitats socials.

Quant a la competència del govern d'adoptar les iniciatives legislatives en matèria de serveis socials, podem veure que, amb posterioritat a l'any 2009, s'han aprovat una sèrie de normes per donar resposta a les necessitats dels col·lectius següents:

- Infància i famílies (4 lleis aprovades)

- Llei 13/2019, de 29 de març, per la qual es modifica la Llei 14/2010, de 9 de desembre, de mediació familiar de les Illes Balears.
- Llei 9/2019, de 19 de febrer, de l'atenció i els drets de la infància i l'adolescència de les Illes Balears.
- Llei 8/2018, de 31 de juliol, de suport a les famílies.

- Llei 7/2015, de 10 d'abril, per la qual s'estableix el marc regulador dels processos d'autonomia personal de menors que han estat sotmesos a una mesura de protecció o reforma.

- Entitats i serveis a les persones (4 lleis aprovades)

- Llei 1/2021, de 19 de febrer, de modificació de la Llei 1/2014, de 21 de febrer, de cans d'assistència.
- Decret llei 10/2020, de 12 de juny, de prestacions socials de caràcter econòmic de les Illes Balears
- Llei 3/2018, de 29 de maig, del tercer sector d'acció social.
- Llei 12/2018, de 15 de novembre, de serveis a les persones en l'àmbit social a la Comunitat Autònoma de les Illes Balears.
- Llei 10/2013, de 23 de desembre, de modificació de la Llei 4/2009, d'11 de juny, de serveis socials de les Illes Balears.

Per tant, podem dir que la funció legislativa exercida a través de la Conselleria preveu solucionar diferents problemàtiques de les persones residents a les Illes. Abordar de manera conjunta les situacions de necessitat provocades per la manca de norma i/o per la necessitat d'actualitzar-la, prenent com a base els canvis sociodemogràfics produïts en la societat balear, ha estat una tasca fonamental per adoptar les mesures necessàries i executar les directrius que estableix el Govern en matèria de serveis socials.

Una altra competència atribuïda a la conselleria competent en matèria d'affers socials és la d'elaborar el Pla Estratègic de Serveis Socials i els plans sectorials. Actualment, el pla vigent és el II PESS 2018-2021, i es troba en fase d'aprovació el III Pla Estratègic de Serveis Socials 2022-2025, que inclou, a part d'un balanç del pla anterior, els plans següents: infraestructures, de gestió i qualitat, i també incorpora els programes sectorials de lluita contra la pobresa i el d'atenció a les situacions de dependència.

Quant a les competències dels Consells Insulars, cal destacar la Llei 14/2001, de 29 d'octubre, sense la qual no es pot comprendre l'atribució de competències als consells insulars en matèria de serveis socials i seguretat social.

S'atribueix als consells insulars l'exercici de la potestat reglamentària en els temes prevists en la normativa vigent. El Pla Anual Normatiu 2019 del Consell Insular de Mallorca incorpora els acords, reglaments i ordenances següents, que tenen relació amb els drets i benestar social:

- Reglament de la secció insular de Mallorca del Registre unificat de serveis socials de les Illes Balears i els procediments d'autorització i acreditació dels serveis socials d'àmbit insular. Com a objecte de la norma o modificació trobam la necessitat de regular la secció insular de Mallorca del Registre unificat, els requisits d'autorització i acreditació, el control administratiu de les autoritzacions concedides i el procediment de control i d'avaluació del nivell de qualitat al qual s'han de sotmetre les entitats acreditades. El termini per fer les aportacions a la consulta prèvia va finalitzar el 3 de març de 2017. Es tracta d'una normativa en tramitació.
- Reglament pel qual es regula el funcionament dels serveis socials per a persones amb discapacitat inclosos a la Cartera insular de serveis socials i se n'estableixen els requisits d'autorització i acreditació.

Objecte de la norma o modificació: donar resposta a la regulació dels requisits d'autorització i acreditació dels serveis socials per a persones amb discapacitat de Mallorca i desenvolupar la cartera de serveis. Es tracta d'una normativa aprovada i publicada al BOIB el 15 de febrer del 2018.

- Reglament pel qual s'estableix el règim jurídic dels serveis d'acolliment residencial per a persones menors d'edat a Mallorca. En aquest cas, com a objecte de la norma o modificació trobam la necessitat de regular les disposicions generals sobre l'objecte, l'àmbit d'aplicació, els principis i les prestacions generals, els requisits materials i funcionals dels serveis d'acolliment residencial, l'organització general dels serveis d'acolliment i les relacions amb altres entitats. En data 19 de juny de 2021 es publica al BOIB l'aprovació definitiva del reglament esmentat.
- Modificació del Reglament pel qual es regula el funcionament dels serveis socials per a persones amb discapacitat inclosos a la Cartera insular de serveis socials i se n'estableixen els requisits d'autorització i d'acreditació. És una normativa en elaboració. El projecte de reglament va ser aprovat inicialment pel Ple del Consell de Mallorca de dia 8 d'octubre de 2020. El tràmit d'audiència ha acabat.
- Regulació dels criteris d'autorització dels centres d'atenció infantil per a infants de 0 a 3 anys per a l'illa de Mallorca. Objecte de la norma: regular les condicions arquitectòniques, ambientals, d'accessibilitat, de qualitat d'instal·lacions i materials als centres d'atenció infantil per a infants menors de tres anys, que actualment només requereixen d'una llicència d'activitats. El termini per fer les aportacions a la consulta prèvia va finalitzar l'1 de setembre de 2021. Es tracta d'una normativa en tramitació.

Queda pendent el Reglament que desenvolupa els principis generals i les directrius de coordinació dels serveis socials comunitaris bàsics. L'objecte d'aquesta norma és desenvolupar el Decret 48/2011 en matèria d'identificació de les zones d'atenció preferents, coordinar els serveis comunitaris bàsics, l'estructura directiva i de suport tècnic i administratiu, el servei de teleassistència i el professional de referència, i les funcions i drets de les persones usuàries.

En relació amb l'elaboració d'aquest darrer reglament, que té per objecte, com hem dit, desenvolupar el Decret 48/2011, cal destacar que l'article 12 determina que els consells insulars han de reglamentar, amb la participació dels ajuntaments, la identificació de les zones d'atenció preferent existents en l'àmbit insular. Aquesta diferenciació farà possible incrementar, en les àrees d'atenció preferent, tant el nombre com el tipus de perfil professional, a més de la composició de les unitats de treball que estableix l'article 41.2 de la Llei 4/2009. Així mateix, l'art. 11 del Decret 48/2011 reitera la importància de la figura del professional de referència definit a l'art. 64 Llei 4/2009, i atorga qüestions relatives a l'assignació del professional de referència a tota persona o família atesa pels serveis socials, en clarifica les funcions i de quina manera l'organització ha de procurar els elements necessaris per garantir la continuïtat de l'atenció a les unitats familiars.

El Consell Insular de Menorca ha aprovat els reglaments següents:

- Reglament de règim intern del Centre de dia del CIM a Maó per a persones amb malaltia d'Alzheimer i altres trastorns cognitius, de 17 de maig de 2012.
- Reglament del Consell Assessor de la Gent Gran de Menorca de 19 de març de 2012.
- Reglament del servei de teleassistència domiciliària de Menorca de 14 de juliol de 2014.

El Consell Insular de Formentera incorpora a la seva normativa els reglaments que estableixen i regulen el funcionament de:

- Centres d'estades diürnes, de 23 de juny de 2011.
- Centre municipal de serveis socials. Publicat al BOIB núm. 11 de 22 de gener de 2009.
- Servei d'ajuda a domicili. Publicat al BOIB núm. 102, de 2002.

Tornant a l'atribució de competències als consells insulars, els articles 2, 3, 4 i 5 de la Llei 14/2001 fan referència a les competències i funcions que es transfereixen als consells insulars en matèria de control administratiu d'entitats, serveis i

centres de serveis socials i les funcions relatives a les autoritzacions administratives, al registre d'entitats i a la potestat inspectora i sancionadora en matèria de serveis socials. Atorguen autonomia al Consell Insular de Mallorca, Menorca, Eivissa i Formentera en tot allò que disposa la norma, segons la normativa vigent.

Per exercir l'atribució de competències abans esmentades, el Consell Insular de Mallorca, a través de l'IMAS, disposa d'un equip tècnic de valoració que tramita les sol·licituds d'autoritzacions i acreditacions, com també les inscripcions (altes, baixes, modificacions) al registre de la secció insular del RUSS (Registre Unificat de Serveis Socials). Exerceix, a la vegada, la potestat inspectora i sancionadora.

El Consell Insular de Menorca, per mitjà de la Direcció Insular de Benestar i Família, gestiona el Servei Insular d'Autorització, Registre i Inspecció de Centres i Serveis Socials. Els objectius i funcions d'aquest són:

- Expedir les autoritzacions administratives que són necessàries per crear, posar en funcionament o modificar l'activitat d'un centre o servei social que tingui per àmbit d'actuació l'illa de Menorca.
- Tramitar les inscripcions dels centres i serveis en els registres oficials insular i autonòmic.
- Exercir les potestats inspectora i sancionadora.

Les àrees de benestar social d'Eivissa i Formentera també duen a terme les funcions esmentades al punt anterior.

L'autorització, acreditació, inspecció i registre dels centres i serveis suprainsulars és competència exclusiva de la comunitat autònoma.

A més de les qüestions relacionades amb els centres i serveis, hi ha d'altres competències transferides pel que fa a l'ampliació i a l'adaptació de les funcions transferides per la Llei 12/1993, de 20 de desembre.

Així, cada consell insular ha de tramitar i gestionar les ajudes referides a l'art. 6 del Decret 14/2001:

Són prestacions individuals del Sistema Balear de Serveis Socials i de concessió d'ajudes institucionals, amb subjecció a l'ordenament sectorial vigent en cada moment i, en concret:

- a) L'atorgament d'ajudes públiques per al finançament d'operacions de capital a favor de corporacions locals i/o entitats privades sense ànim de lucre, destinades a l'execució de projectes específics de construcció, d'adaptació o de reconversió de centres d'atenció per a persones majors i/o d'establiments d'atenció a persones amb minusvalidesa física, psíquica o sensorial.
- b) L'atorgament d'ajudes individuals, directes o indirectes, per a l'assistència a discapacitats.
- c) La concessió d'ajudes institucionals per al manteniment i la funcionalitat operativa de centres per a la prestació de serveis directes a discapacitats físics, psíquics i sensorials.

Quant a les funcions i serveis que es transfereixen als consells insulars en matèria de gestió de les prestacions i serveis socials del Sistema de la Seguretat Social, l'article 9 indica que els consells insulars de Mallorca, de Menorca i d'Eivissa i Formentera exerciran, en els àmbits territorials respectius i en concepte de pròpies, les funcions següents:

- Centres d'atenció a les persones majors que ofereixin places residencials, per a estades temporals o permanents.
- Centres d'atenció a les persones amb minusvalidesa (física, psíquica o sensorial) que ofereixin places residencials, per a estades temporals o permanents.
- Centres de dia per a l'atenció a les persones majors, per a la promoció de la convivència i la prestació de diferents serveis que complementin l'acció assistencial.

També hi ha altres funcions relacionades amb la tramitació i valoració de les sol·licituds d'ingrés a places residencials, pròpies o concertades, d'atenció a les persones majors i a persones amb minusvalidesa i el desenvolupament de programes d'integració, prestacions i accions en els centres abans descrits.

S'hi afegeix a més la concertació de reserva i d'ocupació de places residencials per a persones majors i per a persones amb minusvalidesa, amb entitats públiques i privades sense ànim de lucre, com també la gestió de serveis socials generals, amb recursos propis o realitzada amb mitjans concertats amb altres institucions públiques i/o entitats privades, a beneficiaris del Sistema de la Seguretat Social.

3. CARACTERÍSTIQUES DE LA SOCIETAT DE LES ILLES BALEARS I L'IMPACTE EN EL SISTEMA DEL BENESTAR

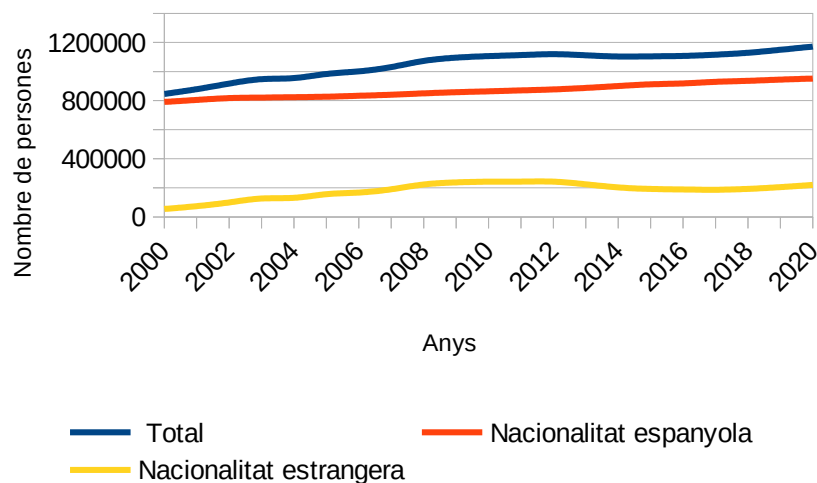
3.1. Introducció

A continuació es presenta l'anàlisi de les dades relatives al context sociodemogràfic en què opera el sistema de serveis socials de les Illes Balears i l'evolució de les darreres dècades. Aquesta anàlisi dinàmica cerca posar de manifest tendències que permetin prendre decisions amb una visió estructural, més enllà de situacions conjunturals com la que caracteritza el moment de redacció d'aquest Pla, en plena crisi de la COVID-19. No obstant això, l'enorme impacte socioeconòmic de la pandèmia i els efectes sobre la població més vulnerable, ens han conduït, sempre que ha estat possible, a tenir en compte el context actual. La selecció de temes i indicadors està feta en tant que són considerats generadors de situacions de necessitat i per tant, de manera directa o indirecta, els ha de tenir en compte el sistema de serveis socials.

3.2. El creixement de la població

Segons les dades del padró d'habitants, l'1 de gener de 2020 la població de les Illes Balears era d'1.171.543 (584298 homes (49,9%) i 587.245 dones (50,1%). En els darrers vint anys, la població de Balears ha crescut un 38,5%, i ho ha fet de manera especialment intensa a les Pitiüses (Eivissa un 69,4% i Formentera un 89,3%).

Gràfic 1. Població de Balears per tipus de nacionalitat (2000-2020)

Font: INE, IBESTAT

El creixement de la població de Balears es relaciona en gran mesura amb l'expansió de les immigracions econòmiques arreu de l'Estat en aquest període de temps. Així, al gràfic 1 podem veure que, si bé el ritme de creixement de la població espanyola s'ha mantingut constant durant els darrers 20 anys, la població estrangera és la que ha marcat les variacions en el ritme creixent de la població. El caràcter eminentment econòmic de la immigració explica que, durant els anys anteriors a la crisi econòmica, es produís un creixement intens de la població estrangera (i de la població total) i un alentiment a partir de l'any 2008. Així, si bé entre 2000 i 2010 la població de Balears va augmentar un 30,8 %, aquest increment només ha estat del 5,92 % entre 2010 i 2020, i fins i tot es varen registrar creixements negatius els anys 2013 i 2014. És a partir de 2015 que el creixement recupera el signe positiu i la població s'incrementa progressivament, amb una taxa cada any una mica més gran que l'anterior.

D'altra banda, des de mitjans dels anys 70 del segle passat la natalitat no ha deixat de caure. Segons les darreres dades disponibles se situa en 8,75 naixements per cada mil habitants a les Balears, una xifra que era de 12,03 l'any 2002. De la mateixa manera, la mitjana de fills per dona ha passat de 1,42 l'any 2002 a 1,22 l'any 2018 (segons les dades del Banc Mundial la mitjana de fills per dona a Espanya l'any 1970 era de 2,84).

Canvis i transformacions socials més significatius:

- Eivissa i Formentera han sofert un creixement poblacional molt intens en els darrers vint anys (del 14,46 % i del 19,49 %, respectivament). Pel que fa a Mallorca i Menorca, el creixement en els darrers vint anys no ha estat tan acusat (del 4,95 % i de l'1,33 %, respectivament). A partir de 2018, s'observa un canvi de tendència a Menorca, amb percentatges de creixement anual més acusats. Cal assenyalar que aquests creixements tenen conseqüències sobre la capacitat d'assimilació del territori en tots els àmbits, i també en el dels serveis socials.
- La taxa de natalitat i el nombre de fills per dona continuen en clara davallada.

3.3. La diversificació de la societat: noves situacions, noves respostes

Durant les darreres dècades s'està produint una intensa diversificació de les societats i de les llars que la componen. El trencament de la família nuclear com a

model hegemònic, la diversitat de tipus de famílies i l'augment de la diversitat d'òrgens han aportat diferents visions i maneres d'entendre el món, altres formes de conviure i relacionar-se i noves situacions de necessitat, que des de les administracions públiques cal tenir en compte per garantir que qualsevol persona pugui construir un projecte de vida propi i digne.

Si bé la vida en parella segueix essent un model que preval en els modes de vida de les persones residents a les Balears, la proporció de llars unipersonals l'any 2020 no és gens menyspreable (24,24 %), segons l'Enquesta Contínua de Llars (ECLL), i les projeccions de l'INE per a l'any 2035 dibuixen una lleugera tendència a l'alça (24,84 %). Aquí cal diferenciar les llars unipersonals formades per persones joves i adultes, i les formades per persones grans. Pel que fa a les persones joves i adultes (de 20 a 44 anys), aquestes representen el 37,71 % de les llars unipersonals, el 48,81 % de les quals estan formades per dones. D'altra banda, les persones grans que viuen soles constitueixen un grup de població especialment vulnerable: nombrosos estudis parlen de la relació estreta entre el sentiment de soledat, la viudetat i la salut en la gent gran. En aquest sentit, l'any 2020 les persones majors de 65 anys suposen el 36,01 % de les persones que viuen soles, el 66,0 % de les quals són dones. S'ha de tenir en compte que l'any 2020 les persones majors de 65 anys suposaven el 15,47 % de la població.

D'altra banda, s'observa un increment de llars que troben solucions residencials que responen a nous tipus de relacions i a necessitats marcades per les dificultats d'accés a l'habitatge. Així, la problemàtica d'accés a l'habitatge ha afavorit l'increment de llars formades per dos o més nuclis familiars, llars formades per un nucli familiar amb una altra persona que no forma part del nucli familiar o llars formades per persones que no formen part del mateix nucli familiar que necessiten conviure per poder atendre aquest tipus de despeses. D'aquesta manera, seguint amb les dades de l'ECLL, aquests tipus de llars es va situar en 66.700, amb un increment del 42,21 % respecte de l'any 2013.

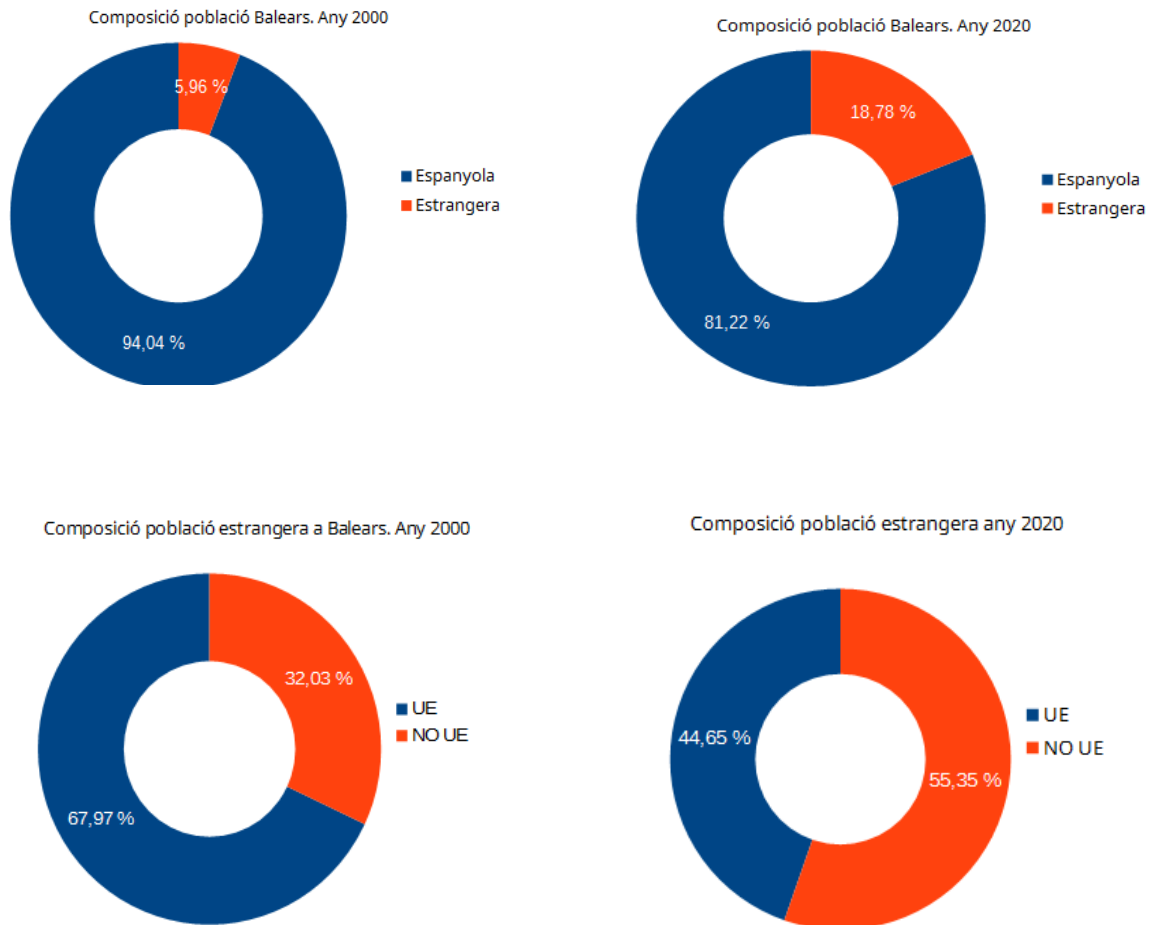
Les llars monoparentals suposen el 10,25 % de les llars de Balears l'any 2020, el que representa un lleuger augment respecte de la primera enquesta contínua de 2013 (9,56%) i es manté força lluny de les registrades al cens de 2001, moment en què representaven el 5,9 %. Cal remarcar que el 80,97 % de les llars monoparentals estan formades per una mare i els seus fills, fruit de projectes personals de criança en solitari, però també de ruptures familiars o d'altres situacions no desitjades com la viudetat. Així, la introducció de la ruptura (divorci i separació) a l'Estat espanyol l'any 1981 implica un augment del nombre de llars i una diversificació de la tipologia, el creixement de les llars unipersonals i monoparentals i la presència de llars reconstituïdes, entre d'altres.

La llar mitjana a Balears l'any 2020 és de 2,62 persones mentre que l'any 2013 era

de 2,52; les projeccions de l'INE per a l'any 2035 la situen en 2,67 persones per llar. Les llars creixen com a solució residencial, tal vegada no desitjada, però útil per fer front a les dificultats d'accés a l'habitatge. L'arribada de població estrangera, sobretot extracomunitària, genera l'augment en tipologies de llars com les famílies extenses o múltiples i les llars sense nucli. Les llars creixen també com a conseqüència l'emancipació tardana: segons dades de l'Anuari de la joventut 2021, només el 17,6 % de la població jove (16-34 anys) de les Illes Balears s'ha emancipat.

Gràfic 2. Composició població Balears. Any 2000- Any 2020

Font: IBESTAT

La taxa de natalitat de les Illes Balears és una de les més baixes de l'Estat espanyol (la sisena més baixa): mentre que el 2013 les dones de Balears tenien una mitjana de 1,22 fills per dona, l'any 2020 aquesta mitjana ha baixat fins al 1,12 (L'índex de fecunditat de 2,1 fills per dona és el que garanteix el reemplaçament generacional). El problema de la maternitat és quan no es tenen els fills que es volen tenir. En aquest sentit, calen polítiques públiques per mitigar les

desigualtats d'oportunitats en relació amb la fecunditat, sobretot en el terreny laboral i econòmic. També cal millorar els nivells d'emancipació dels joves, atès que la decisió de tenir fills és el resultat d'un procés d'assentament personal que descansa en la confiança en el futur.

Adicionalment, la població de les Illes Balears es caracteritza per una important presència de població estrangera, que si bé es troba a totes les illes, destaca especialment a Eivissa i Formentera. Així, l'any 2020 hi havia 220.035 persones estrangeres residint a les Illes Balears, el que suposa un 18,78 % de la població, una percentatge que arribava al 25,8 % en el cas d'Eivissa i al 28,7 % en el de Formentera. Fins a l'any 2012 aquest percentatge va créixer de manera ininterrompuda, moment en què va arribar a suposar el 21,6 % de la població de Balears. No obstant això, cal remarcar que els anys posteriors a la crisi econòmica (2012 a 2015) un total de 50.052 persones estrangeres varen abandonar la nostra comunitat, així l'any 2015 població estrangera va arribar a suposar el 19,0% del total del residents. A partir d'aquesta data el percentatge de població estrangera resident a les Illes Balears torna a créixer fins a arribar l'any 2019 al 20,8% de la població, xifra similar a la dels anys anteriors a la crisi.

La composició de la població estrangera resident a les Illes Balears ha variat molt en els darrers 20 anys. Així, l'any 2000 la població estrangera comunitària (UE-28) suposava el 67,98 % de la població estrangera, mentre que a l'any 2020 els estrangers comunitaris són el 44,65 %. Adicionalment, les persones de l'Amèrica del Sud suposen el 22,3 % de la població estrangera, les de països africans el 18,4 % i les de països asiàtics el 6,9 %.

Canvis i transformacions socials més significatius:

- Si bé la monoparentalitat no és sinònim de pobresa, les dades de l'Enquesta de condicions de vida de l'INE a l'àmbit estatal, analitzades a l'informe «Madre no hay más que una: monoparentalidad, género y pobreza infantil» de l'Alt Comissionat contra la Pobresa Infantil del Govern d'Espanya⁴, posen de manifest que les llars monomarentals mostren un nivell de risc de pobresa infantil i privació material molt superior a les xifres de la població infantil en general. Adicionalment, aquest informe destaca que els nivells de pobresa infantil i de privació material són també superiors als dels nins i nines que viuen a llars monoparentals formades per un pare i els seus fills.
- Les projeccions relatives al tipus de convivència a les llars apunten a un lleuger creixement de les llars unipersonals. Per exemple, caldrà veure com

⁴Disponible a: <<http://www.comisionadopobrezainfantil.gob.es/es/madre-no-hay-m%C3%A1s-que-una-monoparentalidad-g%C3%A9nero-y-pobreza-infantil>>

afecta l'experiència del confinament per la COVID-19, tant pel que fa a l'elecció lliure del tipus de convivència, com a les situacions sobrevingudes arran de la situació econòmica generada per la pandèmia. Les persones grans que viuen soles constitueixen un grup de població especialment vulnerable en aquest sentit, i s'han vist molt afectades per la reducció o eliminació dels contactes socials que ha ocasionat la pandèmia, que ha agreujat situacions d'aïllament i soletat.

- Determinades característiques de la població estrangera, com les condicions d'establiment, els dèficits de suport familiar, les condicions d'accés al mercat laboral així com les situacions d'irregularitat administrativa n'afavoreixen una major vulnerabilitat econòmica que la població autòctona: l'any 2019 la taxa de risc de pobresa o exclusió social fou del 32,9 %, mentre que la de la població autòctona va ser del 11,5 %. Aquesta diferència, de 21,4 punts percentuals —si bé oscil·la d'any a any— sempre és manté per sobre dels 10 pp i, en alguns moments dels darrers 10 anys, ha arribat a superar els 35 pp de diferència.

3.4. L'Augment de l'esperança de vida: envelliment de la població i dependència

El creixement de la població ha anat acompanyat de canvis de l'estructura de la població, especialment importants en termes d'envelliment, lligats a l'increment de l'esperança de vida i a la baixa natalitat.

D'una banda, l'esperança de vida continua incrementat-se i, segons l'INE, ha passat de 78,42 anys el 2000 a 83,46 l'any 2020. Tot i que les dones segueixen amb una esperança de vida força major que els homes (85,86 dones vs 81,05 homes), és interessant destacar que, als darrers 20 anys, els homes han experimentat un increment de 6,11 anys enfront dels 3,83 anys de les dones. Paral·lelament, l'edat mitjana de la població de les Balears ha augmentat de manera progressiva i se situa als 41,38 anys l'any 2020. En aquest sentit, cal destacar que, en els darrers anys, l'edat mitjana de la població estrangera és menor que la de l'espanyola (37,18 anys l'any 2020, davant dels 42,36 dels espanyols), un fet que no es donava fa vint anys, en què una bona part de la població estrangera de les Balears procedia de la Unió Europea i estava formada majoritàriament per persones majors que venien a gaudir de la jubilació a climes més amables.

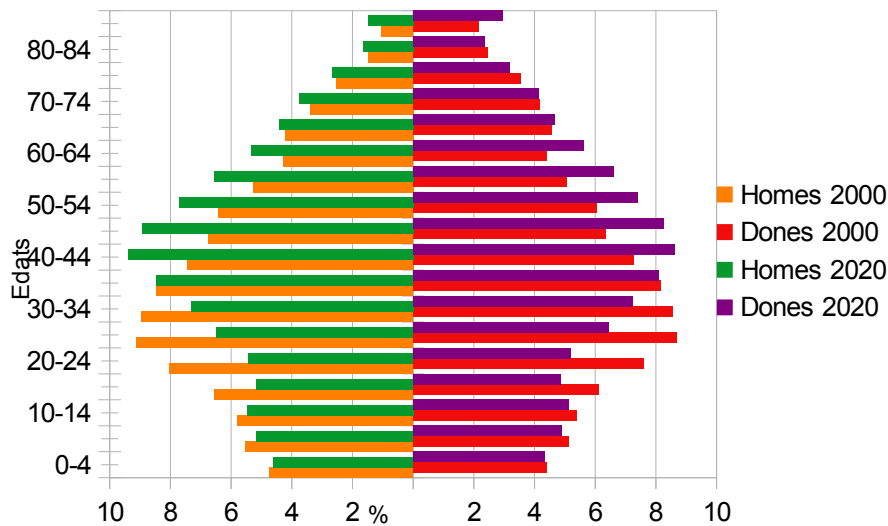
L'anàlisi dels índexs d'envelliment l'any 2020 (pes de la població de 65 anys i més

sobre la població de menys de 15) i de sobreenvelliment (pes de la població de 85 anys i més sobre la població de 65 anys i més) ens dibuixa un panorama diferent a cada una de les illes: Eivissa és l'illa més jove, amb 83,9 persones de més de 65 anys per cada 100 persones de menys de 15 (l'any 1999 aquesta proporció era de 65), i Menorca i Mallorca són les que mostren una població més envellida, amb una proporció de 111 i un 100, respectivament. En el mateix sentit, l'índex de sobreenvelliment il·lustra una població més sobreenvellida a Mallorca i Menorca (14,53 i 13,16 persones de 85 anys o més per cada 100 persones de 65 anys o més) alhora que recull una tendència creixent continuada a totes les illes, que es tradueix en una disminució de la mortalitat en edats avançades.

Gràfic 3. Piràmide de població de Balears. Any 2000- Any 2020

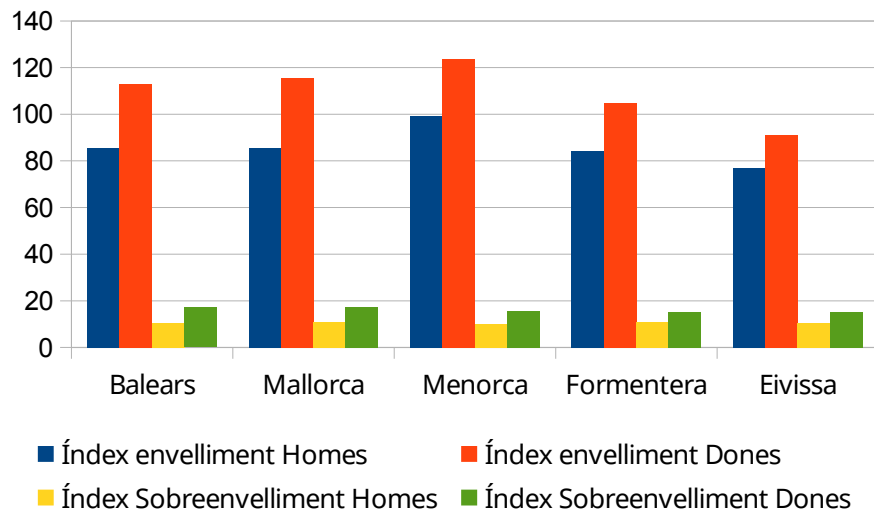
Font: IBESTAT

Adicionalment, els índexs d'envelliment i de sobreenvelliment ens mostren unes dades molt més acusades en el cas de les dones que en el dels homes. Concretament, podem veure com trobam 110 dones de més de 65 anys per cada 100 dones de menys de 15, mentre que, en cas dels homes, són 84, alhora que un 17,1% de les dones majors de 65 anys tenen més de 85 anys, quan en el cas del homes només en representa el 10,5 %.

Es tracta d'un fet que cal tenir en compte, atès que la pobresa també té gènere i que moltes d'aquestes dones majors són persones que tenen pensions, a vegades, molt escasses (moltes dones no van cotitzar mai atès que l'accés de les dones al mercat laboral va ser molt lent i tardà a Espanya). L'esperança de vida més alta en les dones també ens ha de portar a no perdre'n de vista les necessitats (econòmiques, d'habitatge, etc.)

Gràfic 4. Índexs d'envelliment i sobreenvelliment per sexe i per illes. Any 2020

Font: IBESTAT, elaboració pròpia

Canvis i transformacions socials més significatius:

- El 15,6 % de la població té més de 65 anys, i les projeccions de població la situen en el 22 % l'any 2035 a Balears i en el 31 % a Espanya l'any 2050 (34 % en cas de les dones), alhora que augmenta el volum de les persones més grans de 85 anys dins el grup de la gent gran (el que es coneix com a sobreenvelliment).
- L'evolució de les taxes d'envelliment i sobreenvelliment i les projeccions de població indiquen que l'augment de persones que requerirà suport per dur a terme tasques de la vida quotidiana serà una constant al llarg dels anys. Així doncs, des dels Serveis Socials caldrà fer front a l'envelliment de la població en general, així com a la morbiditat de gènere, segons la qual «les dones viuen més anys, però en pitjors condicions, i representen la majoria de casos de solitud i aïllament» (Pla estratègic de Serveis Socials de Catalunya).
- A causa del procés d'envelliment i, sobretot, de l'augment del volum de les persones més grans de 85 anys dins el grup de la gent gran, s'estan generant canvis en les tendències que afecten les situacions de dependència. D'una banda, tal com s'indica a l'Anuari de l'envelliment 2018:

«a mesura que es compleixen anys, també és més probable que apareguin limitacions i dèficits funcionals, físics i psicològics. Entre els principals dèficits destaquen les malalties o, fins i tot, les pluripatologies, tan característiques d'aquesta tipologia de població». Així, és possible que els guanyis en esperança de vida siguin anys que es visquin amb diversitat funcional. D'altra banda, però, el nombre d'anys viscuts amb diversitat funcional tendeix a disminuir, a causa del control de la progressió de les malalties cròniques i a mesura que entren dins el col·lectiu persones amb més bona salut. És per això que resulta essencial que s'estengui l'assistència per dur a terme les activitats de la vida diària i s'allarguin les possibilitats de vida autònoma.

- Les persones amb valoració de dependència tenen reconegudes 40.550 prestacions l'any 2021, de les quals el 45,5 % són per a cures a l'entorn familiar. Segons les dades de l'enquesta duta a terme per la Sociedad Española de Geriatria i Gerontología⁵, el 88,5 % de les persones cuidadores de població dependent són dones, i quasibé la meitat són familiars. Aquest fet té conseqüències importantíssimes sobre la vida de les cuidadores, i per això sembla essencial que s'atengui les persones dependents des de l'administració pública, de manera que les dones puguin desenvolupar la seva vida personal, laboral i econòmica de forma independent.
- Cal tenir en compte que, lligat a l'envelliment de la població, es dona el fenomen de la solitud en la gent gran, un fet que va en augment en els darrers anys. L'any 2019 vivien soles més de 43.000 persones majors de 65 anys a Balears, el que suposa quasi el 25 % de la població major de 65 anys. De les persones majors de 65 anys que vivien soles, quasibé el 75 % eren dones. Tal com s'indica a l'Anuari de l'envelliment 2018⁶, la soledat de la gent gran «(...) es converteix en un punt a abordar, atès que es posicionen en una situació de risc, de vulnerabilitat i d'indefensió». Hi ha evidències científiques de l'impacte de l'aïllament sobre la salut de la gent gran —un risc més alt de mortalitat, malalties cardiovasculars i ictus, de demència i altres conseqüències sobre la cognició, depressió i ansietat, així com malalties cròniques i altres problemes de salut física— i del fet que la soledat com a condició pot predisposar a situacions d'exclusió social⁷.

⁵ SOCIEDAD ESPAÑOLA DE GERIATRÍA Y GERONTOLOGÍA. *Estudio de investigación sociosanitaria sobre cuidadores de personas mayores dependientes*. Disponible a: <<http://www.segg.es/publicaciones/biblioteca-online-segg>>

⁶ UNIVERSITAT DE LES ILLES BALEARS. *Anuari de l'envelliment 2018*. Disponible a: <<http://catedradependencia.uib.cat/anuaris/>>

⁷ NATIONAL ACADEMIES OF SCIENCES, ENGINEERING AND MEDICINE. *Social Isolation and Loneliness in Older Adults: Opportunities for the Health Care System*. Washington, DC: The National Academies Press, 2020. <<http://doi.org/10.17226/25663>>

3.5. Persistència de la precarietat laboral: sous baixos, jornades a temps parcial i la temporalitat dels contractes

Les Illes Balears presenten un mercat de treball en la línia d'altres economies europees, alhora que manifesten trets característics propis lligats a la centralitat del sector turístic. Així, d'una banda, cal situar-lo en el context històric mundial i recordar la crisi financera i social que es va iniciar l'any 2008, després d'un cicle de creixement econòmic, i que va donar pas a la pèrdua de gran quantitat de llocs de treball. A partir del 2013 es tornà a produir un canvi d'escenari econòmic, liderat bàsicament pel sector turístic, amb un creixement constant de l'ocupació que ha durat fins a l'inici de la crisi del coronavirus. Així, d'una banda, el lideratge del sector turístic va afavorir la recuperació de l'activitat econòmica i la creació de llocs de feina, amb determinades característiques que ara analitzarem, i que no sempre són garantia de qualitat. D'altra banda, en un context de crisi del turisme lligat a la pandèmia de la COVID-19, l'anomenat monocultiu turístic suposa una gran vulnerabilitat del mercat de treball, que té conseqüències greus sobre la vida de les persones treballadores.

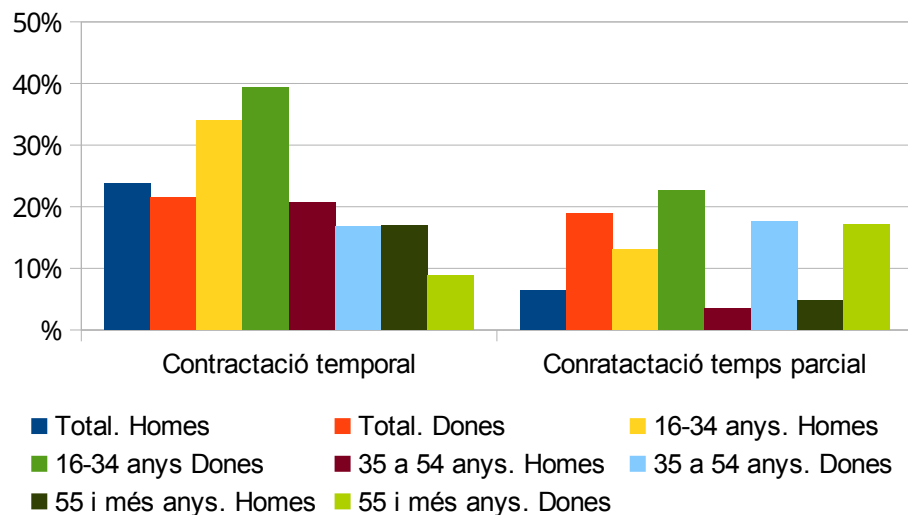
El mercat de treball de les Balears es caracteritza per una elevada temporalitat que s'estén a la totalitat dels sectors productius. Si bé tradicionalment s'ha lligat la temporalitat de la contractació al fet de l'estacionalitat del turisme, no tota la responsabilitat recau en aquest fet. D'una banda, sembla cert que de manera directa o indirecta tots els sectors productius a les Balears es veuen afectats pel pes del sector turístic a l'economia (les darreres dades del Exceltur situen l'aportació del turisme al PIB Balear en el 42 %) i els seus cicles d'activitat, però també sembla indiscutible que la introducció de la contractació temporal a la legislació laboral durant els anys vuitanta n'ha facilitat l'extensió com a recurs habitual sigui quina sigui la activitat econòmica. Així, la proporció de persones assalariades amb contracte temporal s'ha mantingut entre el 25 % i el 33 % en els darrers 15 anys a les Balears, i concretament l'any 2019 va ser del 27 % segons la EPA (45 % a la construcció, 26 % als serveis, 15 % agricultura, 11 % a la indústria), mentre la mitjana de la UE27 se situava en un 11,9 %. Addicionalment, la gran majoria dels nous contractes signats són de durada temporal (82,96 %), i especialment de curta durada, atès que el 25 % del contractes temporals signats durant 2019 a les Balears varen tenir una durada inferior a un mes i el 39% inferiors a 3 mesos. Aquest tipus de contractació, tan fugaç, dificulta en gran mesura la realització de projectes de vida i té àmplies conseqüències econòmiques, demogràfiques i socials, més enllà de les individuals, que afecten especialment la població més jove. Així, la proporció de persones assalariades menors de 35 anys amb contracte temporal arribava al 43 % l'any 2019 (27 % la població de qualsevol edat).

L'auge de la contractació temporal, més enllà de la incertesa que genera, provoca una segmentació important amb relació al salari percebut: les dades de l'EPA de 2019 sobre el guany mitjà anual per treballador recullen uns guanys un 34,0 % superiors als contractes indefinits que als temporals, diferències que es podrien atribuir, en part, a la major estabilitat dels llocs de feina qualificats.

El 31 de desembre de 2021 entrà en vigor el Real decret llei 32/2021, de 28 de desembre, de mesures urgents per a la reforma laboral, la garantia de l'estabilitat en l'ocupació i la transformació del mercat de treball. La mesura estableix, entre altres coses, que el contracte de treball ordinari serà l'indefinit i que només es podran fer contractes temporals en determinades circumstàncies relacionades amb la producció i per substitució d'un altre treballador amb reserva de lloc de treball. S'expulsarà de la legislació laboral el contracte per obra o servei, que permetia temporalitats que es perllongaven en el temps. Als pocs mesos d'ésser aprovada la reforma —segons les dades publicades per l'Observatori del Treball de les Illes Balears— el mes de març de 2022, en comparació amb l'any anterior, s'observa un increment elevat dels contractes indefinits (un 422,2 %), molt per sobre dels temporals (un 15,4 %). Aquest fet és positiu i és un bon senyal, i ens du a afirmar que l'aprovació de la llei ha tingut afectes favorables sobre la contractació indefinida.

Gràfic 5. Pes de la contractació temporal i parcial respecte del total de contractes signats a Balears per sexe i gran grup d'edat. Any 2020.

Font: EPA. IBESTAT. Elaboració pròpia

D'altra banda, destaca el pes de la contractació a temps parcial (28,45 % del total de contractes signats el 2019), que afecta de manera especial les dones (36,89 % del nombre de contractes signats per dones el 2019), un fet que es relaciona

estretament amb el paper de les dones com a cuidadores i que té múltiples conseqüències sobre la carrera professional, sobre la seva autonomia i la independència econòmica present i futura.

A banda de la precarietat que genera aquesta la temporalitat de l'ocupació, amb entrades i sortides constants de situacions de desocupació, preocupa especialment el col·lectiu de persones aturades i, concretament, les de llarga durada. La crisi del 2008 va generar situacions d'atur que es varen cronificar i que donaren lloc a a fets com que, segons l'EPA, l'any 2014 el 31,15 % de les persones aturades duien més de dos anys en aquesta situació. A partir del 2014, aquesta proporció ha anat baixant fins a situar-se, l'any 2019, en el 12,19 %. Previsiblement, la crisi del coronavirus tingui conseqüències, d'alguna manera similars, sobre l'atur de llarga durada en els propers anys, fet que des de les institucions s'ha de tenir en compte per dissenyar mesures que ajudin la població afectada per aquestes situacions. Paral·lelament, la destrucció tan ràpida i brutal de l'ocupació, tant en la crisi anterior com a aquesta, genera tal quantitat de persones sense feina que resulta molt comuna l'existència de llars amb totes les persones desocupades. Així, l'any 2013, el 9,41 % de la població de Balears vivia a llars sense persones ocupades, una proporció que en els darrers anys ha anat minvant fins a situar-se en el 4 % de la població, tot i que no ha recuperat els nivells anteriors a la crisi del 2008: en aquells moments afectava aproximadament l'1'8 % de la població⁸.

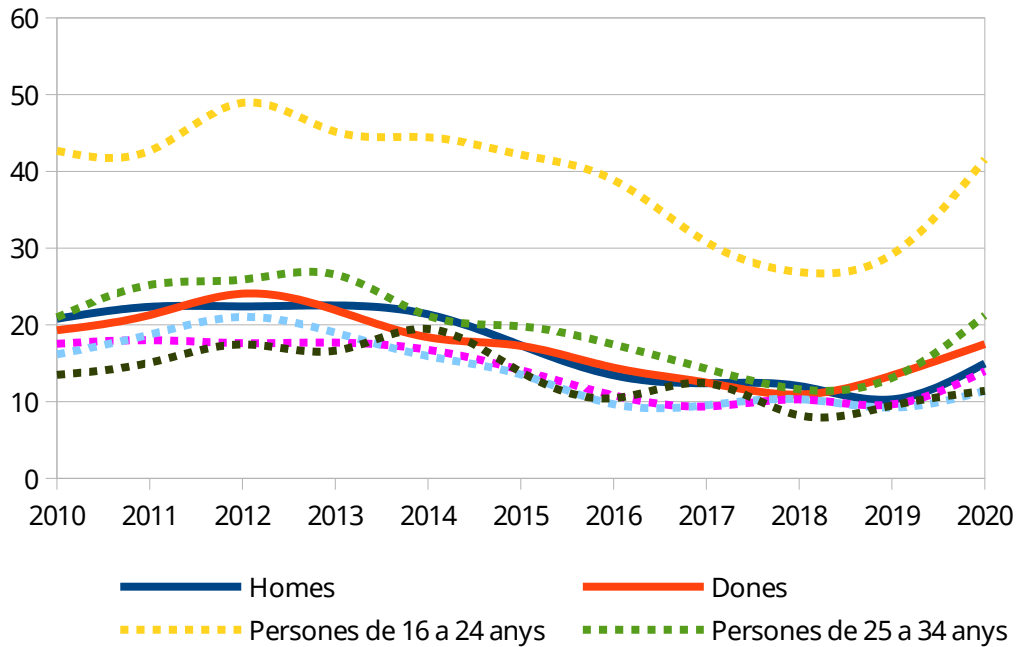
Si analitzam les xifres d'atur, podem veure com l'any 2012 la taxa d'atur a les Balears va arribar al seu màxim després de la crisi de 2008, i a partir d'aquí s'ha reduït progressivament fins al mes de març de 2020. Si bé la taxa d'atur femenina l'any 2019 era superior a la masculina (10,29 % homes vs 13,41 % dones), no podem establir una tendència clara en els darrers anys, ja que s'han succeït períodes en què la situació era la contrària. No obstant això, la major precarietat envers l'ocupació de la població més jove és indiscutible.

D'altra banda, la població menor de 25 anys presenta històricament unes taxes d'atur superiors a les de la població en general, i aquesta diferència es veu especialment intensificada en moments de crisi. Així, la taxa d'atur dels joves durant els anys posteriors a la crisi del 2008 va ser fins a 25 punts percentuals superior a la de la resta de la població, mentre que l'any 2007 la diferència era de 8pp i l'any 2019 de 17pp. El mateix passa amb la població de nacionalitat estrangera, ja que si bé és cert que sempre ha estat una mica superior a la de la totalitat de la població, és als moments d'empitjorament de la situació econòmica quan el mercat de treball expulsa més població estrangera. Així, els anys 2009 i 2010 la taxa d'atur de la població estrangera va ser fins 12pp superior a la del conjunt de la població.

⁸Segons les dades de l'Enquesta de població Activa (EPA).

Gràfic 6. Taxa d'atur per grups sexe i grup d'edat. 2010-2020

Font: IBESTAT.

També ens cal prestar atenció a un indicador com la taxa d'activitat, això és, la de la gent que treballa o cerca feina en relació amb la població en edat de fer feina. Es tracta d'una taxa important no tant per la seva evolució, sinó per les diferències estructurals que presenten les taxes masculines i femenines i per les conseqüències sobre la vulnerabilitat de les dones, especialment les d'edat més avançada. Les dones presenten una taxa d'activitat més baixa que els homes en totes les franges d'edat, unes diferències que si bé s'han reduït en els darrers anys, es mantenen a dia d'avui (17pp de diferència al 2009 i 10 pp al 2019). La manca de participació en el mercat laboral genera una dependència econòmica, ja sigui de la família o del sector públic, atesa la manca d'ingressos propis i de qualsevol possibilitat d'obtenir-los mitjançant feina o prestacions d'atur o fins i tot de pensions de jubilació quan arribi el moment.

Les retribucions salarials tenen una rellevància important a l'hora de valorar la qualitat del treball. L'Enquesta anual d'estructura salarial de l'any 2019 (la darrera publicada per l'INE) ens indica que el guany mitjà anual per treballador a les Illes Balears és de 23.325,33 euros. Des de 2010, les illes han passat de la setena a la vuitena posició pel que fa a la relació de comunitats autònomes.

L'Enquesta anual d'estructura salarial també ens indica que les dones guanyen un

13,18 % menys que el que guanya un home. A més, tant la dona com l'home tenen unes retribucions per davall de la mitjana espanyola, encara que la posició de les dones és millor que la dels homes. De fet, en vuit comunitats autònomes d'Espanya el guany mitjà anual dels homes és més elevat que el de les Illes Balears, mentre que ho és en quatre en el cas de les dones.

Amb els anys i l'ampliació de cobertura, el sistema de pensions s'ha convertit en un pilar fonamental de l'estat del benestar. Segons l'informe del CES⁹ basat en les dades de l'INSS, el 31 de desembre de 2020 hi havia a Balears 196.651 pensions contributives en vigor (incapacitat permanent, jubilació, viduïtat, orfandat i favor de familiars) amb una pensió mitjana de 945,3 euros. En la comparació amb la pensió mitjana per comunitats autònomes, la pensió mitjana de les Illes Balears és la vuitena més baixa pel que fa al conjunt nacional.

El 2020 l'INSS va abonar 2.686.881.248 euros en concepte de prestacions de la Seguretat Social: 2.429.786.600,5 euros van correspondre a les pensions contributives en sentit estricte i 104.683.039,15 euros als complements de mínims, de naturalesa no contributiva, que complementen l'import de les pensions contributives fins al mínim establert per a la pensió de què es tracti.

Arribats a aquest punt d'anàlisi més estructural no podem deixar de banda l'escenari incert que s'ha viscut a l'ocupació i les situacions de vulnerabilitat, desigualtat i pobresa arran de la pandèmia de la COVID-19. La dependència econòmica del turisme i la desaparició total d'aquesta activitat des de l'inici de la crisi propicià que el mercat laboral de les Illes Balears fos el més afectat de l'Estat, amb un creixement de l'atur segons l'EPA del 33,82 % de mitjana l'any 2020, davant del 8,72 % del conjunt de l'Estat. D'altra banda, també cal destacar que l'activitat turística ha estat el gran motor de la reactivació del mercat laboral després de la pandèmia.

A partir de 2021 s'observa un repunt de l'economia, i l'any 2022 s'ha mantingut la trajectòria de recuperació. Així, el primer trimestre de 2022 se situa en uns dels millors quant a generadors de llocs de feina. Ho avalen les dades del Servei d'Ocupació de les Illes Balears, que posen de manifest com l'activitat la laboral es troba en una situació fins i tot millor que la registrada en els darrers anys abans de la pandèmia. Altres indicadors també evidencien la recuperació del mercat laboral: l'elevat nombre de persones cotitzant en els diferents règims de la Seguretat Social (el nombre de persones d'alta a la Seguretat Social de les Illes Balears el mes de març de 2022 presenta un increment de l'11,4 % respecte del mes de març de l'any anterior) i també cal destacar el fet que la gran majoria de contractes que s'han signat dins aquest primer trimestre són de caràcter indefinit.

⁹ INGELMO, F. *Seguretat social. A Memòria del CES sobre l'Economia, el Treball i la Societat de les Illes Balears 2020* (pp703-719). Consell Econòmic i Social de les Illes Balears, 2021.

Es tracta d'un fet propiciat per la reforma laboral recent, que afavoreix els contractes de duració determinada en detriment dels de durada temporal.

No obstant això, cal remarcar que, malgrat les perspectives de recuperació econòmica, un dels grans trets de la situació actual és el fet de viure en un context d'incertesa molt elevada, conseqüència del conflicte d'Ucraïna, el possible sorgiment de noves variants més agressives de la COVID-19 i la tendència inflacionista; per tant, les dades exposades al paràgraf anterior s'han d'interpretar amb certa cautela.

Canvis i transformacions socials més significatius:

- La temporalitat i la parcialitat laboral que hem descrit, a més de determinades condicions de feina lligades als salaris baixos, deriven en el que s'han anomenat els treballadors pobres. Destaquen especialment la precarietat de la contractació de la població més jove, amb unes elevades taxes de temporalitat molt superiors a la mitjana, i de les dones, amb una sobrerepresentació de les dones en la contractació a temps parcial.
- Les dades de l'enquesta de condicions de vida apunten al fet que tenir una feina no assegura no patir dificultats econòmiques. Així, el 13,1 % de les persones ocupades tenien dificultats per arribar a final de mes l'any 2019, un percentatge que va arribar al 31,8 % l'any 2009, amb l'anterior crisi econòmica. Addicionalment, el 12,2 % de les persones ocupades estaven en risc de pobresa o exclusió social l'any 2019 (indicador AROPE), proporció que va arribar al 24,6 % l'any 2015, en ple procés de recuperació econòmica¹⁰.
- Amb l'entrada en vigor del Real decret llei 32/2021, de 28 de desembre, de mesures urgents per a la reforma laboral, la garantia de l'estabilitat en l'ocupació i la transformació del mercat de treball, s'observa un canvi de tendència pel que fa al tipus de contractes. Recordem que al mes de març de 2022, en comparació amb l'any anterior, s'observa un increment elevat

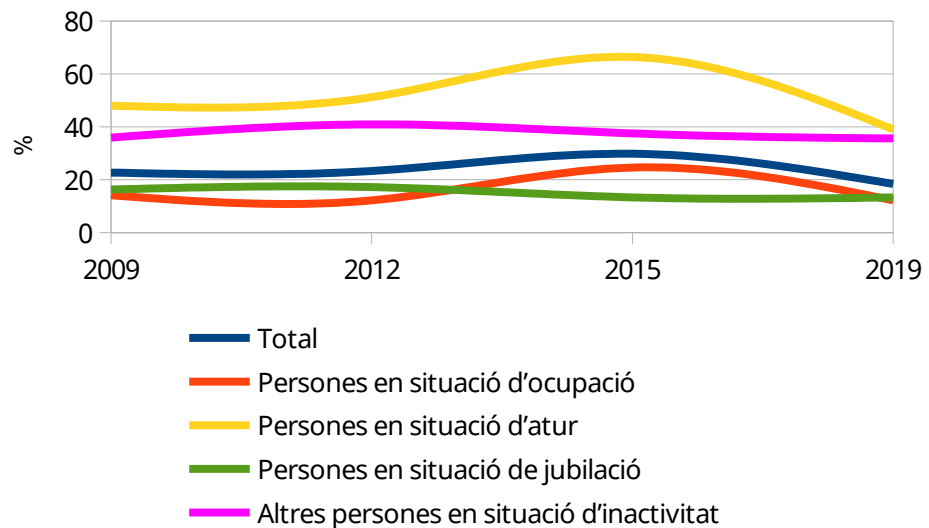
¹⁰ Taxa AROPE. Indicador que recull la proporció de la població que es troba o bé en situació de risc de pobresa, o bé en situació de privació material severa, o que viu en llars amb intensitat de treball molt baixa. Es considera que una persona està en situació de privació material severa quan presenta la privació d'almenys 4 dels 9 ítems següents: 1) Poder pagar sense endarreriments despeses relacionades amb l'habitatge (hipoteca o lloguer, rebuts de gas, comunitat) o de compres ajornades; 2) Poder anar de vacances almenys una setmana a l'any; 3) Poder fer un àpat de carn, pollastre o peix (o l'equivalent vegetarià) almenys cada dos dies; 4) Poder atendre despeses imprevistes; 5) Poder permetre's un telèfon (incloent-hi telèfon mòbil); 6) Poder tenir un televisor; 7) Poder permetre's una rentadora; 8) Poder disposar d'un cotxe; 9) Poder mantenir l'habitatge a una temperatura adequada.

dels contractes indefinits.

- El risc de pobresa augmenta substancialment quan parlem de persones desocupades. Així, l'any 2019 el 30 % de la població desocupada tenia dificultats per arribar a final de mes, i la taxa de risc de pobresa arribava al 39 %; unes taxes molt elevades, però que a mitjà termini preocupen encara més quan analitzam dades d'anys anteriors. Concretament, la taxa de risc de pobresa de la població aturada, l'any 2015, en ple procés de recuperació, va assolir el 66,4 %, ja que recollí, entre d'altres qüestions, els efectes de l'atur de llarga durada derivat de la crisi del 2008 i l'inexorable debilitament de la contenció de les situacions de pobresa que ofereixen les prestacions, subsidis i ajudes.

Gràfic 7. Taxa de risc de pobresa o exclusió social.

Font: IBESTAT

- La taxa d'atur mitjana segons l'EPA, l'any 2021, és del 14,8 % (16,1 % en el cas de les dones). Malgrat que les xifres d'atur registrat de 2022 mostren una clara tendència a la baixa, cal no deixar de banda les situacions de desocupació, atesa la relació entre el risc de pobresa i la manca de feina. Preocupa especialment la taxa d'atur de la població més jove, que es mostra estructuralment més elevada que la de la resta de la població: l'any 2021 arriba al 32,9 % en els menors de 24 anys (34,6 % en el cas de les dones menors de 24 anys), 8,7 pp inferior a l'any anterior, primer any de crisi de COVID-19.
- En la mateixa línia, la taxa d'atur de la població estrangera és superior a la de la població espanyola (25,4 % de mitjana l'any 2020, *versus* 13,24 %

població espanyola). Si bé l'EPA no ofereix les taxes d'atur per Illes, podem saber que les proporcions de persones estrangeres aturades a Eivissa arriba al 35,6 % i al 43,58 %, respectivament, una proporció que supera àmpliament la de la població estrangera en edat de treballar, que se situa en el 28,57 % i 30,26 %.

- Preocupa especialment l'evolució de la incidència de l'atur de llarga durada: les situacions de crisi, com la que s'ha viscut amb la COVID-19, deixen normalment una estela de persones que, per diferents factors, no aconsegueixen reincorporar-se al mercat de treball. Tot i que encara no podem valorar amb dades els efectes d'aquesta crisi, sí que sabem que a crisis anteriors les dones i les persones majors de 45 anys han estat les més perjudicades.
- Les disfuncionalitats del mercat de treball i la inestabilitat econòmica que genera, tenen conseqüències sobre tots els membres de les llars. Així, el risc de pobresa infantil, això és, el nombre de menors que viuen amb una renda inferior a la que marca el llindar de pobresa, l'any 2019 afecta el 33 % dels menors a les Balears (vs 27,1 % al conjunt de l'Estat).
- Les dones acumulen múltiples situacions de vulnerabilitat i desigualtat econòmica relacionada amb l'activitat laboral, partint de la menor participació en el mercat laboral (taxa d'activitat), passant per la major temporalitat i parcialitat en la contractació, per situacions de discriminació salarial i per la segmentació del mercat laboral, que les relega a determinades feines en sectors i categories professionals normalment més precaritzats i més allunyats de la presa de decisions¹¹.
- En relació amb la crisi de la COVID-19, un agreujant a la situació de desigualtat de la dona en el mercat laboral ha estat la reducció de la jornada laboral per poder atendre la família. Aquest fet penalitza específicament les dones, ja que són les que protagonitzen aquesta renúncia, amb una consegüent caiguda de l'ocupació, dels ingressos i l'augment de la inactivitat.

3.6. L'augment de les desigualtats

---

¹¹ UNIDAD ADMINISTRADORA DEL FONDO SOCIAL EUROPEO, MINISTERIO DE TRABAJO Y ASUNTO SOCIALES. *Los Factores de desigualdad de género en el empleo*. Disponible a: http://www.mites.gob.es/uafse_2000-2006/equal/descargas/Folleto2-Igualdad-genero-empleo.pdf

Les Illes Balears, amb una renda en general superior a la de la mitjana de l'Estat, presenten taxes elevades de pobresa i desigualtat que, tot i haver millorat en els darrers anys, són preocupants, especialment si tenim en compte l'escenari que es presenta arran de la crisi de la COVID-19. L'efecte de l'anterior crisi econòmica sobre la renda de les persones va ser generalitzat, tant a l'àmbit estatal com internacional, però es va notar de manera especialment aguda a les Balears. Així, tot i que la renda neta anual disponible per unitat familiar a les Balears era de 18.420€ anuals l'any 2019 —un 6,55 % superior a la de la mitjana de l'Estat— aquesta diferència va ser pràcticament imperceptible, i fins i tot inexistent, en els anys posteriors a la crisi de 2008. En el mateix sentit, l'evolució del coeficient Gini, que mesura la concentració d'ingressos d'una societat, que se situa l'any 2019 en 29,2 (si fos 0 voldria dir que ens trobam en una societat en què la renda es troba perfectament distribuïda entre tots els membres de la societat, i si fos 100 voldria dir que una sola persona acumularia tota la renda) deixa veure com la situació posterior a la crisi del 2008 va suposar un increment de la desigualtat en la distribució de la renda superior a la del conjunt de l'Estat.

Taula 1. Renda mitjana i coeficient Gini. 2009-2019

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Renda mitjana per unitat de consum	17.548	17.076	16.568	16.317	15.427	15.729	15.894	17.894	18.312	19.554	18.420
% diferència conjunt Estat	2,97%	0,91%	1,77%	1,23%	-1,33%	2,10%	3,15%	12,95%	11,73%	15,45%	6,55%
Coeficient Gini	33,2	34,4	36,5	34,2	33,8	34,9	34,7	33,6	37,8	32,8	29,2
Punts diferència conjunt Estat	0,3	0,9	2,5	0,0	0,1	0,2	0,1	-0,9	3,7	-0,4	-3,8

Font: IBESTAT

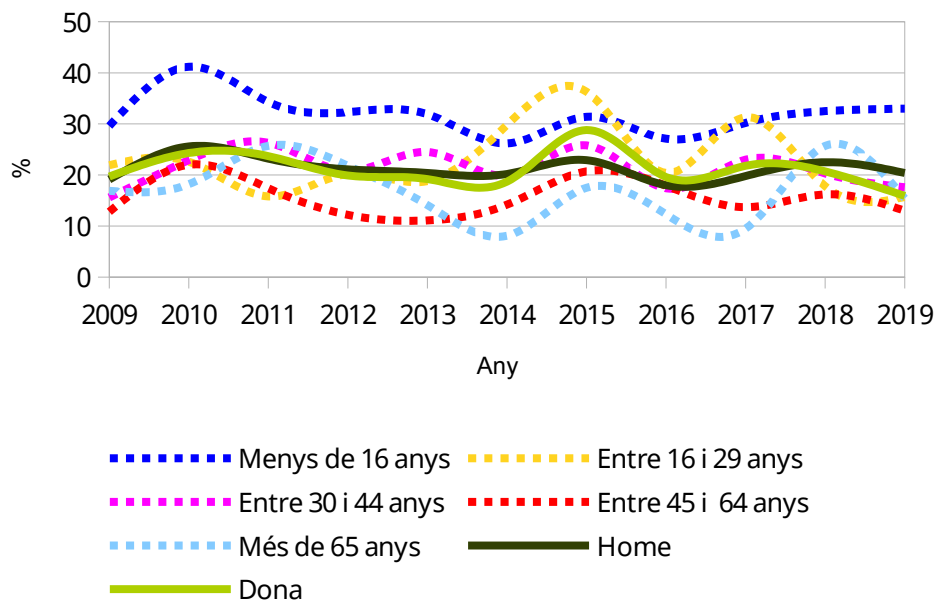
L'evolució de les diferències amb el conjunt de l'Estat ens pot ajudar a valorar els efectes d'una crisi econòmica en una economia tan vinculada a la indústria turística, dels serveis i de l'oci com la de les Balears; però també és imprescindible tenir en compte els indicadors de pobresa relativa, que valoren la pobresa que es genera en relació amb els altres membres de la pròpia societat, i que situen una persona en un clar desavantatge econòmic amb l'oferta de béns i serveis amb preus i salaris d'allà a on viu. Així, la taxa de risc de pobresa a les Balears, que mesura el percentatge de persones que viuen a llars amb una renda inferior al llindar de la pobresa, se situa en el 18,1 % i va arribar a ser d'entre el 20 % i el 26 % de la població durant els anys 2010 i 2015.

La taxa de risc de pobresa —que mesura el nombre de persones que viuen a llars amb una renda per sota del llindar de la pobresa— és especialment acusada entre

la població menor de 16 anys, però també entre les persones adultes més joves de la societat. Així, com ja s'ha introduït a apartats anteriors, les llars amb menors dependents són les que pateixen en major mesura situacions de vulnerabilitat econòmica (33 %), però la taxa de risc pobresa també posa de manifest com, en els darrers anys, aquesta afecta de manera especialment intensa les persones adultes més joves, sense un projecte de vida consolidat, amb grans dificultats d'estabilitat laboral i sense la situació residencial resolta (15,7 % entre les persones de 16 a 29 anys i 17,6 % entre les persones de 30 a 44 anys, l'any 2019). Els grups d'edat amb rendes més estables són els que presenten menor proporció de persones en risc de pobresa, tot i que no cal menysprear la vulnerabilitat d'una població que, encara que en alguna mesura pugui tenir rendes estables, això no vol dir que siguin ni altes ni suficients.

Gràfic 8. Taxa de risc de pobresa o exclusió social. 2009-2019

Font: IBESTAT

Canvis i transformacions socials més significatius:

- Les dades de renda mitjana per unitat de consum apunten a la vulnerabilitat econòmica de la població de Balears davant de les situacions de crisi com l'anterior, que en alguns moments fins i tot va estar situada per davall de la mitjana de l'Estat. Davant d'una nova situació de crisi com la que possiblement es mantingui en els propers anys, cal prendre en consideració aquests efectes tan intensos sobre la renda.

- Les taxes de risc de pobresa o exclusió social de les llars unipersonals (22,1 % any 2019) i de les llars amb fills dependents a càrrec (24,1 %), són molt superiors a les de les llars formades per més d'una persona i sense menors a càrrec (9,6 %).
- Tenint en compte l'edat, la població menor de 45 anys és la que presenta majors taxes de risc de pobresa en els darrers anys, una situació que es relaciona amb les disfuncionalitats del mercat de treball. És essencial tenir en consideració aquest col·lectiu d'adults, en edat de treballar, però amb grans dificultats per aconseguir ingressos estables que els permetin mantenir-se fora del llindars de la pobresa.
- No obstant això, no cal oblidar les persones majors de 65 anys, en edat de jubilació, però que no han cotitzat suficient per cobrar una pensió contributiva. Concretament 2,7 de cada 100 persones majors de 65 anys varen cobrar el 2020 una pensió no contributiva per jubilació.
- Pel que fa a les persones amb diversitat funcional, 6,2 de cada 100 persones amb diversitat funcional varen cobrar l'any 2020 una pensió no contributiva d'invalidesa. Quant a les persones amb diversitat funcional assalariades per compte d'altri que cotitzen a la seguretat social, al conjunt de l'Estat espanyol el salari mitjà anual brut del treballadors per compte d'altri amb discapacitat va ser de 20.574,1 euros l'any 2019, un 3,1 % més que l'any anterior. Cal remarcar que aquesta xifra va ser un 16,1 % menor que la de persones sense discapacitat (24.512,2 euros).
- Les dades referides a persones que cobren pensions no contributives i altres rendes i prestacions socials associades a situacions de manca d'ingressos ens traslladen una imatge en què, clarament, les dones en són beneficiàries majoritàries. Així, l'any 2019, el 69,4 % de les pensions no contributives per jubilació, un 58,4 % de les pensions no contributives per invalidesa i un 62,2 % de titulars de RESOGA varen ser dones.

3.7. Exclusió residencial: dificultats d'accés i de satisfacció de despeses de l'habitatge

La situació socioeconòmica dels darrers anys, amb una elevada taxa de desocupació, una forta inestabilitat laboral (ambdues encara més accentuades arran de la crisi de la COVID-19) i rendes baixes, està incrementant la proporció de persones i llars que tenen dificultats per accedir o mantenir un habitatge. Aquesta situació és especialment greu entre els col·lectius que viuen també situacions d'exclusió social, però també hi ha una exclusió residencial no estructural que afecta altres segments de població que tenen dificultats per accedir i mantenir l'habitatge en les condicions actuals del mercat laboral i immobiliari (Cortés et al., 1997). Si aquestes situacions d'exclusió residencial no estructural no se solucionen en un període breu, poden derivar en situacions d'exclusió. Tal com s'indica a l'Informe de posición sobre vivienda 2017¹² de la Red Europea de lucha contra la pobreza y la exclusión social en el Estado español, «el acceso a una vivienda adecuada es un factor clave para la inclusión social, la emancipación y el ejercicio de la ciudadanía, ya que al tener una naturaleza multidimensional, un alojamiento digno y adecuado no garantiza, por sí solo, la inclusión, pero sí es una condición indispensable. Por eso, es importante que la exclusión residencial sea una cuestión de política de vivienda y urbanismo, no solo de políticas sociales”.

L'Enquesta de condicions de vida a les Balears l'any 2019 recull que, tot i que la majoria de la ciutadania a Balears viu a habitatges en propietat (59,3 %), aquesta proporció ha baixat lleugerament en els darrers anys (67,3 % l'any 2009) i és inferior a la del conjunt de l'Estat (75,9 %). La crisi econòmica va tenir repercussions greus sobre el manteniment de l'habitatge, especialment a l'habitatge en propietat subjecte al pagament de quotes hipotecàries, però també a l'habitatge de lloguer. Tot i haver deixat enrere els pitjors moments d'aquella crisi, les notícies que ens envolten dia a dia ens deixen intuir greus conseqüències de la nova realitat COVID-19, sense que les xifres de què disposem a dia d'avui en recullin encara els efectes sobre l'habitatge.

En aquest context, l'any 2020 es varen iniciar 372 execucions hipotecàries, una quantitat que ha baixat progressivament en els darrers anys, i que és un 80,8 % inferior a l'any 2014. Destaca el fet que, si bé a dia d'avui la majoria d'execucions hipotecàries es duen a terme sobre habitatges amb persones jurídiques com a titulars (62,9 % l'any 2019), als anys més propers a la crisi de 2008 la proporció era la contrària (38,2 % propietat de persones jurídiques *versus* 61,8 % de persones físiques l'any 2014)¹³.

Pel que fa als llançaments —conseqüència d'execucions hipotecàries no resoltes

¹²Disponible a: <<http://www.eapn.es/publicaciones/289/documento-de-posicion-sobre-vivienda>>

¹³CONSEJO GENERAL DEL PODER JUDICIAL. Estadística sobre ejecuciones hipotecarias. Disponible a: <<http://www.poderjudicial.es/cgpj/es/Temas/Estadistica-Judicial/Estadistica-por-temas/Datos-penales--civiles-y-laborales/Civil-y-laboral/Estadistica-sobre-Ejecuciones-Hipotecarias/>>

després de la notificació als propietaris o de procediments lligats a incompliments en acords en contractes de lloguer— és indicatiu com han anat perdent pes els impagaments d'hipoteques enfront dels impagaments o incompliments de lloguers. Així, segons les dades publicades pel Consell General del Poder Judicial amb relació als partits judicials de Balears, l'any 2014 el 63,3 % dels llançaments estaven relacionats amb lloguers, mentre que l'any 2020 aquest percentatge arribava al 83,50 %. En aquest sentit, és interessant destacar diferències entre illes, atès que si bé a dia d'avui Menorca també registra una proporció major de llançaments relacionats amb el lloguer que amb la propietat, entre l'any 2014 i l'any 2016 (no tenim dades d'anys anteriors) més dels 52 % dels llançaments eren conseqüència d'incompliments hipotecaris, un fet que en cap cas es va produir ni als partits judicials de Mallorca ni d'Eivissa.

També tenen especial importància les dades de l'Enquesta de condicions de vida de l'INE, que recullen les dificultats per pagar les despeses relacionades amb l'habitatge principal, i que inclou, a més de les despeses de l'accés a l'habitatge, les factures de subministraments. Concretament, l'any 2019 el 6,5 % de les persones enquestades no podien mantenir el seu habitatge a una temperatura adequada, i el 10,3 % manifestava haver tingut retards en el pagament de despeses relacionades amb l'habitatge principal en els darrers dotze mesos; però l'any 2014 era el doble (20,6 %). És especialment significatiu que la proporció de llars a les Balears amb aquest tipus de dificultats sigui sempre superior a la del conjunt de l'Estat (7,8 % any 2019, 11,7 % any 2014).

Les Balears lideren any rere any els valors tassats de l'habitatge lliure, com també els de lloguer. Així, les dades de l'Observatori de l'Habitatge i el Sòl per al quart trimestre de l'any 2019 situen el preu mitjà de l'habitatge lliure a Balears en 2.452€/m², només superat per Guipúscoa (2.697,4 €/m²) i Madrid (2.671,7 €/m²). D'altra banda, el sistema estatal d'índexs de lloguer d'habitatge del Ministeri de Transport, Mobilitat i Agenda Urbana recullen per a l'any 2018 un preu mitjà del lloguer d'habitatges col·lectius de 624€, només una mica inferior als de Barcelona (694€), Madrid (780€), Ceuta (700€) i Melilla (650€)¹⁴.

Les dades de dificultat d'accés i de manteniment a l'habitatge s'han de completar amb la referència a les persones sense llar. Tot i no disposar de dades completes per aquest fenomen a les Balears, és especialment important tenir en compte aquest indicador, que si bé en èpoques de creixement econòmic està estretament lligat a l'exclusió social, en moments de moments de crisi s'estén a altres col·lectius. Concretament, a Mallorca, segons les dades avançades per la Unitat Mòbil d'Emergència Social (IMAS-Creu Roja), a 30 de setembre 2020 hi havia 569 persones vivint al carrer de manera permanent, mentre que l'any 2019

¹⁴SISTEMA ESTATAL D'ÍNDEXS DE LLOGUER D'HABITATGE DEL MINISTERI DE TRANSPORT, MOBILITAT I AGENDA URBANA. Disponible a: <<http://www.mitma.gob.es/vivienda/alquiler/indice-alquiler>>

aquesta xifra era de 364¹⁵.

Les xifres del III Recompte de persones sense sostre de Mallorca 2019¹⁶, que relaciona les dades amb recomptes anteriors, posen de manifest que, tot i que les tendències observades internacionalment apunten a un increment de dones que viuen al carrer, segueixen sent majoritàriament homes (78 % vs 22 % any 2019; 80 % vs 20 % any 2017). A més, destaca la concentració a la ciutat (90 % a Palma), i que el 54 % és de nacionalitat espanyola, el que suposa una incidència de 16,4 persones sense llar espanyoles per cada 100.000 espanyols residint a Mallorca, i de 66,9 persones sense llar estrangeres per cada 100.000 estrangers residents. En aquest sentit, l'article «La situació dels assentaments i l'infrahabitatge a les Illes Balears» de F. Morey (2016), destaca que «El fet de ser persona *immigrant* suposa un factor de risc en l'accés a l'habitatge per diversos factors. Molts no accedeixen a un habitatge a preus de mercat per les condicions que imposa el sistema de provisió residencial (justificant d'ingressos, avals bancaris, etc.). A aquest fet se li ha d'afegir que molts propietaris i agències no lloguen a persones estrangeres, els exigeixen més requisits que a la població autòctona o els ofereixen habitatges circumscrits a determinats barris. Aquesta situació provoca segregació espacial i fomenta la creació de guetos en entorns on els habitatges són més econòmics perquè compten amb pitjors condicions d'habitabilitat, dèficit de condicions i serveis».

Canvis i transformacions socials més significatius:

- Els preus de l'habitatge es troben en tendència ascendent, tot i les evidents dificultats d'accés de la població de les Balears, tant en relació amb el lloguer com a la propietat. En aquest sentit, l'índex de preus de l'habitatge, calculat per l'INE per les comunitats autònomes, recull un increment de 36 punts a Balears l'any 2019 respecte de la base de 2015, un augment que només és superat pel de Madrid i de Catalunya.
- Tot i tenir els preus mitjans de lloguer més elevats de l'Estat, aquesta opció va guanyant força enfront de l'habitatge de propietat. Paral·lelament, els llançaments per casos d'incompliment de les condicions del lloguer suposen més del 80 % del total.
- La pobresa energètica, entesa com la situació que es genera quan una llar és «incapaç de pagar una quantitat d'energia suficient per a la satisfacció

¹⁵DIARI DE BALEARS. Disponible a: <https://www.dbalears.cat/balears/2020/11/29/346141/metges-del-mon-aten-mes-persones-sense-llar-les-balears-causa-pandemia.html>

¹⁶ Cens de persones sense sostre a Mallorca 2019. IMAS.

de les seves necessitats domèstiques i/o quan es veu obligada a destinar una part excessiva dels seus ingressos a pagar la factura energètica del seu habitatge»¹⁷ ha esdevingut en els darrers anys una problemàtica important que no cal menysprear a l'hora d'abordar la qüestió de l'habitatge.

- Les llars socioeconòmicament més vulnerables són les que en major proporció pateixen les dificultats lligades a l'habitatge. Les múltiples formes de discriminació i vulnerabilitat social de les dones, com les situacions lligades a la monomarentalitat, les llars unipersonals, o la seva situació al mercat laboral tenen com a conseqüència una major exclusió residencial de les dones¹⁸.
- Els preus d'accés i de manteniment de l'habitatge així com la dificultat per generar ingressos estables suposen una barrera d'accés molt difícil de salvar per la població més jove. L'Observatori d'emancipació del Consell de la Juventut d'Espanya¹⁹ calcula que, l'any 2020, una persona d'entre 18 i 29 anys ha de comprometre el 90 % del seu salari net per accedir a la compra d'un habitatge (el més elevat de l'Estat) i el 120 % per accedir a un habitatge de lloguer (només darrere Catalunya).
- La població estrangera extracomunitària es troba en una situació de vulnerabilitat especial en relació amb l'accés i manteniment de l'habitatge. Per una banda, les taxes d'incidència en relació amb les persones sense llar són més elevades entre la població estrangera que entre l'espanyola. Addicionalment, les dades d'àmbit nacional referents a les dificultats per atendre les despeses relacionades amb l'habitatge recullen una proporció molt major d'estrangers (especialment extracomunitaris) que d'espanyols en aquesta situació (21,9 % estrangers extracomunitaris al 2019 vs. 6 % espanyols).

3.8. La vulnerabilitat social: situacions risc i desemparament

¹⁷TIRADO HERRERO, et al. (2012) *Pobreza energética en España, potencial de generación de empleo directo de la pobreza derivado de la rehabilitación energética de viviendas*. Madrid: Asociación de Ciencias Ambientales.

¹⁸MEDA, JORDI BOSCH. *El derecho de la mujer a la vivienda en España (2008-2017)*. Revista Estudios Feministas, Florianópolis, v. 28, n. 1, e54148, 2020. <<http://doi.org/10.1590/1806-9584-2020v28n154148>>

¹⁹CONSEJO DE LA JUVENTUD. Disponible a: <<http://www.cje.org/es/publicaciones/novedades/observatorio-de-emancipacion-juvenil-2020/>>

Les disfuncionalitats del sistema social i econòmic generen tota una sèrie de situacions de risc que cal tenir en compte a l'hora de planificar en l'àmbit dels serveis socials i que afecten principalment els col·lectius més vulnerables.

Així, d'una banda, els informes de l'Observatori del Sistema de Salut de Catalunya (OSSC) apunten que l'empitjorament dels indicadors socioeconòmics té un efecte negatiu en la salut de la població, especialment en la salut mental. Les darreres dades disponibles en l'àmbit de la salut mental a Balears (2019), recullen una xifra de 12.340 persones amb diagnòstic de salut mental a les Balears, amb una prevalença del 60 % de dones i una taxa de 10,5 persones per cada 1000 habitants. Els trastorns mentals a les Illes suposen una taxa de 35,1 defuncions per cada 100.000 habitants (29,6 en 2015) i 8,27 suïcidis per 100.000 habitants, una taxa que situa les Illes per sobre de la mitjana estatal (7,75) segons les darreres dades de l'INE. Cal assenyalar que les dones mostren una major major prevalença de les situacions de salut mental, tant pel que fa al diagnòstic com a la relació amb les causes de defunció.

D'altra banda, les situacions de risc vinculades a la infància i adolescència van més enllà del ric estrictament econòmic. Així, les mesures de protecció a la infància s'estableixen per separar els menors en situació de risc i vulnerabilitat generades per situacions familiars greument disfuncionals. En aquest sentit, les Balears l'any 2019 presenten per primera vegada en els darrers anys unes dades de menors en situació de guàrdia o tutela inferiors a la mitjana de l'Estat. D'aquesta manera, durant l'any 2019 hi havia 1.141 menors amb mesures de protecció a les Balears, el que suposa una taxa de 5,36 menors amb mesures per cada 1.000 menors, mentre que la mitjana de l'Estat se situava en 6,03 (guardes i tuteles). Addicionalment, les altes durant l'any 2019 varen ser 457, el que suposa una taxa per 1.000 menors de 2,14, i que situa molt per davall de la mitja de l'Estat (4,09). Dels menors amb mesures d'acolliment, el 63 % eren acolliments familiars i el 37 % acolliments residencials. Cal destacar que el 38 % en situacions d'acolliment tenien entre 15 i 17 anys; és a dir, hi ha 407 menors que en els propers anys poden ser usuaris potencials dels serveis d'acompanyament i habitatge d'emancipació que gestiona la Conselleria d'Afers Socials²⁰.

Les disfuncionalitats familiars poden derivar, en ocasions, en menors en situació de conflicte social, això és, amb mesures judicials de diversa consideració. En aquest sentit les Balears, en els darrers anys, se situen al capdavant de les CA espanyoles tant pel que fa a mesures notificades (12,53 per cada 1.000 persones entre 14 i 21 anys a Balears vs. 7,84 conjunt Estat) com a mesures executades (23,04 vs 9,94). El 60 % de les mesures executades varen ser de llibertat vigilada, l'11 % de realització de tasques socioeducatives i el 10 % d'internament en règim

²⁰ OBSERVATORIO DE LA INFANCIA. *Datos Estadísticos de Medidas de Protección a la Infancia número 22*. Disponible a : <https://observatoriodelainfancia.vpsocial.gob.es/estadisticas/estadisticas/home.htm>

semiobert. Les mesures d'internament en règim tancat varen suposar el 2 % de les mesures executades durant el 2019, que tot i ser una proporció baixa en relació amb el conjunt de les mesures, es tradueix en una de les taxes més elevades del país (0,41 per cada 1.000 persones d'entre 14 i 21 anys), només darrere Ceuta (3,82) i Catalunya (0,43)²¹.

Els joves extutelats, que són aquells que han viscut baix la tutela de l'Administració pública fins a la majoria d'edat, es troben en una posició de desigualtat envers l'accés a les oportunitats de l'entorn, davant de la població jove general. Això fa que tinguin un procés d'emancipació amb més dificultats afegides que la resta de joves. A les Illes Balears, el nombre de joves que surten del sistema de protecció en complir els 18 anys ha anat en augment, fins arribar als 108 joves l'any 2020²². Cal seguir apostant per facilitar la inclusió i la participació social del col·lectiu, mitjançant el suport, l'acompanyament i l'orientació en el procés envers l'autonomia.

Per altra banda, en referència a les persones amb diversitat funcional, a les Illes Balears ens trobam amb una proporció de persones que presenten limitacions en el funcionament individual, ja sigui per causa de deficiències aparegudes en el naixement, o bé per traumatismes o malalties congènites o aparegudes al llarg de la vida que els han deixat seqüel·les funcionals, a les quals, si a més, s'afegeixen altres limitacions d'aspecte social, poden abocar a situacions de vulnerabilitat.

A les Illes Balears, segons les dades de l'any 2020 de la Conselleria d'Afers Socials i Esports, les situacions de diversitat funcional afecten el 4,66 % de la població. Quant a la relació amb l'ocupació de les persones amb diversitat funcional, les dades de l'INE ens indiquen que el 61,72 % són inactives, un percentatge molt superior al de persones sense diversitat funcional, que és del 23,53 %.

Segons el grau de discapacitat, i seguint amb les dades de la Conselleria d'Afers Socials i Esports, les persones amb diversitat funcional amb un grau igual o superior al 65 % representen el 34,32 % de les persones amb diversitat funcional.

Finalment, la violència masclista s'exerceix contra les dones com a manifestació de la discriminació i de la situació de desigualtat en el marc d'un sistema patriarcal. Així, la violència masclista és una greu vulneració dels drets humans i un impediment perquè les dones puguin assolir la ciutadania, l'autonomia i la llibertat plenes. Segons la darrera macroenquesta sobre violència contra la dona (2019), el 21,5 % de les dones de 16 o més anys residents a Espanya han sofert alguna forma de violència física al llarg de la seva vida, i el 13,7 % de violència

²¹ OBSERVATORIO DE LA INFANCIA. *Datos Estadísticos de Medidas de Protección a la Infancia número 22*. Disponible a: <<http://observatoriodelainfancia.vpsocial.gob.es/estadisticas/estadisticas/home.htm>>

²² Per més informació, vegeu el II Pla Estratègic d'Autonomia Personal de les Persones Joves Extutelades de les Illes Balears, disponible a:

<http://www.caib.es/sites/rendaemancipacio/ca/pla_estrategic/>

sexual. Si parlem de violència per part de la parella o exparella, el 14,2 % ha patit en algun moment de la seva vida violència física i/o sexual, i el 31,9 % violència psicològica. Més enllà de les dades de l'enquesta —les estadístiques judicials, que només recullen els casos que arriben als jutjats després d'haver iniciat un procediment a partir d'una denúncia— les dades de l'Observatori contra la violència domèstica i de gènere de l'any 2020 recullen que les Balears presenta una taxa de 93,8 dones víctimes de violència de gènere per cada 10.000 dones, el que suposa la taxa més elevada de l'Estat, el qual en termes globals presenta una taxa de 60,2²³.

Canvis i transformacions socials més significatius:

- Les dades de la darrera enquesta nacional de salut (2017) apunten que un 10,4 % de la població de Balears està en risc de tenir mala salut mental i es preveu un increment de la incidència dels problemes de salut mental lligats a la Crisi de la COVID-19.
- Les múltiples situacions de vulnerabilitat social que afecten les dones, sumades a la major prevalença femenina de situacions de salut mental, ens adverteixen de la necessitat de posar un esment especial a l'atenció a aquest col·lectiu. En aquest sentit, tal com s'assenyala al Pla Estratègic de Serveis Socials de Catalunya 2021-2024, «tot i que cal aprofundir en l'estudi sobre l'impacte de la COVID-19, s'espera que les condicions socials derivades de la pandèmia recaiguin en la població que ja acumulava diversos factors de vulnerabilitat abans de l'emergència social i sanitària. A més de l'impacte social, també caldrà tenir en compte l'impacte en la salut mental, tant per la situació de confinament en si mateixa com per la reducció de l'atenció presencial i del seguiment del tractament durant les setmanes següents».
- UNICEF alerta sobre el riscs sobre la salut mental dels menors arran de la crisi de la COVID-19 i al seu informe «Impacto de la crisis por COVID-19 sobre los niños y niñas» a Balears, recomana reforçar tots els serveis de detecció i atenció a la salut mental de nins i nines²⁴.

²³ OBSERVATORIO CONTRA LA VIOLENCIA DOMÉSTICA Y DE GÉNERO. *La violencia sobre la mujer en la estadística judicial*. Disponible a: <<http://www.poderjudicial.es/cgpj/es/Temas/Violencia-domestica-y-de-genero/Actividad-del-Observatorio/Datos-estadisticos/?filtroAnio=2020>>

²⁴ UNICEF. *Impacto de la crisis por COVID-19 sobre los niños y niñas más vulnerables*. Disponible a: <<http://www.unicef.es/publicacion/impacto-de-la-crisis-por-covid-19-sobre-los-ninos-y-ninas-mas-vulnerables>>

- Els jovent extutelat que ha arribat a la majoria d'edat o que ho farà a curt termini viurà l'emancipació en un moment de gran incertesa econòmica i laboral i sense una família al darrere que li pugui donar un suport en cas de necessitat. Caldrà tenir una cura especial per evitar el desemparament d'aquest col·lectiu, tant pel que fa a l'atenció de necessitats materials com a les situacions d'angoixa generades per la manca d'expectatives entorn al futur laboral i el consegüent problema sobre la recerca d'una solució habitacional.

3.9. Educació i formació per a la inserció sociolaboral

A dia d'avui no hi ha dubte de la centralitat del procés educatiu en l'adquisició d'habilitats intel·lectuals i competencials per a un desenvolupament personal, social i laboral que faciliti unes condicions de vida acceptables. Si bé és cert que una educació més enllà de l'obligatorietat que marca el sistema no exclou la possibilitat de trobar-se en situacions d'instabilitat econòmica i social, sí que incideix en els elements que faciliten la vulnerabilitat. Així, un cop que les societats europees han superat el repte de l'escolarització obligatòria fins als 16 anys —amb totes les precaucions quant a la qualitat i la intensitat d'aquesta educació—des de tots els organismes internacionals s'apunta a la necessitat de disminuir l'abandonament primerenc de l'educació per aconseguir una millora de l'ocupabilitat i contribuir a una major cohesió social²⁵.

En aquest sentit, les Illes Balears se situen per sota de la mitjana espanyola i de la Unió Europea i lluny dels objectius marcats per l'estratègia 2020, si bé l'evolució es prou positiva. Les darreres dades disponibles de l'Enquesta de població activa corresponen al 2020 i reflecteixen que la taxa d'abandonament primerenc de l'educació/formació de la població de 18 a 24 anys a les Illes Balears s'ha reduït de forma important en la darrera dècada, i s'ha situat l'any 2020 en un 21,33 %, la xifra més baixa de tota la sèrie històrica. La taxa taxa d'abandonament primerenc de l'educació/formació de la població de 18 a 24 anys l'any 2020, per al conjunt de l'Estat va ser del 16,0 % i a la Unió Europea (UE 27) del 9,9 %.

Molts de joves, enlluernats per l'efecte crida del món laboral, abandonen la formació, en el millor dels casos, després d'haver acabat la formació secundària

---

²⁵ ROCA COBO, ENRIQUE (2010). *El abandono temprano de la educación y la formación en España*. Disponible a: <http://www.revistaeducacion.educacion.es/re2010/re2010_02.pdf>

obligatòria. No obstant això, Balears també lidera les taxes d'escolarització de joves d'entre 16 i 24 anys a l'educació d'adults, per realitzar estudis inicials i secundaris.

L'abandonament primerenc dels estudis està molt més present, des de fa anys, entre els homes que entre les dones, però sembla que en èpoques de crisi com la causada per la COVID-19 i moments de turbulències del mercat laboral, les diferències s'accentuen encara més, atès que a l'any 2020, a les Balears, la taxa de les dones ha baixat fins al 12,4 %, mentre que la dels homes ha pujat al 29,4 %.

Canvis i transformacions socials més significatius:

- La incidència del factor educatiu la inserció professional queda palesa a les dades de la taxa d'atur publicades a l'EPA. Així, la taxa d'atur mitjana per a l'any 2020 de les persones amb estudis superiors s'ha situat a Balears en el 10,17 %: ha arribat fins al 19 % en les persones amb primera o segona etapa d'educació secundària i al 25 % a les persones amb estudis primaris o inferiors.
- Les dades d'escolarització i d'abandonament escolar primerenc dels joves posen novament damunt la taula una problemàtica existent des de fa dècades a les Balears i marquen unes diferències extraordinàries amb la resta de comunitats i d'Europa. La manca de formació és clarament un factor de vulnerabilitat de la població de les Illes, especialment en el context d'un mercat de treball tan inestable i precari com el que dibuixen les dades laborals. No obstant això, malgrat que les dones presenten taxes d'abandonament primerenc molt inferiors a la dels homes, a dia d'avui les dones concentren pitjors condicions laborals.
- Cal tenir en compte que, més enllà de la manca de competències laborals que comporta l'abandonament primerenc dels estudis, també té conseqüències sobre el conjunt de la comunitat i limita la capacitat de resiliència davant les situacions de vulnerabilitat econòmica i social.
- Els condicionants derivats d'entorns familiars migratoris fan augmentar la proporció de persones joves que abandonen precoçment l'escolarització. Si s'analitzen les taxes d'abandonament escolar primerenc segons la nacionalitat, recollides a l'EPA i explotades pel Ministeri d'Educació, l'alumnat estranger presenta unes taxes més elevades, que dobren les de l'alumnat nacional. El 2020, el 32,5 % de l'alumnat estranger de l'Estat

espanyol va abandonar prematurament el sistema educatiu, enfront del 13,6 % de l'alumnat amb nacionalitat espanyola.

4. L'ACCIÓ DEL SISTEMA BALEAR DE SERVEIS SOCIALS

4.1. Introducció

Al llarg dels darrers 20 anys, el sistema balear de serveis socials s'ha consolidat gràcies al desplegament de normativa i també gràcies a l'increment dels recursos humans, a l'augment del finançament, la consolidació de la planificació i el desenvolupament dels professionals que l'integren.

L'aprovació de la Llei La Llei 4/2009, d'11 de juny²⁶, de serveis socials de les Illes Balears i de la Llei 39/2006, de 14 de desembre, de promoció de l'autonomia personal i atenció a las persones en situació de dependència i la resta de normativa sectorial ha contribuït a crear el marc conceptual dels serveis socials actuals.

Els serveis socials s'han de reconfigurar continuament per afrontar la realitat. La realitat social dels darrers anys ens obliga a repensar el sistema balear de serveis socials per tal d'adaptar-lo a les noves necessitats i a l'augment de la vulnerabilitat social. Així, les noves realitats ens obliguen a plantejar-nos reptes entre els quals hi ha: que tothom tengui informació sobre seus drets de serveis socials, com cobrir les necessitats bàsiques, com garantir les cures durant totes les etapes de la vida, com detectar situacions de vulnerabilitat que no són expresades pels afectats, etc.

En el següent apartat s'intentarà descriure l'evolució i la situació actual del serveis social de les Illes Balears, la qual cosa ens permet identificar-hi necessitats i indagar per veure com es pot respondre a les noves realitats.

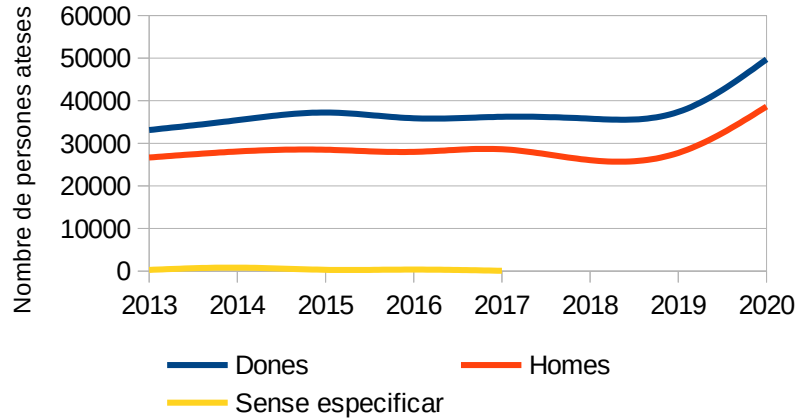
4.2. Els serveis socials comunitaris bàsics

L'evolució dels serveis socials comunitaris bàsics de les Illes Balears mostra una tendència creixent. En el període 2013-2017 el nombre de persones ateses pels serveis socials comunitaris bàsics augmentà lleugerament: passà de 60.048 persones a 64.888. A partir de 2019 ha experimentat una pujada important i s'ha arribat l'any 2020 als 88.327 usuaris atesos. Cal assenyalar que el predomini de les dones com a usuàries de serveis socials (56,3 % l'any 2020) es manté constant al llarg dels anys.

²⁶La Llei 4/2009, d'11 de juny, de serveis socials de les Illes Balears, *Butlletí Oficial de les Illes Balears*, núm. 89, de 18 de juny de 2009, pp. 104 a 128. <<http://boib.caib.es/pdf/2009089/mp104.pdf>>

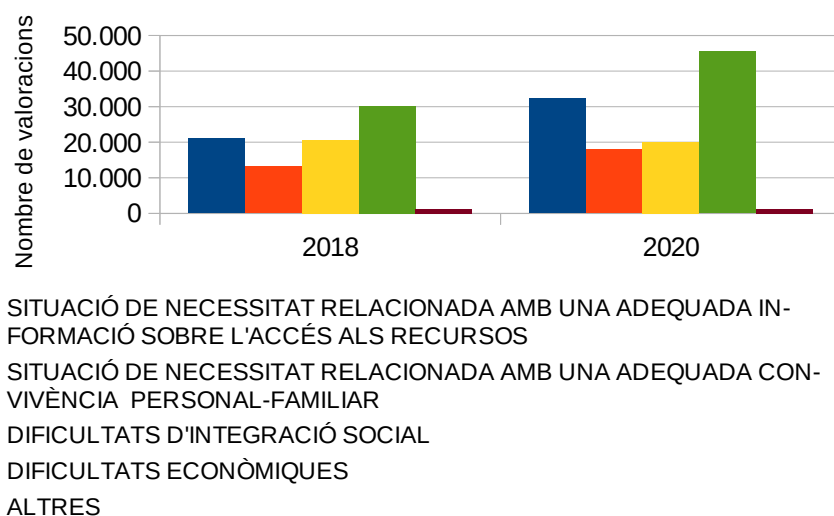
Gràfic 9. Evolució del nombre persones usuàries dels serveis socials comunitaris segons sexe (2013-2020)

Font: Elaboració pròpia a partir dels sistemes informatius HSI, SIAP-Calvià, NOU Palma i SIUSS. Els SIUSS fins a 2016

La irrupció de la COVID-19 i la consegüent crisi econòmica i social ha fet que s'incrementin les situacions d'estrès entre les famílies que ja patien una situació vulnerable. Els serveis socials comunitaris han atès bona part d'aquestes necessitats socials, la qual cosa s'ha traduït en un increment important de l'activitat. Si es compara el nombre de persones ateses l'any 2018, sense COVID-19, i l'any 2020, any amb presència de COVID-19, s'observa un increment del 42,8 % del nombre de persones ateses: de 61.816 persones ateses es a passa a les 88.327 de l'últim any.

Gràfic 10. Evolució del nombre de valoracions segons tipus de necessitat (2018-2020)

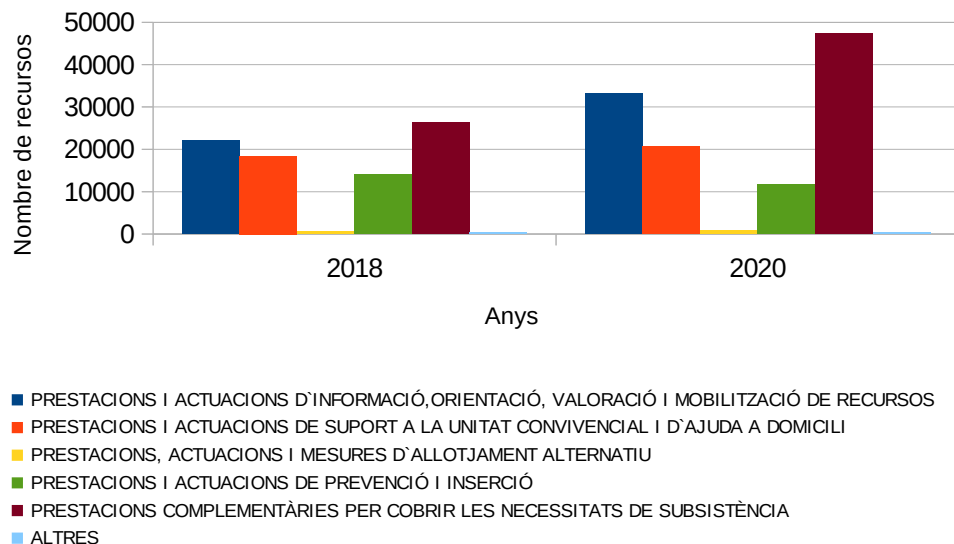
Font: Elaboració pròpia a partir de dades dels sistemes informatius HSI, SIAP-Calvià, NOU Palma i SIUSS.

L'any 2020 els principals problemes que varen atendre els serveis socials bàsics varen ser les dificultats econòmiques, que suposen el 38,9 % de les valoracions, seguides de les valoracions de necessitat relacionades amb una informació adequada sobre l'accés als recursos, que en suposen el 27,6 %. Les dificultats derivades de la integració social suposen el 17,1 % dels casos i, finalment, les dificultats derivades d'una convivència difícil, el 15,4 %.

En el període 2018-2020 destaca l'increment de les valoracions derivades de les dificultats econòmiques (del 86,6 %) i les situacions de necessitat relacionades amb una informació adequada sobre l'accés als recursos, que ha estat del 53,3 %. L'any 2020 gairebé el 40 % de les demandes dels ciutadans són per cobrir necessitats econòmiques; aquest percentatge era del 28,8 % abans de la pandèmia.

Gràfic 11. Evolució nombre de diagnòstics segons tipus de prestació (2018-2020)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades dels sistemes informatius HSI, SIAP-Calvià, NOU Palma i SIUSS.

En el gràfic 12 es poden observar els recursos aplicats que els professionals i les professionals valoren com a més adequats per donar resposta a les necessitats plantejades. S'hi pot observar que, per a l'any 2020, els recursos complementaris per cobrir necessitats de subsistència, amb el 41,0 %, són els més concedits. En segon lloc, destaquen, amb el 29,1 %, les prestacions d'informació, orientació, valoració i mobilització de recursos. En tercer lloc, amb el 18,1 %, les prestacions i activitats de suport a la unitat de convivència (dins aquest conjunt de prestacions s'integren les actuacions fetes a l'àmbit domiciliari). En quart lloc, les prestacions i actuacions de prevenció i inserció, amb el 10,3 % dels recursos i, en darrer lloc, les

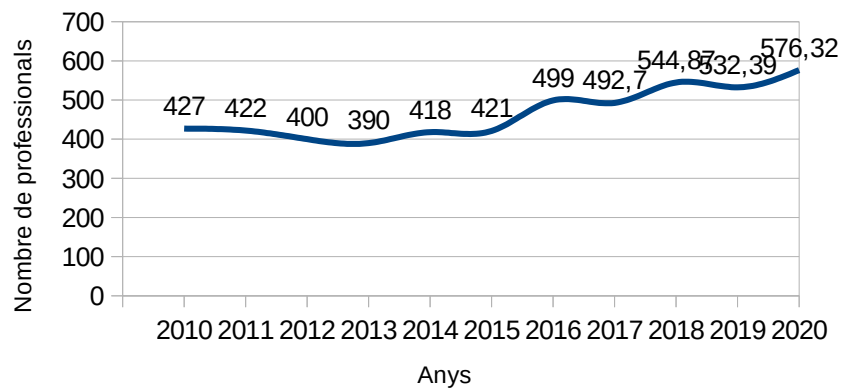
prestacions, actuacions i mesures d'allotjament alternatiu, que presenten el 0,7 % de les prestacions.

Continuant amb els recursos, en el període 2018-2020 destaca l'increment de les prestacions per cobrir les necessitats de subsistència, que és del 80,5 %, i les prestacions i actuacions d'informació, orientació, valoració i mobilització de recursos, que ha estat del 50,8 %.

El següent gràfic fa referència al nombre de jornades completes dels professionals dels equips mínims de les unitats de treball social; per tant, no es comptabilitzen persones, sinó que es té en compte el nombre d'hores treballades per jornada i es comptabilitza l'equivalència amb el nombre de professionals a temps complet²⁷.

Des de l'any 2010, el nombre de professionals dels equips mínims de les unitats de treball social ha augmentat en un 35,0 %. L'any 2020 s'ha arribat a la xifra de 576 professionals, entre treballadors socials (que suposen el 48,9 %), educadors socials (que suposen el 26,9 %) i personal administratiu (amb el 24,3 %).

Gràfic 12. Evolució del nombre de professionals dels equips mínims UTS

Font: Pla concertat de prestacions bàsiques de Serveis Socials del Ministeri de Sanitat, Serveis Socials i Igualtat (2007-2015). A partir de 2016 Justificació del Conveni de finançament dels serveis comunitaris bàsics.

Nota: Només es fa el recompte dels professionals que s'imputen al Pla de Finançament. S'utilitzen les jornades com a unitat de mesura.

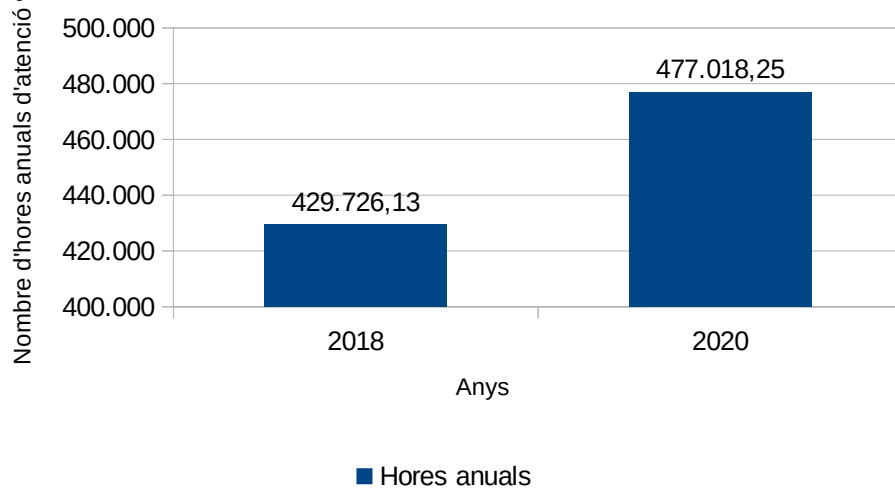
En el període 2018-2020 el nombre d'hores anuals d'atenció del servei d'ajuda a domicili (només s'inclouen els usuaris per motiu social) ha tingut un creixement sostingut, i s'han incrementat en un 11,0 %. Així, aquests anys s'ha duit a terme una inversió de recursos mitjançant l'ampliació de les hores d'atenció, la qual cosa

²⁷ Aquí, el càlcul del nombre de professionals s'ha duit a terme fent el recompte del nombre de real de professionals i les hores setmanals treballades. Cada professional computat equival a una jornada completa treballada (1 jornada equival a 37,5 hores setmanals treballades).

ha incrementat la intensitat del servei, fet que suposa posar èmfasi en l'augment de la qualitat.

Gràfic 13. Nombre d'hores anuals d'atenció del servei d'ajuda a domicili motiu social. Anys 2018 i 2020

Font: Justificació del Conveni de finançament dels serveis comunitaris bàsics

L'any 2020 han rebut el servei d'ajuda a domicili 3.492 persones. La mitjana anual per persona usuària és de 136,6, un 13,2 % més que l'any 2017.

Taula 2. Accions d'intervenció comunitària

INTERVENCIÓ COMUNITÀRIA	2020
Accions d'informació i sensibilització	81
Accions de suport a grups socials i col·lectius	92
Iniciatives veïnals	51
Nombre d'accions	224
Ràtio d'accions per entitats locals titulars de serveis socials	4,1

Font: Justificació Pla de Finançament 2020

Pel que fa als programes comunitaris, les actuacions realitzades l'any 2020 per les professionals i els professionals dels centres de serveis socials comunitaris bàsics s'han classificat en tres tipologies: accions d'informació i sensibilització, suport a grups socials i col·lectius i iniciatives veïnals. S'ha duit a terme 81 accions d'informació i sensibilització, 92 accions de suport a grups socials i col·lectius i 51 accions d'iniciatives veïnals; d'aquestes, 19 són projectes d'animació comunitària, 18 de promoció a l'associacionisme i 13 projectes de promoció del voluntariat.

4.3. Els serveis socials especialitzats del Govern de les Illes Balears

4.3.1. Atenció a les famílies, infància i adolescència en risc

Pel que fa les famílies, la Direcció General d'Infància, Joventut i Famílies de la Conselleria d'Afers Socials i Esports presta una sèrie de serveis adreçats a les famílies, com són el servei especialitzat de mediació familiar, el Punt de trobada familiar, el servei de prevenció i tractament psicològic de la violència filioparental i el servei de postemergència.

El servei especialitzat de mediació familiar està dirigit a famílies, parelles o persones residents a les Illes Balears que necessiten orientació o suport davant qualsevol conflicte conjugal o intergeneracional, el que suposa un servei complementari a la intervenció familiar que es du a terme des dels serveis socials comunitaris bàsics. Al llarg de l'any 2019 el servei va atendre 303 famílies. Si s'observa l'evolució del servei, queda palès un increment considerable del nombre de famílies ateses.

Taula 3. Servei de mediació familiar. Nombre de famílies ateses

	2016	2017	2018	2019
Servei de Mediació Familiar	67	241	234	303

Font: Dimensions estadístiques del Servei de Planificació Social. Direcció General de Planificació, Equipaments i Formació, a partir de les dades de la Direcció General d'Infància, Joventut i Famílies. Conselleria d'Afers Socials i Esports

Un altre servei sobre el que s'ha recollit dades és el Punt de trobada familiar. Al llarg de l'any 2020 es varen atendre al Punt de trobada 268 famílies, un 13,0 % més que el 2018.

Taula 4. Punt de trobada familiar

	2018	2019
Punt de trobada familiar	237	268

Font: Dimensions estadístiques del Servei de Planificació Social. Direcció General de Planificació, Equipaments i Formació, a partir de les dades de la Direcció General d'Infància, Joventut i Famílies. Conselleria d'Afers Socials i Esports

Pel que fa al servei de prevenció i tractament psicològic de la violència

filioparental de les Illes Balears, l'any 2020 es varen beneficiar del servei 119 famílies, el que suposa un increment del 6,2 % respecte de l'any 2018.

En referència al servei de postemergències, l'any 2020 va atendre a 113 famílies, el que suposa 207 persones beneficiàries.

La Conselleria d'Afers Socials i Esports disposa d'una Unitat Terapèutica d'Abús Sexual Infantil (UTASI). L'any 2020 s'han beneficiat del recurs 108 menors. En referència als ajuts per a menors víctimes de violència masclista, l'any 2020 se'n varen beneficiar 8 famílies, el que suposa 14 persones beneficiàries.

Pel que fa als **menors en situació de conflicte**, el Servei de menors de la Direcció General d'Infància, Joventut i Famílies assumeix la responsabilitat, com a entitat pública, d'executar les mesures que imposen els jutjats de menors als menors i a les menors infractors. Aquestes mesures es poden dur a terme en un medi institucional, en els casos d'internament, o en medi obert, dins el nucli social i familiar del menor.

En el següent quadre es pot observar l'evolució dels tipus de mesures fermes notificades,²⁸ les quals s'han classificat tenint en compte si suposen un procés d'internament o no: així tenim les mesures d'internament i les mesures alternatives a l'internament.

Des de l'any 2014 el nombre de mesures fermes notificades presenta una tendència a la baixa i l'any 2020 se n'han notificades 906, un 31,8 % menys que l'any 2014. Dit això, cal remarcar que l'evolució no ha estat lineal sinó que presenta lleugeres oscil·lacions: el 2018 va ser l'any amb un major nombre de mesures fermes notificades, quan es va assolir la xifra de 1.288 mesures.

Taula 5. Distribució de les intervencions. Mesures fermes notificades

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Mesures d'internament	260	247	165	226	363	186	132
Mesures alternatives a l'internament	1069	1171	1022	1062	1200	977	774
Total de mesures	1329	1418	1187	1288	1563	1163	906

Font: Direcció General d'infància, Joventut i Famílies

²⁸Les mesures notificades són el conjunt de resolucions notificades a l'entitat pública entre l'1 de gener i el 31 de desembre de l'any corresponent, amb independència de la data en la qual s'hagi comès la falta o el delicte.

Les mesures que més s'han notificat al llarg d'aquests anys han estat les mesures alternatives a l'internament, les quals l'any 2020 representen el 85,4 %, un percentatge que ha anat guanyant força al llarg dels anys, tenint en compte que l'any 2014 representaven el 80,4 % de les mesures. L'equip d'educadors de medi obert de la Direcció General d'Infància, Joventut i Famílies és l'encarregat d'executar directament les mesures judicials alternatives a l'internament que es duen a terme a les Illes Balears.

En relació amb les mesures judicials d'internament cal remarcar que l'any 2020 representen el 14,6 % del total. En el període 2014-2020 hi ha hagut un decreixement del 49,2 %, pel que fa a aquest tipus de mesures.

El butlletí estadístic de l'Observatori de la Infància del Ministeri de Sanitat, Serveis Socials i Igualtat sobre mesures de protecció a la infància²⁹ recull les dades en l'àmbit estatal i autonòmic sobre menors d'edat en situació de desprotecció greu i de desemparament. Aquestes dades ens permeten conèixer el nombre d'expedients oberts i establir una estimació dels nins i nines que hi ha sota mesures de protecció.

En el butlletí estadístic de l'Observatori de la Infància del Ministeri de Sanitat, Serveis Socials i Igualtat sobre mesures de protecció a la infància queda palès que a les Balears, a 31 de desembre 2020, hi havia 416 menors acollits en un centre residencial, ja siguin pisos tutelats, llars funcionals o mini residències. Aquesta xifra representa una taxa de 196,3 persones menors per 100.000 persones menors de 18 anys, un taxa lleugerament inferior a la mitjana estatal, que és del 206,2 per 100.000. Pel que fa als acolliments familiars, a 31 de desembre de 2020 hi havia 643 menors acollits; això suposa 229,9 persones menors per cada 100.000 persones menors de 18 anys.

La Direcció General d'Infància, Joventut i Famílies té competències en matèria de **persones joves extutelades**. Un cop assolida la majoria d'edat, el col·lectiu esmentat inicia un procés d'autonomia personal que, en la majoria dels casos, s'ha de dur a terme mitjançant un suport institucional. La finalitat dels programes d'emancipació és potenciar el procés d'autonomia personal de les persones joves d'entre 18 a 25 anys en les quals s'ha exercit alguna mesura administrativa de protecció o de mesura judicial, a través dels serveis de renda, habitatge i acompanyament.

En el gràfic següent, es pot apreciar que el nombre anual de persones joves beneficiàries dels programes d'emancipació ha augmentat any rere any. De l'anàlisi de cada servei es deprèn que, pel que fa al servei de renda, el nombre

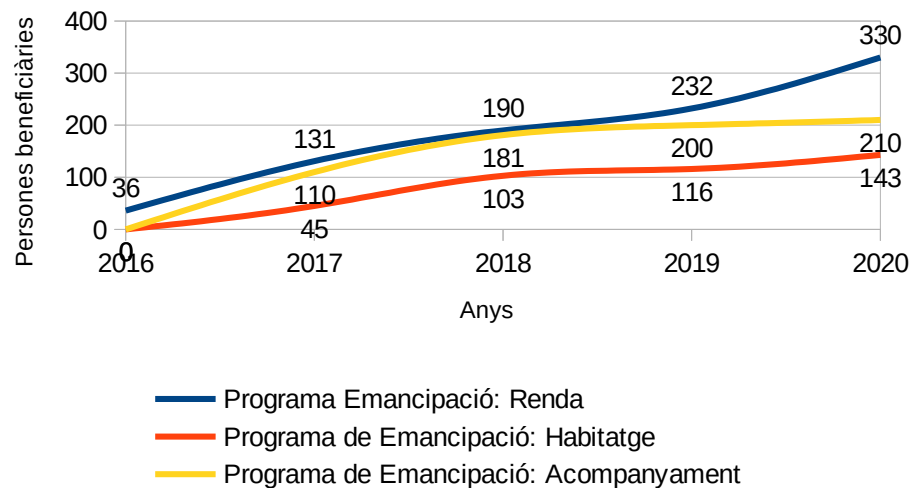
²⁹OBSERVATORI DE LA INFÀNCIA. *Datos Estadísticos de Medidas de Protección a la Infancia número 22*. Disponible a : <<http://observatoriodelainfancia.vpsocial.gob.es/estadisticas/estadisticas/home.htm>>

anual de joves beneficiaris ha anat en augment: ha passat de les 36 persones usuàries l'any 2016 a les 330 l'any 2020. Pel que fa als habitatges d'emancipació i d'acompanyament s'hi han incorporat joves a mesura que s'han anat configurant, el que ha donat lloc a un augment any rere any del nombre d'usuaris joves: el servei d'habitatge ha passat de 45 joves usuaris l'any 2017 a 143 l'any 2020, mentre que el servei d'acompanyament s'ha incrementat en 100 persones des de l'any 2017.

Gràfic 14 . Persones joves beneficiàries dels programes d'emancipació

Font: Dimensions estadístiques del Servei de Planificació Social. Direcció General de Planificació, Equipaments i Formació, a partir de les dades de la Direcció General d'Infància, Joventut i Famílies. Conselleria d'Afers Socials i Esports

D'altra banda, **el programa «Alter»** és un programa d'integració social i educativa per a joves que du a terme la Direcció General d'Infància, Joventut i Famílies, amb la col·laboració de diversos Ajuntaments de les Illes Balears i la Conselleria d'Educació, Cultura i Universitats. El programa «Alter» és una alternativa de pràctiques formatives adreçada a joves de 14 a 16 anys, matriculats als centres educatius i en règim d'escolaritat compartida, que presenten dificultats greus d'adaptació a l'entorn escolar, com ara absentisme, conflictivitat, etc. El principal problema d'aquestes persones és el risc d'exclusió social i escolar, com també la problemàtica familiar i del grup d'iguals. L'any 2020 varen participar al programa 297 alumnes.

4.3.2. Atenció a persones amb diversitat funcional

La informació estadística recollida de la població amb diversitat funcional deriva dels treballs d'explotació d'una base de dades que es nodreix de la informació registrada al Servei de Valoració i Orientació a la Discapacitat i a la Dependència

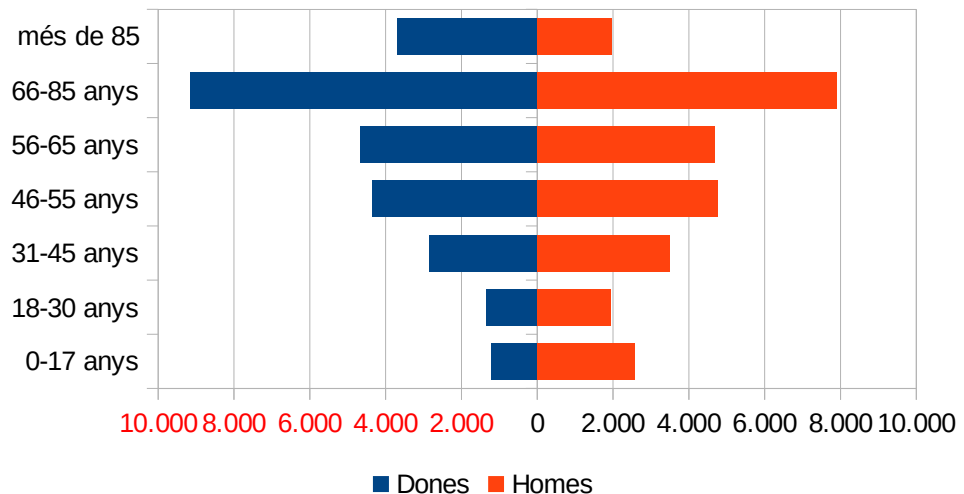
de la Direcció General d'Atenció a la Dependència de la Conselleria d'Afers Socials i Esports, la qual gestiona el reconeixement del dret i té validesa a tot l'Estat.

Segons aquesta base de dades, l'any 2020 residien a les Balears 57.688 persones amb diversitat funcional; això suposa aproximadament el 4,9 % de la població de les Illes Balears. En sis anys, des de 2014, la població de persones amb diversitat funcional les Illes Balear s'ha incrementat al voltant de 7.000 persones, un 14,7 %. L'envelliment de la població i l'augment de l'esperança de vida comporten que augmenti la dependència i la discapacitat de les persones.

Pel que fa al sexe de les persones amb diversitat funcional reconeguda, el 50 % són dones. Cal recalcar que la distribució per sexe canvia segons les franges d'edat: fins als 55 anys el percentatge d'homes supera el de dones, els homes representen el 56,7 %, entre els 56 i els 65 anys quasi no hi ha diferències, mentre que, a partir dels 65 anys, el nombre de dones supera els homes en un 56,3 %.

Cal remarcar també, que la probabilitat de tenir una diversitat funcional augmenta amb l'edat: entorn del 12,5 % de les persones de 65 anys i més tenen una discapacitat, mentre que, entre els menors de 65, la proporció de persones amb discapacitat se situa al voltant del 3 %. Per tant, s'observa una evolució contínua de l'augment de les taxes de prevalença a mesura que avança l'edat.

Gràfic 15. Edat i sexe de les persones amb diversitat funcional a les Balears. Any 2020

Font: Dades estadístiques de la Memòria de la Conselleria d'Afers Socials i Esports, a partir de les dades del Servei de Valoració i Orientació de la Discapacitat i la Dependència. Direcció General d'Atenció a la Dependència

La classificació tipològica oficial de les diversitats funcionals és la següent: física,

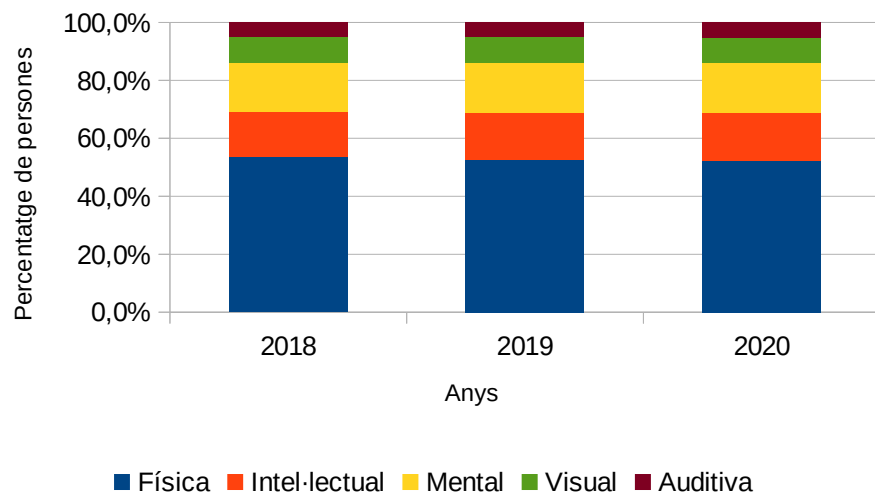

sensorial i intel·lectual. Atenent aquests grans grups, i per a l'elaboració dels mapes de serveis socials, s'ha optat per una classificació tipològica més desagregada i que respon a unes quantificacions que es revelen més operatives per als treballs de planificació. La tipologia que s'explota estadísticament en aquest document engloba els col·lectius següents: física, visual, auditiva, intel·lectual i derivada de trastorn mental.

La diversitat funcional física és la primera causa de diversitat funcional de la societat de les Illes Balears l'any 2020. En concret, representa el 52,2 % de les diversitats registrades. Segueixen en importància les diversitats funcionals derivades de trastorn mental i intel·lectual, que causen, respectivament, el 17,3 % i el 16,6 % de les tipologies registrades. Una menor incidència quantitativa tenen les visuals i auditives, les quals representen el 8,6 % i el 5,3 % de les diversitats.

La distribució de les persones amb diversitat funcional té una evolució estable per a totes les tipologies. Així i tot, del 2018 al 2020 destaca l'increment del nombre de persones amb diversitat funcional de tipus intel·lectual i les derivades de trastorn mental, que és de l'11,7 % i del 9,0 %, respectivament.

Gràfic 16. Distribució de les persones amb diversitat funcional per tipologia

Font: Dimensions estadístiques del Servei de Planificació Social. Direcció General de Planificació, Equipaments i Formació, a partir de les dades del Servei de Valoració i Orientació de la Discapacitat i la Dependència. Direcció General d'Atenció a la Dependència

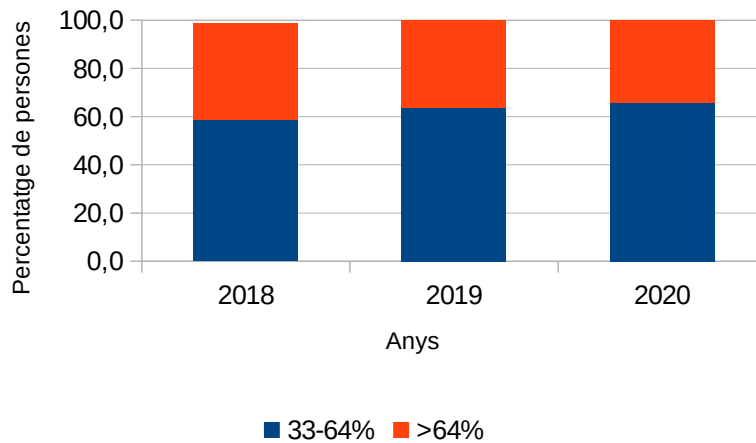
Pel que fa al grau de discapacitat, en aquest treball es distribueix en dos grans grups. El primer agrupa graus de discapacitat entre el 33 % i el 64 %, en el qual s'inclouen persones amb diversitat funcional amb un nivell d'autonomia personal prou important per aconseguir una integració social i laboral plena. El segon grup

aplega graus de discapacitat igual o superior als 65 %; en aquest bloc es compten persones que, en termes generals, presenten més dificultats per aconseguir una integració social plena, ja que com més elevat és el grau més afectades estan les persones.

Amb referència a l'any 2020, el percentatge de persones amb un grau de discapacitat del 33 al 64 % respecte del total amb diversitat funcional és del 65,7 %, mentre que les persones amb un grau igual o superior al 65 % representen el 34,3 % restant. Pel que fa a l'evolució 2018-2020, les persones amb un grau de discapacitat del 33-64 % augmenten la distància enfront de les persones amb un grau igual o superior al 65 %. Un factor a tenir en compte que explicaria aquesta tendència és que cada vegada les persones es diagnostiquen abans.

Gràfic 17. Distribució de les persones amb diversitat funcional per grau de discapacitat

Font: Dimensions estadístiques del Servei de Planificació Social. Direcció General de Planificació, Equipaments i Formació, a partir de les dades del Servei de Valoració i Orientació de la Discapacitat i la Dependència. Direcció General d'Atenció a la Dependència

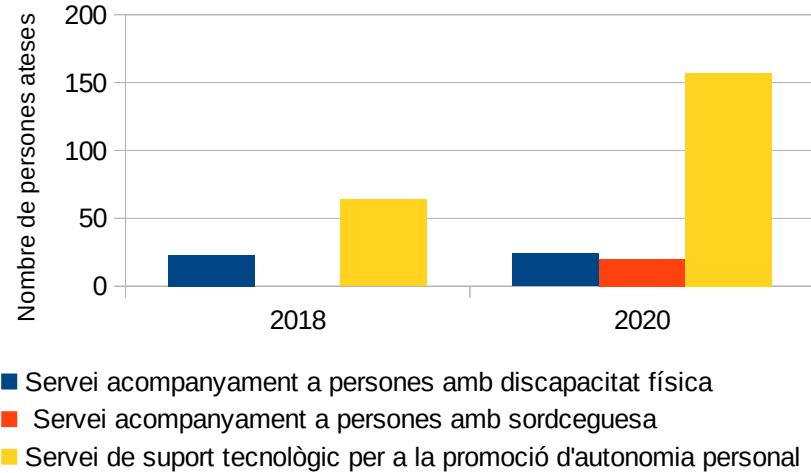
La Direcció General de Dependència de la Conselleria d'Afers Socials i Esports és l'òrgan del Govern de les Illes Balears competent en l'atenció a les persones amb discapacitat. Pel que fa al serveis a les persones amb diversitat funcional, la Direcció General de Dependència té concertats el servei d'acompanyament a persones amb discapacitat física, el servei d'acompanyament a persones amb sordceguesa, el servei de suport tecnològic per a la promoció d'autonomia personal i el 74,8 % del servei de desenvolupament infantil i atenció primerenca.

En el següent gràfic, es pot apreciar com el nombre anual de persones ateses pels serveis ha ascendit notablement. Destaca l'impuls que s'ha donat al servei de suport tecnològic per a la promoció d'autonomia personal, que des de 2018 ha

incrementat en un 145,3 % el nombre de persones ateses, i la posada en marxa del servei d'acompanyament a persones amb sordceguesa, que l'any 2020 va atendre 20 persones.

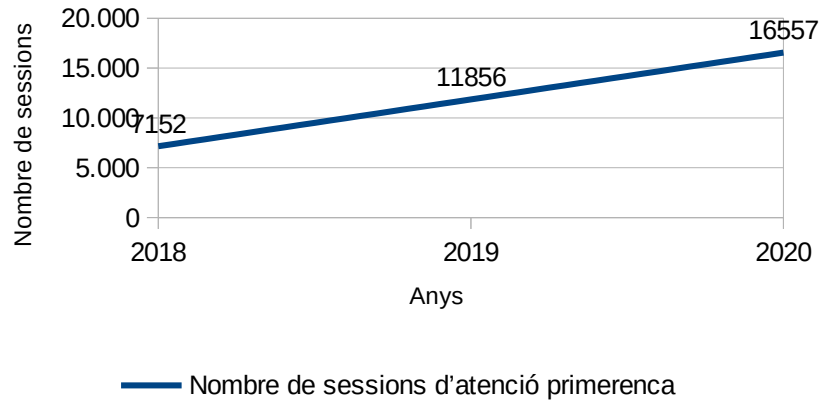
Gràfic 18. Persones ateses pels serveis d'atenció a la diversitat funcional de la Conselleria d'Afers Socials i Esports

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Servei d'Atenció a la Discapacitat. Direcció General d'Atenció a la Dependència

Amb relació als infants atesos pels serveis d'atenció primerenca, en el gràfic següent queda palès que del 2018 al 2020 hi va haver un increment considerable del nombre de sessions d'atenció primerenca. Durant aquest període de dos anys ha augmentat en 9.405 sessions, el que suposa un increment del 131,5 %.

Gràfic 19. Atenció primerenca: nombre de sessions

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Servei de Valoració i Atenció a la Discapacitat i la Dependència. Direcció General d'Atenció a la Dependència.

Els infants atesos els dos darrers anys han guanyat en intensitat d'atenció. L'atenció primerenca que es presta als infants amb dificultats i a les seves famílies

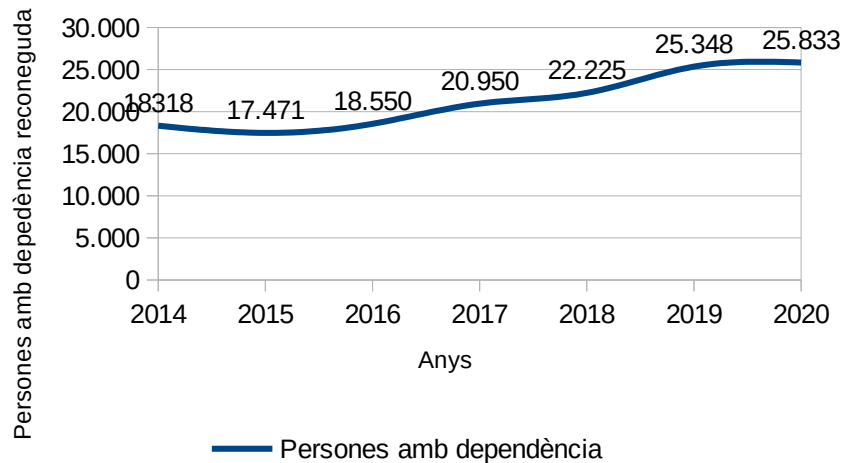

és crucial per avançar cap a una vida el més independent (o autònoma) possible.

4.3.3. Atenció a la dependència

Segons les dades facilitades per la Fundació a la Dependència, el nombre de persones amb grau de dependència reconegut a les Illes Balears se situa, l'any 2020, en 25.833, el que suposa una taxa de 22,1 persones per cada mil habitants. Això suposa un increment del 41 % respecte de les dades de 2014, que situaven el nombre de persones amb grau de dependència en 18.318 (16,6 per cada mil habitants).

Gràfic 20. Nombre de persones en situació de dependència per graus i taxa de dependència

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Fundació Atenció a la Dependència

Pel que fa a l'anàlisi de la distribució del grau o intensitat de la dependència, l'any 2020 s'observa que el 37,6 % presenta una dependència moderada, el 35,2 % presenta una dependència severa i el 27,1 % una gran dependència. La tendència històrica ens mostra un desplaçament en aquestes proporcions, de manera que la dependència moderada guanya pes a costa de la dependència severa. És una situació que ve donada per l'aplicació gradual del calendari d'implantació del SAAD (Sistema per a l'Autonomia i Atenció a la Dependència).

Taula 6. Nombre de persones amb grau de dependència per grau

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Grau I. Dependència moderada	6006	5232	5513	6736	7506	9153	9726

Grau II. Dependència severa	7215	7468	7758	8316	8334	9129	9097
Grau III. Gran dependència	5097	4771	5279	5898	6385	7066	7010
Total	18318	17471	18550	20950	22225	25348	25833

Font: Fundació d'Atenció a la Dependència

A continuació es detallen el tipus de prestacions a què tenen dret les persones dependents. Aquest sistema de prestacions (SAAD) està format per un conjunt de serveis i prestacions que s'ofereixen mitjançant serveis públics i privats concertats degudament acreditats.

De les prestacions atorgades l'any 2020, quasi la meitat (un 45,2 %) correspon a la prestació econòmica per cures a l'entorn familiar. Segons diversos estudis³⁰, els factors principals que han propiciat aquesta situació són les preferències dels ciutadans majors; aquestes preferències s'ha intensificat durant la COVID-19.

Dins el sistema d'atenció a la dependència, la segona prestació en importància és el servei de teleassistència³¹ (un 23,4 %). Aquesta prestació també permet que les persones continuïn en el seu domicili habitual i afavoreix el benestar de les persones amb limitacions d'autonomia personal.

La tercera prestació amb més pes és el servei de promoció de l'autonomia, que representa un 15,0 % de les prestacions. Aquest servei ofereix un conjunt d'actuacions de caràcter preventiu i rehabilitador amb l'objectiu de millorar les capacitats personals i fomentar la vida independent i autònoma.

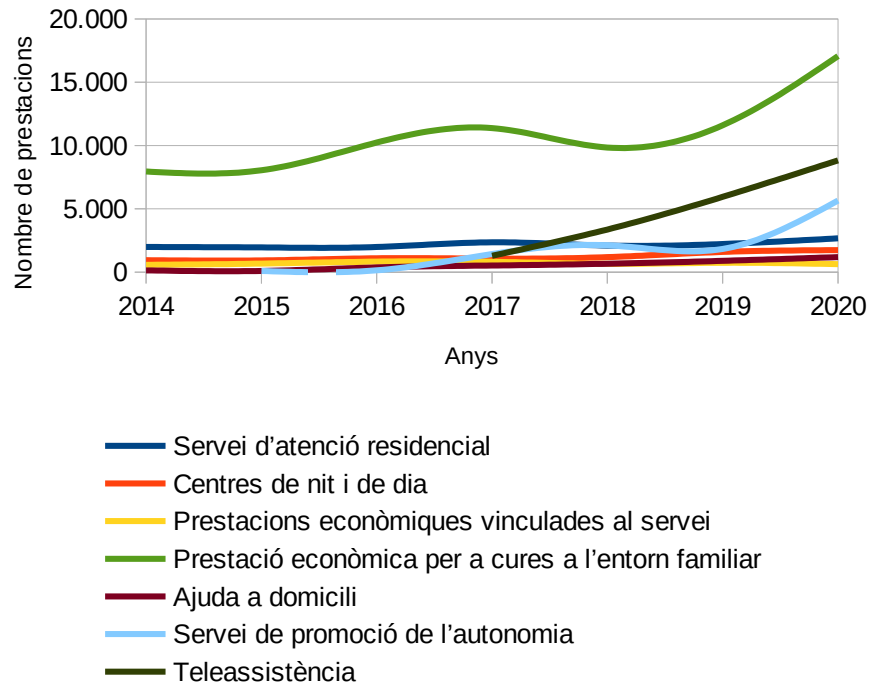
Continuen en ordre de pes el servei d'atenció residencial, amb el 7,0 %, els centres de dia i de nit, amb el 4,6 %, i l'ajuda a domicili, amb el 3,1 %. Finalment, cal assenyalar les prestacions econòmiques vinculades al servei, amb el 1,7 % de les prestacions.

³⁰Vegeu PRICEWATERHOUSECOOPERS. *Situación del Servicio de Atención Residencial en España*. Juliol 2010. Disponible a: <http://envejecimiento.csic.es/documentacion/biblioteca/registro.htm?iPos=56&id=57573&irPag=3&clave=V2jV4uP7dK&pos=0>

³¹El servei de teleassistència consisteix en la instal·lació d'un aparell molt senzill a l'habitatge de l'usuari, connectat mitjançant la línia telefònica a una central receptora, amb la qual es pot comunicar en cas d'urgència simplement prement un botó.

Gràfic 21. Nombre de prestacions de dependència per tipus

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Fundació Atenció a la Dependència

Pel que fa a l'evolució, el gràfic anterior mostra com des de 2014 s'ha produït un increment generalitzat de l'atenció en totes les prestacions de dependència, que s'intensifica considerablement l'any 2020, quan el balanç net anual arriba a les 12.937 prestacions més que a l'exercici anterior.

Si es du a terme l'anàlisi per serveis i prestacions, en relació amb els serveis s'observa com la pujada més intensa es produeix en el servei de promoció a l'autonomia, el qual presenta un increment molt acusat l'any 2020, i la teleassistència, amb un elevat increment exponencial des de 2017. Les prestacions econòmiques per cures a l'entorn familiar també presenten un ascens elevat, que s'intensifica a partir de 2019.

La resta de serveis també s'han incrementat, especialment els centres de dia i de nit i l'ajuda a domicili. El servei de residència presenta un creixement menor; així i tot, des de 2014 s'ha incrementat en 686 prestacions més.

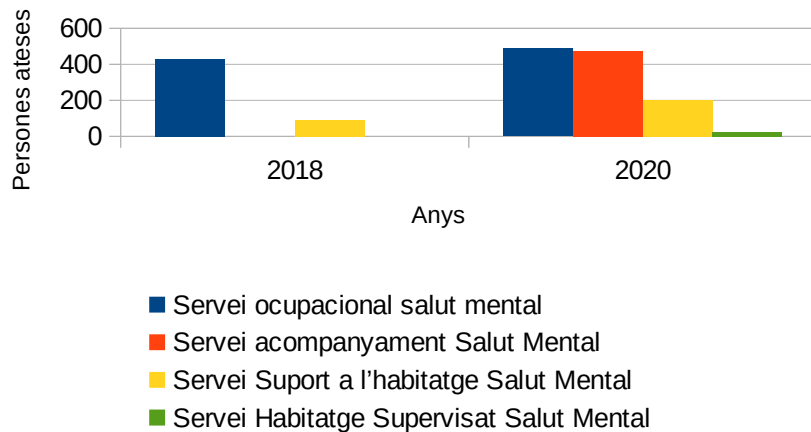
4.3.4. Atenció a les persones en situació de risc d'exclusió social

Prestacions per a persones amb diagnòstic de salut mental i necessitat de suport extern

El nombre de persones amb un diagnòstic de salut mental reconegut ha crescut de manera continuada en els darrers anys i des de 2018 a 2020 hi ha hagut un increment del 9,0 %: així ha afectat, l'any 2020, 13.067 persones. La diversitat funcional derivada de salut mental representa el 17,3 % de les diversitats funcionals.

En aquest apartat s'analitzen els serveis per a persones amb diagnòstic de salut mental i necessitat de suport extern. La salut mental té un impacte important en la qualitat de vida de les persones i afecta tots els àmbits de relació interpersonal (família, laboral i social). Per promoure la participació social i l'autonomia d'aquestes persones i la de les seves famílies la Conselleria d'Afers Socials i Esports impulsa, mitjançant el règim de concerts, la creació d'una sèrie de serveis com el servei ocupacional, el servei d'acompanyament i el de suport a l'habitatge, que ha integrat dins la xarxa pública de serveis socials. La finalitat és garantir una atenció integral per promoure la prevenció, el tractament i la rehabilitació amb la finalitat de fomentar la integració i la inserció social de les persones.

Gràfic 22. Evolució de persones ateses als serveis de salut mental

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Servei d'Atenció a la Discapacitat. Direcció General d'Atenció a la Dependència

El nombre de persones ateses pels serveis de salut mental arribà l'any 2020 a les 1.187³² persones. D'aquestes, 487 varen rebre els serveis del servei ocupacional, 474 del servei d'acompanyament, 200 el servei de suport a l'habitatge i 26 el servei

³²Una persona pot haver utilitzat diversos serveis.

d'habitatge supervisat.

Al llarg dels darrers anys, els serveis de la xarxa pública de salut mental de la Conselleria d'Afers Socials i Esports presenten un increment considerable del nombre d'usuaris (del 128,3 % de 2018 a 2020), un increment que està relacionat amb l'augment del nombre de places públiques i concertades, que també augmenten any rere any.

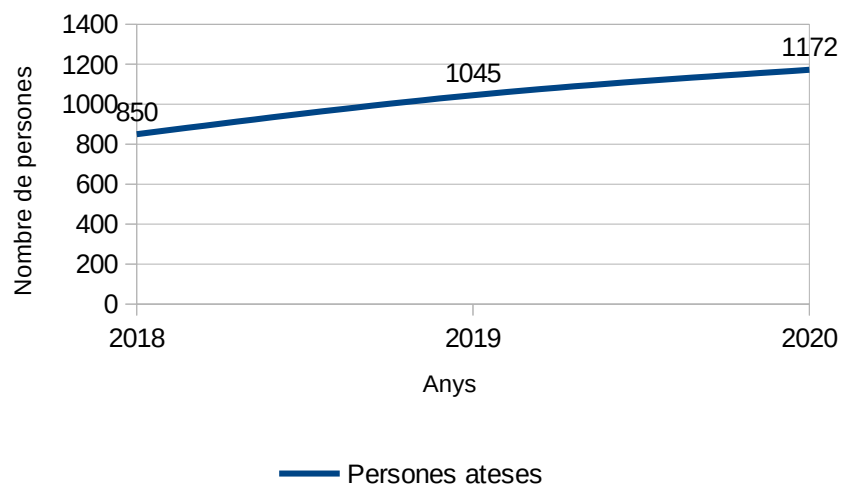
Es preveu un ascens de la incidència dels problemes de salut mental lligats a la crisi de la COVID-19. UNICEF alerta sobre el riscs sobre la salut mental dels menors arran de la crisi de la COVID-19 i al seu informe «Impacto de la crisis por COVID-19 sobre los niños y niñas» a Balears, recomana reforçar tots els serveis de detecció i atenció a la salut mental de nins i nines³³.

Les múltiples situacions de vulnerabilitat social que afecten les dones, sumades a la major prevalença femenina de situacions de salut mental ens adverteixen de la necessitat de posar un esment especial a l'atenció a aquest col·lectiu.

Cal que El III PESS segueixi potenciant i promovent els serveis per a persones amb diagnòstic de salut mental i necessitat de suport extern per tal de garantir-ne la participació social i fomentar la independència de les persones.

Persones adultes en l'exercici de la seva capacitat jurídica

Gràfic 23. Evolució nombre de persones ateses del serveis de tutela

Font: Estadística Conselleria Afers Socials i Esports i dades extretes de les resolucions dels concerts

³³ UNICEF. *Impacto de la crisis por COVID-19 sobre los niños y niñas más vulnerables*. Disponible a: <<http://www.unicef.es/publicacion/impacto-de-la-crisis-por-covid-19-sobre-los-ninos-y-ninas-mas-vulnerables>>

A les Illes Balears, l'any 2020 hi havia 1.172 persones tutelades per l'Administració autonòmica, un 37,8 % més que el 2018, quan n'hi havia 850. Es tracta de ciutadans que, tot i comptar amb històries vitals molts diferents, solen tenir problemes de salut mental, una diversitat funcional de tipus intel·lectual o malalties associades a l'envelliment. Quan aquestes no poden decidir per sí mateixes, el jutge en cedeix la responsabilitat a la família i, en el cas que no en tinguin, el jutjat sol·licita a la Conselleria d'Afers Socials i Esports que se'n faci càrrec.

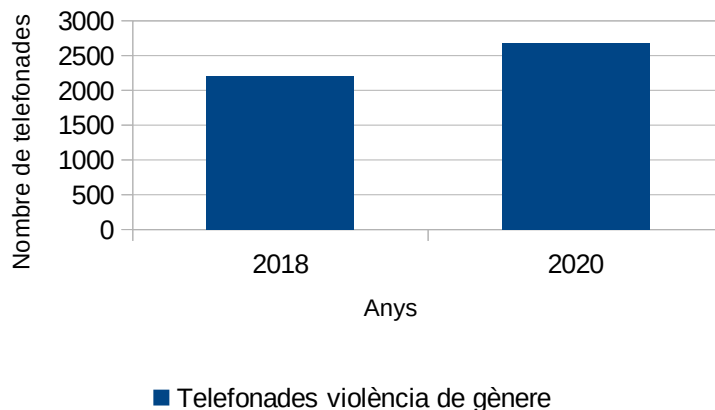
Addiccions

La Conselleria d'Afers Socials i Esports té conveniat amb Projecte Home el **servei d'acompanyament per a persones amb diagnòstic de salut mental vinculat a addiccions**, el qual atén a persones que tenen un trastorn de caràcter addictiu. És un servei que té com a objectiu oferir acompanyament i suport a les necessitats específiques conseqüència de la situació d'addicció. Segons indica la Memòria d'activitats del servei elaborada per Projecte Home, durant l'any 2020 s'han atès 474 persones (394 homes i 80 dones) a les Illes Balears, s'han realitzat 48.174 accions individuals amb les persones usuàries i les accions grupals ha suposat una mitjana de 15,9 intervencions grupals al mes per persona usuària del servei.

4.3.5. Atenció a la dona

El servei d'atenció social i acompanyament a víctimes de violències masclistes és un servei d'atenció social de l'Institut Balear de la Dona.

Gràfic 24. Evolució de les persones ateses al servei d'atenció telefònica per violència de gènere

Font: Memòries Institut Balear de la Dona

Amb referència a les telefonades per violència de gènere, l'exploració visual de la sèrie anual en mostra una tendència creixent. Així, al llarg de 2018 el nombre anual de telefonades va ser de 2.201 i durant l'any 2020 va ser de 2.680, el que suposa un increment del 21,7 %.

L'Institut Balear de la Dona disposa del servei d'acompanyament presencial a les víctimes de violències masclistes. Durant l'any 2020 es realitzaren 262 acompanyaments.

4.3.6. Les prestacions econòmiques

En el present apartat es durà a terme l'anàlisi de les prestacions socials de caràcter econòmic de dret subjectiu recollides al Decret de prestacions socials de caràcter econòmic de les Illes Balears³⁴ com són la nova renda social garantida, el complement de pensions no contributives i la renda d'emancipació³⁵, a més de les prestacions socials d'urgència social, concretament les ajudes econòmiques bàsiques i d'urgència dels ajuntaments.

La renda social garantida

L'entrada en vigor, l'1 de juny passat, del Reial decret llei 20/2020, de 29 de maig, pel qual s'estableix l'ingrés mínim vital com a mesura de seguretat social, va obligar a replantejar l'escenari de cobertura de la renda social garantida. Així, l'aprovació del Decret 10/2020, de 12 de juny, de prestacions socials de caràcter econòmic de les Illes Balears ha possibilitat actualitzar la renda social garantida i fer-la incompatible amb l'ingrés mínim vital³⁶; així i tot es pot ajustar i complementar-ne la quantia en relació amb el nivell de renda mínima de les Illes Balears. El desembre de 2020 **x** persones eren perceptores de l'IMV.

La regulació de la renda social garantida mitjançant el Decret 10/2020, de 12 de juny, de prestacions socials de caràcter econòmic de les Illes Balears, ha permès també donar cobertura a aquelles persones que, arran de la COVID-19, estaven privades de l'accés al mercat de treball i no es podien acollir als expedients de regulació temporal d'ocupació, ni a l'ingrés mínim vital. Al llarg de 2020 el Govern de les Illes ha adoptat mesures extraordinàries que han posat a l'abast de totes

³⁴Decret llei 10/2020, de 12 de juny, de prestacions socials de caràcter econòmic de les Illes Balears. *Butlletí Oficial Illes Balears*, núm. 109, de 16 de juny de 2020, p. 18.447 a 18.506. <https://www.caib.es/eboibfront/ca/2020/11209/>

³⁵La renda d'emancipació està inclosa a l'apartat «Atenció a les famílies, infància i adolescència en risc».

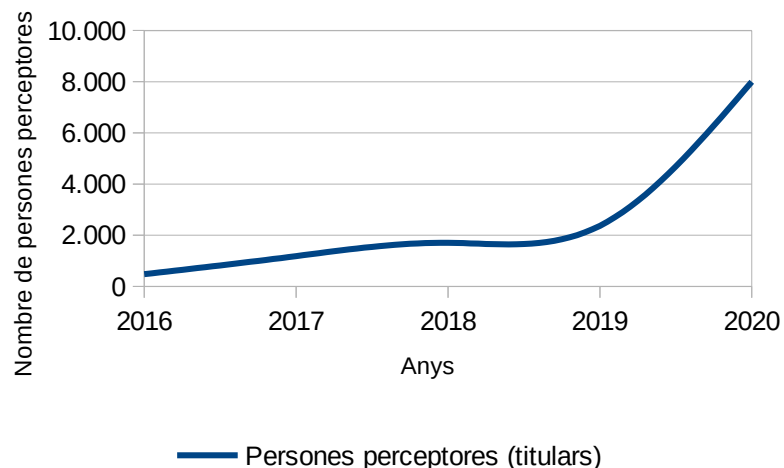
³⁶Cal afegir que el Decret llei 10/2020 estableix que el 31 d'agost de 2020 totes les persones perceptores de la RESOGA hauran d'haver sol·licitat la prestació estatal i que, només en el cas que el Ministeri denegui l'IMV, podran mantenir o accedir a la renda balear.

les persones en situació de vulnerabilitat econòmica l'accés a la renda social garantida i a la renda mínima d'inserció.

En relació amb el nombre de persones perceptores (o nombre de titulars), la RESOGA es va crear el mes d'abril de 2016 i el desembre se'n comptabilitzaven 477 famílies perceptores. A partir de llavors, amb un mercat laboral favorable, el nombre de titulars s'incrementà segons els requisits d'accés i les fluctuacions del mercat laboral vinculades a l'estacionalitat turística³⁷ (l'any 2018 i 2019 el nombre de persones titulars s'incrementà en un 43,9 % i un 39,1 %, respectivament). Així, doncs, en quasi 5 anys el volum de famílies s'ha incrementat any rere any i ha arribat a les 7.999 l'any 2020. És important assenyalar que l'any 2020 es va habilitar una renda social garantida extraordinària per cobrir les necessitats derivades dels mesos de confinament en què es va aturar l'activitat econòmica, el que explica l'elevat increment de persones titulars l'any 2020, que va arribar al 237,6 % (un 78,2 % de les persones perceptores l'any 2020 varen percebre la renda social extraordinària).

Gràfic 25. Evolució de persones titulars de la renda social garantida

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General de Serveis Socials. Servei de renda social garantida.

*Nota: l'any 2020 inclou la RESOGA extraordinària

De l'anàlisi dels cinc anys de RESOGA es desprèn que cal seguir impulsant la renda social garantida, ja que ha permès garantir a la població en situació de vulnerabilitat uns ingressos mínims per accedir a productes de primera

³⁷Per a més informació, vegeu l'Informe sobre la renda social garantida. 2018. Servei de Planificació Social, Conselleria d'Afers Socials i Esports, 2019. Disponible a <<http://www.caib.es/sites/publicacions/ca/informes/>>

necessitat, mitjançant l'aportació d'una prestació periòdica ajustada al nombre de membres de la unitat familiar i al llindar de pobresa de les Illes Balears.

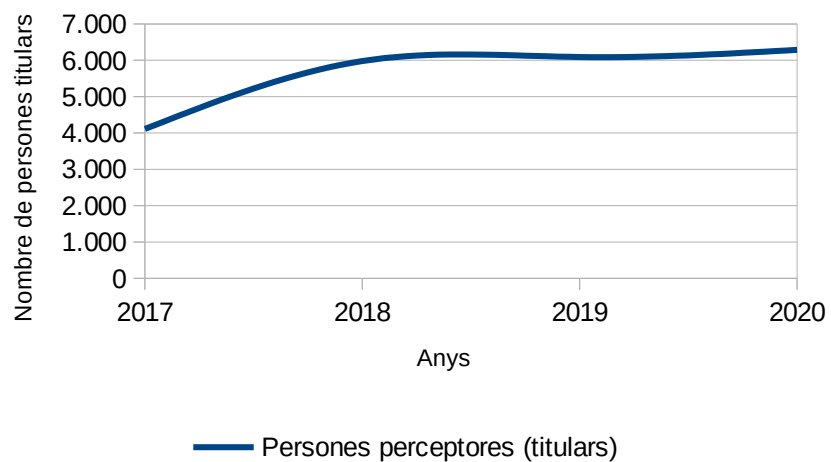
El complement de rendes de les Illes Balears a les pensions no contributives (PNC)

El complement de renda social de les Illes Balears té per objecte adequar la pensió no contributiva del sistema de Seguretat Social al nivell de vida de les Illes Balears. Les persones destinatàries de la prestació són els titulars de les pensions no contributives.

En el període 2017-2020 el nombre de persones que perceben la prestació va augmentar en més de 2.000 persones i va assolir el pic de persones perceptores el desembre de 2020, amb 6.288; així, l'any 2020 el 81,6 % de les persones que cobra una PNC rep el complement de rendes de les Balears. L'increment més important es produeix l'any 2018, amb 1.870 noves persones usuàries (un 45,5 %). A partir de 2018, la prestació es consolida i es produeixen increments no tan acusats, que oscil·len entre el 1,9 % de l'any 2019 i el 2,3 % de l'any 2020.

És important continuar amb el compromís de la Conselleria d'Afers Socials i Esports cap a les persones grans i cap a les persones amb discapacitat, amb l'increment de les pensions no contributives de quantia baixa.

Gràfic 26. Evolució de persones titulars i despesa anual del complement de rendes de les Illes Balears a les pensions no contributives

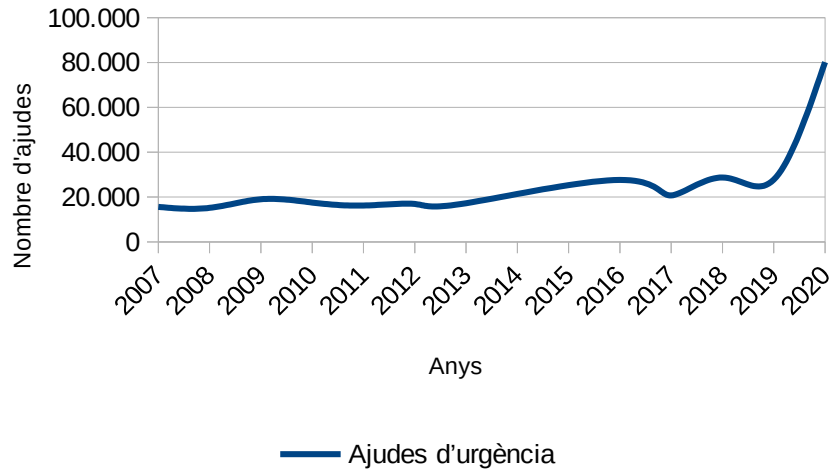
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General de Serveis Socials. Servei de renda social garantida.

Les ajudes econòmiques d'emergència social dels serveis socials comunitaris

Les ajudes econòmiques d'emergència social dels ajuntaments tenen per finalitat resoldre situacions que requereixen urgència en el suport econòmic i que afecten persones o unitats de convivència.

Gràfic 27. Evolució nombre d'ajudes d'emergència social dels serveis socials comunitaris

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Pla de Finançament i del Pla Concertat de Prestacions Bàsiques de Serveis Socials (fins a 2016)

En el període 2007-2020, el nombre d'ajudes d'urgència va tenir un creixement sostingut al llarg dels anys, i s'incrementà fins a 2018 en unes 13.000 ajudes. Del balanç de deu mesos de pandèmia cal destacar-ne un màxim històric d'ajudes a famílies: l'evolució de les dades del darrer any constaten un increment molt acusat i del nombre d'ajudes (del 189,0 %).

4.4. Anàlisi econòmica dels serveis socials de les Illes Balears

4.4.1. La previsió de despesa dels serveis socials de les Illes Balears

Uns dels aspectes que es d'interès analitzar és l'evolució de la despesa dels serveis socials de les Illes Balears.

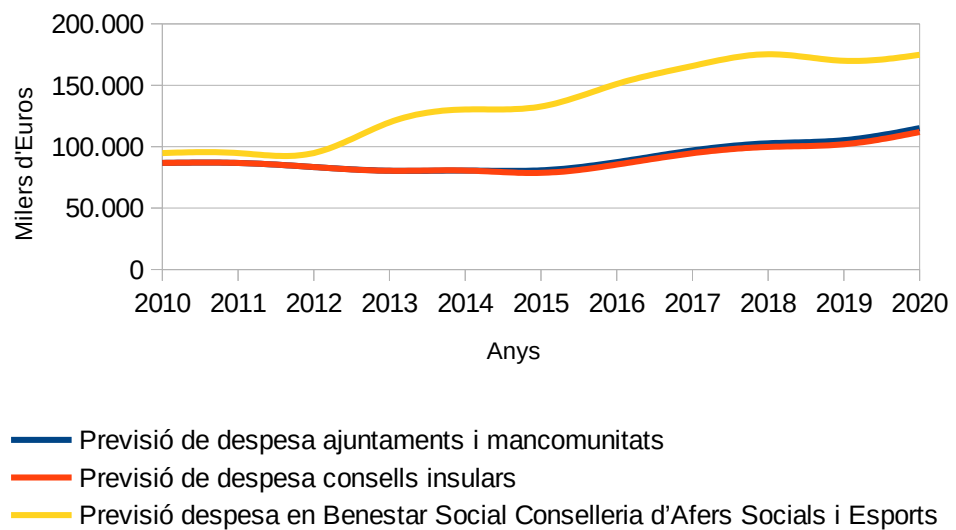
La font utilitzada per obtenir la informació sobre la previsió de despesa en benestar social de la Conselleria d'Afers Socials són els Pressuposts Generals de les Illes Balears que s'imputen a l'atenció a la discapacitat, l'atenció a la

dependència, l'atenció social d'immigrants, les mesures judicials i prevenció del delictes de menors, la participació social de la joventut, les pensions i prestacions i la planificació i ordenació social.

La font utilitzada per obtenir la informació de les corporacions locals (ajuntaments, mancomunitats i consells insulars) és la base de dades del Ministeri d'Hisenda i es fa referència a l'import total pressupostat en serveis socials per al Programa Serveis Socials i Promoció Social. En aquest programa s'imputa la despesa que porten a terme ajuntaments, mancomunitats i consells insulars per promoure la igualtat de gènere, la promoció i reinserció social de marginats i la gestió dels serveis socials; i la prestació de serveis a persones dependents i d'assistència social, residències de gent gran i altres de naturalesa anàloga. També s'hi han d'incloure les transferències finalistes a entitats i famílies que col·laborin en la consecució d'aquests fins (Ordre EHA/3565/2008, de 3 de desembre, per la qual s'aprova l'estructura dels pressupostos de les entitats locals).

Gràfic 28. Evolució de la previsió de despesa dels serveis socials de les Illes Balears

Font: Ministeri d'Hisenda i Pressuposts Generals de les Illes Balears. GOIB

La previsió de despesa en benestar social de la Conselleria d'Afers Socials i Esports representa el 87,3 % del pressupost del serveis socials de les Illes Balears.

No obstant la crisi econòmica de 2008 i les polítiques d'austeritat posteriors, la despesa en benestar social de la Conselleria d'Afers Socials i Esports ha augmentat any rere any. L'any 2019 s'observa un lleugera devallada fruit de l'atribució de competències als consells insulars en matèria de serveis socials i seguretat social (Llei 14/2001, de 29 d'octubre), en aquest cas de residències i

centres de dia del programa de dependència. Cal remarcar que, malgrat la transferència d'onze residències i centres de dia, l'impacte en el pressupost no ha estat acusat, la qual cosa ens indica que s'ha intensificat esforços en tots els programes.

Pel que fa als consells insulars, s'observa una lleugera tendència a la baixa que es manté fins a l'any 2015. No obstant això, l'any 2016 apunta un canvi de tendència que es manté fins a l'actualitat, i els ajuntaments mostren una corba molt similar a la de la despesa dels consells insulars.

Hem d'assenyalar que, respecte de l'increment, mentre que a ajuntaments i consells insulars es multipliquen per 32,6, i 29,0 respectivament (2010-2020), els pressuposts de la Conselleria d'Afers Socials i Esports s'incrementen al voltant del 84 %.

4.5. Els equipaments dels serveis socials

4.5.1. Introducció

L'article 69 de la Llei 4/2009, de serveis socials, estableix que el Govern de les Illes Balears ha d'introduir el principi de la planificació en el finançament de les infraestructures privades, i que només es podran finançar aquelles infraestructures privades que es prevegin en el Pla Estratègic de serveis socials. Aquest apartat té com a finalitat analitzar el creixement dels serveis socials finançats amb fons del Govern de les Illes Balears en aquells tipus de serveis que tenen un ús específic i diferenciat, malgrat que puguin tenir vocació de serveis comunitaris.

El desplegament del Pla Estratègic, pel que fa a les infraestructures, s'ha d'ajustar als nivells del sistema públic de serveis socials, que segons l'article 11 de la Llei 4/2009, de serveis socials, s'estructura en dos nivells: els serveis socials comunitaris, bàsics i específics, i els serveis socials especialitzats. En el segon apartat disposa que la xarxa de serveis socials d'atenció pública està integrada pel conjunt d'entitats, serveis i centres de serveis socials que estan acreditats per l'Administració autonòmica per gestionar les prestacions incloses en la Cartera de serveis socials.

En espera de l'aprovació del nou decret relatiu a la Cartera bàsica de serveis socials de les Illes Balears, el Decret 66/2016 determina el conjunt de prestacions del sistema públic de serveis socials, concretament les que presta o financia la Comunitat Autònoma de les Illes Balears. Algunes d'aquestes prestacions estan íntimament lligades a l'equipament en què es presten, i que són les que seran objecte de revisió en aquesta part del diagnòstic amb la finalitat d'oferir informació per planificar les línies d'acció prioritàries.

Aquest Pla Estratègic del Govern, pel que fa als equipaments, s'orienta especialment als serveis de caire especialitzat i específic. Pel que fa als serveis socials comunitaris bàsics, el Decret 48/2011, de 13 de maig, pel qual es regulen els principis generals i les directrius de coordinació dels serveis socials comunitaris bàsics, a l'Art.7, que fa referència a la ubicació de les unitats de treball social (UTS) estableix que les unitats de treball social (UTS), definides en l'article 41 de la Llei 4/2009, han d'estar ubicades en centres que compleixin les condicions corresponents d'accessibilitat i han de disposar d'espais diferenciats per poder prestar una atenció personalitzada i que assegurí la confidencialitat en les relacions entre els professionals i les persones usuàries. Així mateix, han de disposar dels mitjans tecnològics de comunicació necessaris per funcionar adequadament. Així, en alguns casos es presten a centres que no són d'ús específic, sinó que es duen a terme a espais compartits amb altres serveis

municipals o, fins i tot, de titularitat d'altres administracions. L'assignació d'espais específics, en tractar-se de serveis municipals, depèn de la disponibilitat del municipi i l'interès de configurar uns serveis diferenciats o uns serveis integrats amb altres recursos afins (centre de salut, centre de formació ocupacional, etc.).

Pel que fa als serveis socials específics, tal com indica la Llei, solen tenir un caràcter sectorial; per tant, de la mateixa manera que s'ha fet a altres apartats, es farà únicament referència als sectors de població que es preveuen a la Cartera de serveis socials i que requereixen equipaments específics i diferenciats.

4.5.2. Sectors de població i tipologia de serveis

Els sectors de població a què es destinen equipaments específics i que compleixen les condicions establertes anteriorment són: la població general a través dels serveis socials comunitaris bàsics, el jovent extutelat per l'Administració, les persones amb diversitat funcional, les persones majors i les persones amb diagnòstic de salut mental.

Població general

Serveis socials comunitaris bàsics

Punts d'atenció serveis socials comunitaris bàsics

Menors i família

Emancipació

Servei d'habitatge d'emancipació per a persones majors de 18 anys que han estat tutelades per l'Administració o sotmeses al compliment d'una mesura judicial

Dependència i discapacitat³⁸

Persones majors en situació de dependència

Serveis residencials per a persones majors en situació de dependència: residències i habitatges supervisats

Serveis d'estades diürnes per a persones majors en situació de dependència

Persones amb diversitat funcional³⁹ i necessitat de suport extens

Serveis residencials per a persones amb diversitat funcional: residència i habitatge

³⁸Dependència i discapacitat són conceptes relacionats, però diferents i, el que és més important, amb implicacions diverses. D'aquesta forma, encara que hi ha persones en situació de dependència deguda a una discapacitat, no totes les persones amb discapacitat són dependents. Dependrà de si aquesta persona necessita ajuda per desenvolupar-se en la seva vida diària.

³⁹S'utilitza el terme *discapacitat* a l'hora de dictaminar si la persona és capaç de continuar desenvolupant una activitat concreta o rebre una paga d'assistència; en canvi, per definir *la vàlua* d'una persona o el seu rol dins la societat s'utilitza el terme diversitat funcional.

supervisat

Serveis d'estades diürnes per a persones amb diversitat funcional

Persones amb diagnòstic de salut mental i necessitat de suport extens

Serveis residencials per a persones amb diagnòstic de salut mental: residència i habitatge supervisat

Serveis d'estades diürnes per a persones amb diagnòstic de salut mental

Es definirà la magnitud del parc assistencial de la xarxa pública per a cada un d'aquests sectors de població per donar resposta a les seves necessitats i per a cada un dels tipus de recurs, així com per a cada illa.⁴⁰ A partir del diagnòstic realitzat en aquest Pla Estratègic, es desenvoluparà el Pla d'Equipaments, en què s'establiran les estratègies que cal desenvolupar per avançar cap a aquest objectiu, bé sigui indicant les inversions per fer, per tipus de servei i territori, bé definint les prioritats en la concertació de serveis amb la iniciativa privada o qualsevol altre modalitat de finançament del serveis socials que s'ajusti a la normativa. Amb aquesta finalitat s'estableix una metodologia per definir la magnitud del parc assistencial.

4.5.3. Metodologia

En aquest diagnòstic de la situació dels equipaments del sistema serveis socials, i per tal de poder valorar la situació d'aquests equipaments dirigits als sectors de població esmentats, s'ha duit a terme una anàlisi de les places existents, utilitzant com a font principal les dades de les memòries anuals de la Conselleria d'Afers Socials i Esports, que recullen dades anuals de les Direccions Generals i ents que formen part de la Conselleria. En casos particulars, s'ha sol·licitat informació *ad hoc* a les Conselleries implicades i als Consells Insulars.

4.5.4. Anàlisi de places i població de referència

Per poder aproximar-nos a la situació dels equipaments hem de diferenciar la tipologia de places existents, malgrat que no quedi reflectida a l'informe present. Així, quan parlem de places de la xarxa pública, poden ser places gestionades directament per la Conselleria d'Afers Socials, transferides als consells insulars, conveniades amb els ajuntaments o concertades d'explotació privada.

---

⁴⁰En espera del desenvolupament i aprovació del Decret d'ordenació territorial i competencial dels serveis socials de les Illes Balears, es treballarà amb la zonificació per illes.

Concretament, cal destacar que la xarxa pública d'atenció a la dependència, que és la que garanteix les prestacions recollides a la Llei de dependència, està formada per:

- places a centres de la Fundació d'Atenció a la Dependència
- places que la Conselleria d'Afers Socials té concertades amb entitats privades amb o sense ànim de lucre
- places fruit de convenis amb Ajuntaments i Consells Insulars
- places que, amb els traspassos de certes residències als Consells Insulars, han quedat dins la xarxa pública d'Atenció a la Dependència

Població general

Punts d'atenció serveis socials comunitaris bàsics

Els serveis socials comunitaris bàsics són, segons la Llei 4/2009 de serveis socials de les Illes Balears, el primer nivell del sistema públic de serveis socials. Constitueixen el punt d'accés immediat als serveis socials i la garantia de proximitat a les persones usuàries i als àmbits personal, familiar i social. Tenen un caràcter universal, obert i polivalent, constitueixen el canal normal d'accés al sistema de serveis socials i garanteixen la universalitat del sistema i la proximitat a les persones usuàries i als àmbits familiar i social. Es desenvolupen des de centres de serveis socials polivalents distribuïts al territori, per poder oferir l'atenció des de la proximitat. Així, els serveis socials comunitaris bàsics de les Balears tenen, l'any 2020, 108 punts d'atenció per atendre la població general, amb una mitjana de 1,64 punts d'atenció per municipi i 10.846 habitants per punt d'atenció. Més enllà de volum de la població de referència, cal tenir en compte la dispersió geogràfica i demogràfica de les poblacions de referència per poder garantir-ne l'accessibilitat. En aquest sentit, alguns municipis estan conformats pel que s'anomenen entitats singulars que, en certa manera, posen de manifest la dispersió geogràfica del municipi i estan recollides a l'Institut Balear d'Estadística. Així, les Balears estan organitzades en 67 municipis que, en conjunt, presenten 311 entitats singulars. D'entre tots els municipis, 23 disposen només d'una entitat singular, 21 municipis entre 2 i 5 entitats singulars, 14 municipis entre 5 i 10, i 8 municipis més, de 10. En aquest sentit, posant en relació els punts d'atenció dels serveis socials comunitaris bàsics i les entitats singulars, cada punt d'atenció de les Balears té, com a referència, 2,9 entitats singulars.

Menors i família

Servei d'habitatge d'emancipació per a persones majors de 18 anys que han estat tutelades per l'administració o sotmeses al compliment d'una mesura judicial

El servei d'habitatge d'emancipació del Govern de les Illes Balears, en marxa des de 2016, ha augmentat progressivament el nombre de places, especialment a l'Illa de Mallorca, que en 4 anys ha passat de 52 a 87 places. A l'Illa de Menorca, les places s'han duplicat en el darrer any, i a final de 2020 disposa de 8 places, mentre que Eivissa ha mantingut les 4 places des de l'inici de la concertació del servei i es preveu l'ampliació a 12 places al final de 2021. El nombre de persones usuàries dels centres ha augmentat, però amb molta major mesura que el nombre de places, el que no és únicament un indicador de capacitat o de cobertura, sinó de rotació.

Taula 6. Evolució del nombre de places del servei d'habitatge d'emancipació. 2017-2020

	2017	2018	2019	2020
Mallorca	52	53	61	87
Menorca	4	4	4	8
Eivissa	4	4	4	4
Formentera	0	0	0	0
TOTAL	60	61	69	99

Font: Servei de Famílies de la Direcció General d'Infància, Joventut i Famílies

En qualsevol cas, quan relacionem el nombre de places existents a cada una de les illes amb la població d'entre 18 i 25 anys, queda de manifest que, sí bé Mallorca i Menorca s'aproximen a tenir una plaça o més per cada 1.000 joves de 18 a 25 anys, Eivissa té un terç de plaça per cada 1.000 joves. Les 12 places aprovades per Eivissa l'any 2021 situaran la seva ràtio en 1 una plaça per cada 1.000 joves.

**Taula 7. Nombre de places i cobertura del servei d'habitatge d'emancipació.
Any 2020**

	Joves entre 18 i 25 anys	Places habitatge emancipació	Nombre de places per cada 1000 joves de 18 a 25 anys
Mallorca	78.783	87	1,10
Menorca	8.372	8	0,96
Eivissa	11.498	4	0,35
Formentera	926	0	0,00
ILLES BALEARS	99.579	99	0,99

Font: Servei de Famílies de la Direcció General d'Infància, Joventut i Famílies. IBESTAT

Persones amb diversitat funcional

Serveis residencials per a persones amb diversitat funcional: residència i habitatge supervisat

El equipaments residencials per a persones amb discapacitat física, psíquica o sensorial són residències i habitatges supervisats. A finals de 2021 el parc residencial de la xarxa pública disposava de 995 places per al conjunt de Balears (597 places residencials i 397 places d'habitatges supervisats), en la seva majoria, el 88,3 %, de titularitat dels Consell Insulars competents en matèria de diversitat funcional. No obstant això, la Comunitat Autònoma de les Illes Balears gestiona 40 places del centre residencial de Son Güells, 30 places de la Residència de Can Raspalls i participa, a través del Consorci Aprop, en la gestió de 46 places al centre residencial de Son Tugores.

Taula 8. Mapa de places i cobertura d'atenció a persones amb diversitat funcional. Serveis residencials. Any 2021

	Població amb discapacitat (major o igual a 33%)	Nombre de places places xarxa pública	Taxa de cobertura gran discapacitat
Mallorca	42.271	868	2,1
Menorca	5.181	45	0,9
Eivissa	5.813	82	1,4
Total Balears	53.548	995	1,9

Font: Elaboració pròpia a partir de la informació proporcionada per la Direcció General Atenció a la Dependència i els Consells Insulars

Serveis d'estades diürnes per a persones amb diversitat funcional

Els centres de dia i els serveis ocupacionals són el recurs habitual d'estada diürna per a persones amb diversitat funcional. Les Balears disposen de 981 places de centre de dia i 1.495 places de serveis ocupacionals. El nombre de places d'estades diürnes és de 2.476, el 94,9 % de les quals són de titularitat dels Consells Insulars.

Taula 9. Mapa de places i cobertura d'atenció a persones amb diversitat funcional. Serveis d'estades diürnes. Any 2021

	Població amb discapacitat (major o igual a 33 %)	Nombre de places places xarxa pública	Taxa de cobertura gran discapacitat
Mallorca	42.271	2.201	5,2
Menorca	5.181	110	2,1
Eivissa	5.813	165	2,8
Total Balears	53.548	2.476	4,6

Font: Elaboració pròpia a partir de la informació proporcionada per la Direcció General Atenció a la Dependència i els Consells Insulars

Així, la majoria de places d'estades diürnes per a persones amb diversitat funcional, atesa l'atribució de competències, depenen dels Consells Insulars, si bé la Comunitat Autònoma de les Illes Balears, a través de la Fundació d'Atenció i Suport a Dependència, disposa de 20 places d'estades diürnes a la Residència Son Güells, 30 places de centre de dia a la Residència de Can Raspalls i participa de la gestió de 76 places a Son Tugores, mitjançant el Consorci Aprop, del qual forma part la Conselleria d'Afers Socials i Esports.

Dependència

- **Dependència.**

Els equipaments on majoritàriament es presta l'atenció a les persones en situació de dependència es concreten principalment en residències i centres de dia, que permeten proveir les prestacions de servei garantides per la Llei de dependència.

Serveis residencials per a persones en situació de dependència

En l'àmbit de les persones grans, a finals de l'any 2021 hi ha 2.805 places de serveis residencials (residències i habitatges supervisats) que formen part de la xarxa pública de dependència (XPAD). La xifra s'ha incrementat en 748 places des de l'any 2015, fruit de concerts amb el sector privat i la creació de places derivades de convenis amb els ajuntaments. Aquest increment elevat de places ha suposat un gran avanç en el camí cap a l'homogeneïtzació de l'oferta del servei entre illes.

Taula 10. Mapa de places i cobertura d'atenció a la dependència. Serveis residencials. Any 2021

	Persones en situació de dependència Grau II i III	Nombre places XPAD	Taxa de cobertura XPAD persones en situació de dependència Grau II i III
Mallorca	15.694	2.205	14,0
Menorca	2.062	268	13,0
Eivissa	2.122	332	15,6
Total Balears	20.041	2.805	14,0

Font. Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General d'Atenció a la Dependència.

El nombre de places residencials existents suposa una cobertura de 14,0 places per cada 100 persones en situació de dependència de grau II i III. Les dades de cobertura, l'any 2021, no mostren grans diferències entre illes.

Taula 11. Evolució dels serveis residencials de la xarxa pública de dependència. 2017-2021

	Nombre de places XPAD 2015	Nombre de places XPAD 2021	Nombre de places creades 2015-2021	Increment del nombre places creades (%)
Mallorca	1.597	2.205	608	38,1
Menorca	256	268	12	4,7
Eivissa	204	332	128	62,7
Total Balears	2.057	2.805	748	36,4

Font. Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General d'Atenció a la Dependència.

Serveis d'estades diürnes per a persones en situació de dependència

Pel que fa als serveis d'estades diürnes, l'any 2021 les Illes Balears comptaven amb 1.105 places per a persones grans a la xarxa pública de dependència (XPAD). El nombre de places existents l'any 2021 suposa una cobertura de 3,2 places per cada 100 persones en situació de dependència reconeguda.

Taula 12. Mapa de places i cobertura d'atenció a la dependència. Serveis d'estades diürnes. Any 2021

	Persones en situació de dependència (Grau I, II i III)	Nombre de places XPAD	Taxa de cobertura XPAD persones en situació de dependència (Grau I, II i III)
Mallorca	25.398	776	3,1
Menorca	3.068	149	4,9
Eivissa	2.984	60	2,0
Formentera	199	30	15,1
Total Balears	31.649	1.015	3,2

Font. Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General d'Atenció a la Dependència

La xarxa pública de dependència ha crescut en 268 places en l'àmbit dels centres de dies per a persones grans, des del moment de l'aprovació del Pla d'Ampliació d'Infraestructures de 2017.

Taula 13. Evolució de places de centre de dia a la xarxa pública de dependència. 2017-2021

	Nombre de places XPAD 2017	Nombre de places XPAD 2021	Nombre de places creades 2017-2021	Increment del nombre places creades (%)
Mallorca	567	776	209	36,9
Menorca	108	149	41	38,0
Eivissa	48	60	12	25,0
Formentera	24	30	6	25,0
Total Balears	747	1.015	268	35,9

Font. Pla d'actuació per a l'ampliació de la xarxa pública de serveis socials (2017-2021) i Direcció General de Dependència.

- **Dependència. Persones amb diagnòstic de salut mental**

Serveis residencials per a persones amb diagnòstic de salut mental: residència i habitatge supervisat

Els serveis residencials per a persones amb diagnòstic de salut mental es componen d'habitatges supervisats (49 places) i d'una residència per a salut

mental amb 30 places a l'illa d'Eivissa. Es tracta, majoritàriament, d'un recurs públic, que disposa de places tant a Mallorca, com a Menorca i a Eivissa. El nombre de places concertades d'habitatge supervisat s'ha incrementat durant l'any 2020, amb la incorporació de 18 places a Palma, que se sumen a les que existien des de l'inici de la concertació del servei.

Taula 14. Mapa de places i cobertura de serveis residencials per a persones amb diagnòstic de salut mental. Any 2020

	Places xarxa pública	Taxa de cobertura de places de la xarxa pública de persones amb diagnòstic de salut mental
Mallorca	34	0,32
Menorca	15	1,48
Eivissa	30	2,09
Total Balears	79	0,60

Font: Direcció General de Dependència

Serveis d'estades diürnes (serveis ocupacionals) per a persones amb diagnòstic de salut mental

Els serveis d'estades diürnes per a persones amb diagnòstic de salut mental es componen de centres de dia i de serveis ocupacionals. Els centres de dia per a persones amb diagnòstic de salut mental es troben a les illes de Menorca i Eivissa, ja que el 100 % dels centres d'estades diürnes de Mallorca són serveis ocupacionals.

Taula 15. Mapa de places i cobertura de serveis ocupacionals per a persones amb diagnòstic de salut mental. Any 2020

	Places xarxa pública	Taxa de cobertura de places de la xarxa pública de persones amb diagnòstic de salut mental
Mallorca	231	2,1
Menorca	64	6,3
Eivissa	32	2,2
Total Balears	327	2,5

Font: Direcció General de Dependència

Els serveis d'estades diürnes disposen de 327 places públiques, o bé de titularitat pròpia o bé a través de concerts. En aquest sentit, destaca l'increment progressiu del nombre de places públiques d'aquest tipus de serveis des de l'any 2015,

moment en què es va impulsar des de la Conselleria d'Afers Socials l'estratègia d'atenció a les persones amb diagnòstic de salut mental.

Taula 16. Evolució de les places concertades de serveis ocupacionals per a persones amb diagnòstic de salut mental. 2015-2020

	Places xarxa pública 2015	Places xarxa pública 2020	Nombre de places creades 2017-2021
Mallorca	0	321	321
Menorca	0	64	64
Eivissa	0	32	32
Total Balears	0	327	327

Font: Anàlisi de ràtios i cobertures dels serveis ocupacionals per a persones amb trastorn mental. Conselleria d'Afers Socials, any 2015. Dades any 2020: concerts de la Conselleria d'Afers Socials.

4.6. Les accions formatives dels professionals dels serveis socials

4.6.1. Introducció

Els processos profunds de canvi social i la crisi econòmica dels darrers anys han modificat els perfils professionals de l'atenció social, i n'han augmentat els perfils i les ràtios de personal. La modalitat d'atenció en la prestació dels serveis s'ha vist alterada a causa de la situació de pandèmia provocada per la Covid-19, i ha posat de manifest la necessitat d'adaptar-se a la situació amb tots els mitjans disponibles (o creant-ne de nous) per donar resposta a les situacions d'exclusió i de desigualtat que viuen moltes persones.

L'ús de les tecnologies de la informació, la interoperabilitat de les administracions i l'accés telemàtic als recursos i prestacions socials per la ciutadania són eines clau d'aquest període. Les administracions públiques han de dur a terme esforços per escurçar la bretxa digital i garantir el dret universal d'accés a la informació.

4.6.2. Línies formatives

Les línies formatives constitueixen els continguts formatius classificats per col·lectius d'atenció, així com per la normativa de serveis socials i les metodologies i models d'intervenció per millorar la praxis professional.

Es presenten quatre línies formatives:

Línia formativa 1

Normativa relacionada amb els serveis socials. Aquesta línia engloba la normativa aprovada recentment (darrers 2 anys, aprox.), en matèria d'afers socials i que afecta els diferents col·lectius d'atenció.

Línia formativa 2

Atenció a la infància i l'adolescència en situació de risc social. Aquesta línia potencia el treball amb les famílies com a estratègia clau de sensibilització i prevenció de les situacions de risc i de desprotecció. També cerca millorar l'especialització de col·lectiu de professionals dels serveis socials destinats a la infància i adolescència per treballar amb les diversitats i necessitats emergents.

Línia formativa 3

Atenció a persones en situació de dependència i discapacitat. S'inclouen a aquesta línia les actuacions formatives que tenen per objecte millorar l'atenció a les persones en situació de dependència i/o discapacitat, prevenir-ne les situacions de risc d'exclusió social i promoure'n l'autonomia personal.

Línia formativa 4

Aspectes metodològics en els processos d'intervenció social per millorar la qualitat en l'atenció social.

4.6.3. Estratègies formatives

Es tracta del conjunt de formes d'intervenció a l'abast de l'organització en funció de les diverses variables: importància, urgència, finalitat, tipus de contingut, etc. Són les següents:

Formació interna

Aporta molt de valor afegit, ja que la dissenya i desenvolupa una persona de l'organització, fent servir recursos i continguts propis. Reforça la gestió del coneixement del servei.

Autoformació

Aprenentatge autònom que fa servir recursos dissenyats amb aquest propòsit. Pot anar reforçat amb un sistema tutorial proactiu o reactiu.

Formació externa

Aporta una mirada diferent sobre l'entorn, incorpora noves tendències en contingut o metodologia, i fins i tot de la manera de fer d'altres organitzacions. És

útil quan la formació no es pot assumir internament.

Formació sectorial

Intervenció centrada en una situació problemàtica concreta, en un col·lectiu específic, que requereix un disseny *ad hoc*. Ha d'aportar molt valor afegit. Formació a mida per al lloc de treball.

L'estratègia més emprada al Programa de formació anual és l'externa i sectorial.

4.6.4. Tipologies formatives

Es tracta dels diferents formats que pot adoptar una acció formativa, en funció de la finalitat, el públic, la participació, etc.

Curs

És el format d'activitat més tradicional, centrat en l'adquisició de continguts conceptuals. L'aprenentatge s'estructura a partir d'uns objectius i uns continguts establerts inicialment. En el curs, un expert en la matèria assumeix el rol de formador i s'encarrega de dissenyar i dinamitzar tot el procés. La durada és variable, però normalment oscil·la entre 6 i 50 hores, i la modalitat pot ser presencial, en línia o semipresencial.

Taller

En aquest tipus d'activitat s'adquireixen i es milloren les competències de manera activa. En el taller són bàsics els principis de debat, interacció, experimentació i aportació de tots els membres que hi participen. Normalment són activitats de durada curta, entre 2 i 10 hores, i amb grups reduïts. Se sol impartir en la modalitat presencial, però hi ha casos en què hi pot haver el suport de les TIC.

Jornada

És una activitat de durada curta, generalment d'un dia, en la qual es revisa una temàtica determinada des de diferents enfocaments. La jornada pot incloure activitats com ara taules rodones, conferències, tallers, etc.

La tipologia formativa més emprada als programes de formació anuals ha estat el curs.

4.6.5. Modalitats

La modalitat formativa determina la metodologia de l'activitat. Podem proposar les següents modalitats:

Presencial

És la més tradicional i que genera menys resistències. Sovint pot aportar altres valors al marge de la formació: cohesió del grup, transmissió de valors corporatius, etc.

Semipresencial

És la combinació de canals, com el presencial i en línia. Cada canal ha d'aportar a l'acció formativa allò que el fa més eficient. Requereix un disseny formatiu específic centrat en l'activitat del participant.

En línia

Requereix d'una plataforma tecnològica amb la capacitat d'integrar diversos suports: text, àudio, vídeo, videoconferència, aplicatius, etc. Demana un disseny formatiu específic centrat en l'activitat de la persona participant. Idoni per a grans col·lectius, dispersos geogràficament, i també per a sistemes d'autoformació.

Videoconferència

No és una modalitat formativa, però permet la comunicació sincrònica entre els diversos participants que es troben ubicats a d'altres indrets. Aquest recurs és adient en els cursos presencials o semipresencials.

La modalitat formativa més emprada als programes de formació anuals ha estat la presencial, a excepció de l'any 2020, quan la irrupció de la pandèmia va obligar a fer ús de les modalitats en línia i videoconferència.

4.6.6. Accions desenvolupades

Accions 2019

- S'han implementat 19 accions formatives.
- Hi han participat 353 professionals.
- S'han ofert 210 hores de formació.

Accions 2020

- S'han implementat 21 accions formatives.
- Hi han participat 162 professionals.
- S'han ofert 94 hores de formació.

Accions 2021

- S'han implementat 9 accions formatives.
- Hi han participat 303 professionals.

- S'han cancel·lat 2 accions formatives.
- S'han ofert 76 hores de formació.

5. RESUM D'INDICADORS DE CONTEXT I DE PERSONES ATESES EN ELS SERVEIS SOCIALS

1. DADES DE CONTEXT	Balears 2020
Població total	1.171.543
Població homes	584.298
Població dones	587.245
Taxa de població respecte de les Illes Balears	100,0%
Taxa de població respecte de l'illa	-
Taxa de població major de 65 anys	15,6%
Taxa de població major de 85 anys	2,2%
Taxa de població femenina major de 65 anys	55,5%
Taxa de població femenina major de 85 anys	66,7%
Índex d'envelliment	98,9
Índex de sobreenvelliment	14,2
Taxa de població estrangera	18,8 %
Taxa de població no comunitària entre la població estrangera	55,3%
Taxa de població femenina entre la població estrangera	49,5%
Taxa de població femenina entre la població estrangera no comunitària	48,1%
Renda bruta disponible per càpita 2018	16.547,15 €
Índex de renda bruta disponible per càpita (Balears=100) 2018	100
Preus mitjans del lloguer d'habitatges (2018)	573,03 €
Proporció de renda bruta disponible dedicada al lloguer	41,76 %
Taxa d'atur	13,6%
Taxa d'atur femení	54,1%
Taxa d'atur de llarga durada	23,7%
Taxa d'atur juvenil	13,6%
Taxa d'atur de persones estrangeres	25,5%
2. PRESSUPOST SERVEIS SOCIALS	
Pressupost serveis socials	112.916.043,71 €
Pes del pressupost en serveis socials sobre el pressupost total	8,4%
Pressupost en serveis socials per càpita	98,33 €
3. SERVEIS SOCIALS COMUNITARIS BÀSICS (SSCB)	
Despesa dels serveis socials comunitaris bàsics	80.445.077,75 €

Despesa de serveis socials comunitaris bàsics per càpita	68,67 €
Proporció de despeses de personal al pressupost dels serveis socials comunitaris bàsics	40,0%
Proporció de despeses d'ajuts econòmics d'urgència al pressupost dels serveis socials comunitaris bàsics	24,1%
Treballadors/es socials per 7.500 habitants	1,83
Educadors/es per 7.500 habitants	1,04
Auxiliars administratius/ives per 10.000 habitants	1,24
Expedients gestionats pels serveis socials comunitaris bàsics	47.666
Expedients per 100 habitants	4,1
Nombre de persones ateses als serveis socials comunitaris bàsics	88.389
Proporció de persones usuàries dels serveis socials comunitaris bàsics respecte de la població total	7,5%
Proporció de persones usuàries nascudes a l'estranger dels serveis socials comunitaris bàsics respecte de la població nascuda a l'estranger resident al municipi	13,0%
Taxa de població femenina entre les persones usuàries	56,2%
Taxa de persones de 65 anys i més usuàries dels SSCB	17,5%
Taxa de persones nascudes a l'estranger dels SSCB	41,8%
Taxa de persones nascudes a països extracomunitaris respecte de les nascudes a l'estranger dels SSCB	89,4%
1r col·lectiu atès als SSCB	Família
2n col·lectiu atès als SSCB	Persones majors
3r col·lectiu atès als SSCB	Immigrants
Proporció de valoracions de la situació de necessitat relacionada amb una informació adequada sobre l'accés a recursos	27,6%
Proporció de valoracions de la situació de necessitat relacionada amb una convivència personal-familiar adequada	14,9%
Proporció de valoracions de la situació de necessitat relacionada amb dificultats d'integració social	16,0%
Proporció de valoracions de la situació de necessitat relacionada amb dificultats econòmiques	38,9%
Proporció de valoracions de la situació de necessitat relacionada amb altres causes	2,7%
Proporció de recursos aplicats relacionats amb prestacions i actuacions d'informació, orientació, valoració i mobilització de	29,1%

recursos	
Proporció de recursos aplicats relacionats a prestacions i actuacions de suport a la unitat de convivència i ajuda a domicili	18,1%
Proporció de recursos aplicats relacionats amb prestacions, actuacions i mesures d'allotjament alternatiu	0,7%
Proporció de recursos aplicats relacionats amb prestacions i actuacions de prevenció i inserció	10,3%
Proporció de recursos aplicats relacionats amb prestacions complementàries per cobrir les necessitats de subsistència	41,6%
Proporció de recursos aplicats relacionats amb altres prestacions i actuacions	0,2%
Atenció a domicili municipal	
Nombre de persones ateses	3.492
Taxa de població femenina entre les persones usuàries	68,2%
Menjar a domicili	
Copagament per les persones usuàries	-
Nombre de persones ateses	2.310
Taxa de població femenina entre les persones usuàries	54,5%
Teleassistència municipal	
Nombre de persones ateses	6.376
Taxa de població femenina entre les persones usuàries	78,6%
Taxa de persones usuàries de teleassistència municipal majors de 85 anys respecte del total de persones usuàries de teleassistència municipal	40,7%
Taxa de població femenina major de 85 anys usuària de teleassistència municipal respecte del total de persones majors de 85 anys usuàries de teleassistència municipal	82,6%
Taxa de persones majors de 85 anys usuàries de teleassistència municipal respecte del total de persones majors de 85 anys	9,9%
4. DEPENDÈNCIA	
Població en situació de dependència	25.833
Taxa de població en situació de dependència	2,2%
Distribució de la població en situació de dependència de Grau I	37,6%
Distribució de la població en situació de dependència de Grau II	35,2%
Distribució de la població en situació de dependència de Grau III	27,1%

Persones amb prestació d'atenció residencial	2.669
Pes de la prestació d'atenció residencial respecte del total de prestacions de dependència	7,1%
Places residencials de la xarxa pública d'atenció a la dependència (2019)	2.667
Persones amb prestació de centre de dia	1.783
Pes de la prestació de centre de dia respecte de les prestacions de dependència	4,7%
Places de centre de dia de la xarxa pública d'atenció a la dependència (2019)	950
Persones amb prestació de teleassistència	8.828
Pes de la prestació de teleassistència respecte del total de prestacions de dependència	23,3%
Taxa de persones majors de 85 anys usuàries de teleassistència	39,3%
Taxa de persones usuàries de teleassistència majors de 85 anys respecte de la població major de 85 anys	12,6%
Persones amb prestació econòmica per a cures a l'entorn familiar	17.057
Pes de la prestació econòmica de cures a l'entorn familiar respecte de les prestacions de dependència	45,1%
Persones amb prestació d'ajuda a domicili	1.190
Pes de la prestació d'ajuda a domicili respecte de les prestacions de dependència	3,1%
Persones amb prestació de promoció d'autonomia	5.650
Pes de la prestació de promoció de l'autonomia respecte de les prestacions de dependència	14,9%
Hores d'atenció concertades del servei de promoció de l'autonomia	14.010
Hores mitjanes per persona usuària del servei de promoció de l'autonomia	2
Persones amb prestació econòmica vinculada al servei	634
Pes de la prestació econòmica vinculada al servei respecte de les prestacions de dependència	1,68 %
5. DISCAPACITAT	
Població amb diagnòstic de discapacitat	54.449
Taxa de discapacitat per 1000 habitants	46,5
Pes de la població amb discapacitat física respecte de les persones amb diagnòstic de discapacitat	72,1%

Pes de la població amb discapacitat intel·lectual respecte de les persones amb diagnòstic de discapacitat	22,9%
Pes de la població amb discapacitat per salut mental respecte de les persones amb diagnòstic de discapacitat	23,9%
Pes de la població amb discapacitat auditiva respecte de les persones amb diagnòstic de discapacitat	7,3%
Pes de la població amb discapacitat visual respecte de les persones amb diagnòstic de discapacitat	11,9%
Salut mental	
Places concertades del servei ocupacional	265
Ràtio de places concertades de servei ocupacional per cada 100 persones amb diagnòstic de discapacitat per salut mental	2,1
Places concertades del servei d'acompanyament	105
Ràtio de places concertades de servei d'acompanyament per cada 100 persones amb diagnòstic de discapacitat per salut mental	0,8
Places concertades del servei d'acompanyament salut mental vinculat a addiccions	250
Ràtio de places concertades de servei d'acompanyament vinculat a a addiccions per cada 100 persones amb diagnòstic de discapacitat per salut mental	2,0
Places concertades de servei de suport a l'habitatge	168
Ràtio de places concertades de servei de suport a l'habitatge per cada 100 persones amb diagnòstic de discapacitat per salut mental	1,4
Places concertades del servei d'habitatge supervisat	42
Ràtio de places concertades de servei d'habitatge supervisat per cada 100 persones amb diagnòstic de discapacitat per salut mental	0,3
Atenció primerenca	
Població amb diagnòstic de discapacitat 0-6 anys (2020)	912
Places del servei d'atenció primerenca (2020)	1.788
Serveis d'acompanyament	
Places concertades del servei d'acompanyament per a persones amb diagnòstic de discapacitat física	40
Places concertades del servei d'acompanyament per a persones amb diagnòstic de sordceguesa	21

6. PRESTACIONS	
Persones perceptores de pensions no contributives (PNC) d'invalidesa (2019)	1.753
Taxa de població femenina de PNC d'invalidesa (2019)	55,6%
Taxa de població perceptora de PNC d'invalidesa respecte de la població amb diagnòstic de discapacitat (2019)	3,2%
Persones perceptores de PNC de jubilació (2019)	4.475
Taxa de població femenina perceptora de PNC de jubilació (2019)	68,6%
Taxa de població femenina perceptora de PNC de jubilació respecte de la població femenina de 65 i més anys (2019)	3,0%
Taxa de població masculina perceptora de PNC de jubilació respecte de la població femenina de 65 i més anys (2019)	1,7%
Persones perceptores de complement lloguer (2019)	802
Taxa de població femenina de complement de lloguer (2019)	32,8%
Persones perceptores renda mínima d'inserció (RMI) (2019)	1.988
Taxa de població femenina de RMI (2019)	67,0%
Persones perceptores de renda social garantida (RESOGA)	2.230
Taxa de població femenina perceptora RESOGA	65,5%
Persones beneficiàries RESOGA per persona perceptora	2,4
Temps mitjà de percepció de RESOGA	1,9
Taxa de RESOGA concedides respecte de les RESOGA sol·licitades per any	32,9%
Persones perceptores del complement RESOGA de les pensions no contributives (PNC)	6288
Taxa de població femenina del complement RESOGA de les PNC	60,0%
Taxa de complements RESOGA de les PNC concedits respecte dels complements RESOGA de les PNC sol·licitats per any	58,1%

6. ANÀLISI DAFO

A continuació es durà a terme una anàlisi DAFO (Debilitats, Amenaces, Fortaleses i Oportunitats) que s'ha treballat a partir de la informació recollida al Diagnòstic Social duit a terme per realitzar el pla estratègic. El que es pretén és identificar els elements que poden influir en el desenvolupament del sistema públic de serveis socials. Aquests elements es poden classificar en:

- Factors interns que pertanyen a l'organització:
  - Debilitats: constitueixen àrees de millora
  - Fortaleses: punts forts de l'organització
- Factors externs que pertanyen a l'entorn:
  - Amenaces: aquells factors de l'entorn que poden impedir o dificultar la implantació d'una estratègia
  - Oportunitats: tots els elements que poden suposar un avantatge per a la organització

DEBILITATS	FORTALESES
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Estructura complexa de la xarxa del sistema de serveis socials, amb un elevat nombre d'actors no sempre coordinats ni articulats dins el sistema. ✓ Compartimentació entre l'atenció primària i especialitzada dels serveis socials, el que dificulta la continuïtat assistencial. ✓ Dificultats en la recopilació de dades per part del Govern Balear, fet que dificulta la recerca, la innovació i l'avaluació. ✓ Poca estabilitat laboral dels perfils professionals no previstos dins el pla de finançament: psicòlegs/es, mediadors/es socials, integradors/es socials, monitor/es de temps lliure, tècnics d'inserció laboral... ✓ Increment de la pressió assistencial pel que fa als SSCB: augmenta la càrrega de feina dels professionals. ✓ Pel que fa als SSCB, increment elevat de les valoracions i recursos 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Existència d'una llei autonòmica, la Llei 4/2009 de serveis socials de les Illes Balears. ✓ Increment sostingut del pressupost anual destinat a serveis socials. ✓ Àmplia xarxa de centres i equips tècnics destinats a l'atenció socials ✓ Increment del pressupost en polítiques de serveis socials. ✓ Les línies d'accions futures marquen la necessitat de caminar tots junts cap a una història social única. ✓ També s'avança per aconseguir un únic sistema informatiu per a la gestió i registre de persones usuàries dels serveis socials comunitaris bàsics. ✓ Aposta per la coordinació entre administracions públiques. ✓ Importància del treball en xarxa entre agents i entitats del territori. ✓ Consolidació del pla de finançament, el qual ha incrementat l'estabilitat professional dels treballadors/es de les UTS dels

<p>prestats derivades de les dificultats econòmiques (86,6 %), el que pot donar lloc a un sistema centrat en gestionar prestacions.</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Tot i l'increment del nombre de places residencials per a persones amb diversitat funcional, majors i salut mental, les taxes de cobertura continuen per davall del que marquen els estàndars internacionals. ✓ Escassa avaluació de les polítiques públiques. ✓ Dèficit de mecanismes per fer complir la normativa de serveis socials. ✓ La no existència d'un mapa de serveis socials.	<p>equips mínims.</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Aposta per la remunicipalització dels serveis personals sempre que sigui possible ✓ Millora de la coordinació ✓ S'incrementa la intensitat del servei d'ajuda a domicili. SAD- Social ✓ Gran impuls a la dotació de serveis mitjançant la concertació amb entitats del tercer sector dins l'àmbit de dependència, diversitat funcional, salut mental, tutela, de persones joves infractores i extutelades i el suport a famílies i als seus membres. ✓ Les taxes de cobertura pel que fa al nombre de places dels serveis d'estades diürnes per a persones amb diversitat funcional, persones majors i salut mental s'ajusten als estàndards internacionals, tot i que no tots els territoris es troben totalment coberts. ✓ Pel que fa a dependència, reducció considerable de les persones en llista d'espera del servei d'atenció a la dependència i baixa llista d'espera del servei d'atenció a la dependència en relació amb l'Estat espanyol ✓ Gran avanç en la taxa de cobertura del sistema de protecció assistencial⁴¹, el qual pretén procurar un nivell de renda de mínims a les Illes Balears. Hi ha hagut un esforç pressupostari i normatiu important i s'ha avançat en atendre les situacions d'urgència facilitant-ne l'accés. ✓ S'ha avançat en la separació entre prestacions econòmiques i prestacions tècniques enteses com l'acompanyament en la inclusió social
--	---

⁴¹Quocient entre el nombre de persones titulars de prestacions (RESOGA, RMI, PNC i IMV) en vigor en el mes de desembre de cada any i el nombre de llars. Pel que fa a la RESOGA, també s'hi ha inclòs el nombre de persones perceptores de RESOGA extraordinària, vigent de maig a agost.

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Impuls a les polítiques d'igualtat de gènere ✓ Aprovació de lleis sectorials: prestacions econòmiques, infància i adolescència. ✓ Impuls a les actuacions dirigides a afavorir els processos de participació i cooperació social de les persones i col·lectius de la comunitat.
--	---

AMENACES	OPORTUNITATS
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Persistència de la precarietat laboral: sous baixos, jornades a temps parcial i la temporalitat dels contractes. Aquesta situació afecta amb especial intensitat la població jove, les dones i la població estrangera. ✓ Les Balears lideren any rere any els valors taxats d'habitatge lliure i els de lloguer, que són uns dels més elevats de l'Estat. ✓ Increment de la proporció de persones i llars que tenen dificultats per accedir o mantenir l'habitatge, especialment entre els joves i la població estrangera. ✓ Pel que fa als menors en situació de conflicte social, les Balears se situen al capdavant de les CA espanyoles pel que fa a mesures notificades. ✓ Tots els indicadors d'abandonament primerenc de l'educació postobligatòria situen les Illes Balears al capdavant dels rànquings per CA. ✓ Elevat increment de la demanda de persones usuàries el SSCB. ✓ Increment constant de la demanda de persones grans en els SSCB. ✓ Augmenta any rere any el nombre de persones en situació de 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ L'avanç que suposa pels serveis socials un model basat en la ciutadania i els drets socials. ✓ Renda en general superior a la mitjana de l'Estat. ✓ Elevada formació dels joves que s'incorporen al mercat de treball. ✓ Aposta pel desenvolupament, revisió i actualització legislativa. ✓ El desenvolupament del mapa de serveis socials com instrument de planificació. ✓ L'aposta per la qualitat dels serveis socials. ✓ Augmenta el diagnòstic precoç de la diversitat funcional. ✓ La tendència històrica ens mostra que la dependència moderada guanya pes a costa de la dependència severa. ✓ Disminució del pes dels serveis socials residencials a favor dels serveis de proximitat (ajuda a domicili i prestacions econòmiques per cures a l'entorn familiar). ✓ Existència d'un tercer sector amb experiència i protagonisme en els serveis socials. ✓ Descens de l'estigmatització dels serveis socials. ✓ La mobilització de persones actives

<p>dependència</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Increment continuat del nombre de persones amb un diagnòstic de trastorn mental reconegut. ✓ Tendència creixent de les telefonades rebudes per violència de gènere al servei d'atenció telefònica. ✓ 1,9 dones per cada 1.000 dones han patit violència de gènere l'any 2020, una xifra superior a la mitjana de l'Estat espanyol, que és de 1,4 per cada 1.000 dones. ✓ Increment de la demanda en situacions d'urgència i emergència social. ✓ Increment de la demanda de prestacions econòmiques, amb especial força l'any 2020 per tal de cobrir les necessitats derivades de la COVID-19. ✓ Increment de la demanda del nombre de pensions no contributives de jubilació. ✓ Biaix de gènere pel que fa a les persones en situacions de necessitat i recursos assignats.	<p>del sistema en els processos de participació.</p>
---	--

7. CONCLUSIONS DEL DIAGNÒSTIC

A mode de conclusions s'assenyalen les prioritats a què han de donar resposta el serveis socials de les Illes Balears.

Les necessitats i els col·lectius afectats per la pobresa fan incrementar la demanda dels serveis socials comunitaris bàsics

A les Illes Balears persisteixen taxes elevades de pobresa i desigualtat. Com s'ha especificat al diagnòstic, el mercat laboral balear es caracteritza per la temporalitat i la parcialitat laboral; si a més, s'hi afegixen unes condicions de feina lligades a salaris baixos ens trobam amb el que anomenam el fenomen dels **treballadors pobres**, que va íntimament lligat a la precarietat laboral i que afecta majoritàriament dones, persones joves, persones amb nacionalitat estrangera i les que tenen un nivell formatiu baix. Tots els indicadors d'abandonament primerenc de l'educació postobligatòria situen les Illes Balears al capdavant dels rànquings per comunitats.

Una de les conseqüències més greus del períodes de crisi cíclica dels últims deu anys ha estat **la cronificació de l'atur** de determinats col·lectius. Els dos col·lectius més susceptibles de patir aquesta situació són les dones i la població major de 45 anys. Per tant, les persones aturades de llarga durada són un altre col·lectiu en risc de pobresa.

La crisi ha deixat seqüeles en els serveis socials comunitaris bàsics. El sistema ha estat sensible a la situació viscuda, caracteritzada per l'emergència de nous perfils de persones usuàries; així doncs, l'any 2020 se n'ha produït un increment de la demanda. Els sistema de serveis socials comunitaris ha respost amb nous recursos, més ajudes i amb el reforç de personal. Així i tot no s'ha pogut evitar un increment de la pressió assistencial, a l'hora que s'han deixat de banda actuacions importants (prevenció i inserció), les quals davant el desafiament de la COVID-19 han deixat de ser prioritàries.

Un altre indicador que evidencia l'impacte de la crisi de la COVID-19 en l'empobriment de la població i en l'increment de les necessitats dels serveis bàsics d'atenció social és **l'augment acusat dels ajuts d'urgència social** dels ajuntaments **i un increment de la demanda dels programes de garantia d'ingressos**. La pressió assistencial ocasionada ha posat damunt la taula el debat sobre el lligam entre inclusió social i l'atenció a les necessitats bàsiques. Les línies apunten a la tendència a diferenciar entre prestació econòmica i prestació tècnica,

la qual correspondria a l'acompanyament.

El increment de la demanda dels serveis socials comunitaris bàsics de persones afectades per la pobresa ha ocasionat la **incorporació de nous perfils de persones usuàries**:

- Al col·lectiu de persones pobres, amb risc d'exclusió social i amb cronificació, s'hi afegeixen altres perfils de persones pobres que viuen situacions de precarietat laboral i/o carència econòmica a les quals el sistema de protecció social posat en marxa arran de la COVID-19 no ha donat cobertura. El repte és que el nou perfil no es cronifiqui.
- En el perfil de persones majors, ens trobam el fenomen de l'envelliment de la població i noves demandes derivades de la soledat i l'aïllament social. A més, no cal oblidar que un 2,4 % de la població en edat de jubilació no ha cotitzat suficient per cobrar una pensió de jubilació i cobra pensions que giren al voltant dels 500 euros mensuals.
- En el perfil de joves (16 a 30 anys) ens trobam un increment de la demanda. Preocupa especialment la taxa d'atur de la població jove. La situació de vulnerabilitat dels joves es veu agreujada per les enormes dificultats que es troben a l'hora de l'emancipació.
- Els serveis socials atenen un gran nombre de persones menors de 16 anys. El fet que siguin les llars que tenen fills les que presenten una taxa de pobresa més elevada que la mitjana mostra una altra realitat, la de la pobresa infantil.
- Els serveis socials també atenen un gran nombre de persones immigrants. Preocupa especialment la precarietat laboral de la població estrangera i l'accés a l'habitatge.
- Al llarg dels anys el perfil majoritari és el de les dones en totes les etapes de la vida. Les dades del diagnòstic evidencien una major vulnerabilitat de les dones, causada per una participació més baixa en el mercat laboral: presenten una major temporalitat i parcialitat en la contractació i, a més, les feines que assumeixen de manera majoritària, especialment treballs de cura, no tenen reconeixement econòmic. Les dones són també les beneficiàries majoritàries de les pensions no contributives i altres rendes i prestacions associades a la manca d'ingressos.

Els baixos ingressos i l'elevat preu dels habitatges a les Balears fan que les llars facin esforços de pagament molt elevats, fet que contribueix a l'empobriment de les famílies

Les Nacions Unides consideren que «l'habitatge és una responsabilitat pública, de manera que hi ha un dret reconegut d'accés a un habitatge digne per a tots els ciutadans». Les Balears lideren, any rere any, els valors taxats d'habitatge lliure i dels lloguers, uns dels més elevats de l'Estat. Aquest fet ha posat al límit a moltes famílies, que no poden pagar el lloguer o a la hipoteca o que es troben en una situació de pobresa energètica. Segons les dades del Consell General del Poder Judicial, a les Illes Balears el 83,5 % dels llançaments estaven relacionats amb lloguers, mentre que l'any 2014 eren el 63,3 %. Així, es constata un canvi de tendència: els llançaments relacionats amb lloguers han anat guanyant pes respecte als que es produeixen per no poder atendre el pagament de les hipoteques. Cal destacar que, a les Balears, el percentatge de llars que tenen dificultats per pagar despeses relacionades amb l'habitatge principal és superior a la del conjunt de l'Estat. Evidentment, tenen més dificultats per fer front a les despeses els col·lectius en què la incidència de la temporalitat i la parcialitat laboral és més elevada com són les dones, persones joves i persones amb nacionalitat estrangera.

Les dades de dificultat d'accés i de manteniment de l'habitatge s'han de completar amb la referència a les persones sense llar. A Palma, l'any 2019 la situació afecta majoritàriament a homes (encara que les dades apunten a un increment de les dones) i cal assenyalar que gairebé la meitat són de nacionalitat espanyola. L'exclusió residencial esdevé un problema cada vegada més estès entre la població, i això ha portat les administracions a reforçar els recursos per abordar l'atenció a les persones sense llar.

L'envelliment i sobreenvelliment té un fort impacte en els sistemes de serveis socials

L'impacte de l'envelliment i el sobreenvelliment de la població en el sistema de serveis socials illencs és un fenomen al que cal seguir donant resposta. Segons s'afirma al diagnòstic, el nombre de persones que requereixen suport per dur a terme tasques de la vida quotidiana **augmentarà progressivament** durant les pròximes dècades. En el diagnòstic també se parla de la situació socioeconòmica de les dones grans, els problemes associats a la dependència i la solitud no desitjada.

Segueixen pendents de rebre prestacions **persones en situació de dependència**, ja que malgrat l'impuls a la xarxa pública la demanda augmenta any rere any. L'Organització Mundial de la Salut (OMS), en el marc de les recomanacions per a l'envelliment actiu, aconsella retardar la institucionalització de la gent gran i promocionar mantenir-se a casa el màxim de temps possible. Observant els serveis més demandats, es fa palès que les persones prefereixen també estar al seu entorn habitual (l'ajuda a domicili i les prestacions econòmiques per cures a l'entorn familiar són els serveis més demandats); així hi tot, es fa necessari seguir impulsant les places residencials i de centres de dia, atès que també es produeix un increment de la demanda i continuen, encara que sigui amb tendència a la baixa, les llistes d'espera.

Així doncs, els serveis socials de les Illes Balears tenen l'obligació d'adoptar mesures per millorar la qualitat de vida i promocionar l'autonomia de la gent gran amb necessitat socials, el que suposarà revisar recursos per a la cura i promoció de l'autonomia. És imprescindible continuar apostant de manera paral·lela per reforçar l'atenció residencial, l'atenció domiciliària i abordar l'entorn domiciliari, sense deixar de banda les persones que són autònomes físicament però que presenten una xarxa relacional dèbil.

L'envelliment i el sobreenvelliment va lligat a la diversitat funcional, i així, tal com s'especifica en el diagnòstic, a mesura que es compleixen anys també és probable que apareguin limitacions i dèficits funcionals. A les Illes Balears s'observa un **tendència a l'alça del nombre de persones amb diversitat funcional**, a l'hora que també n'ha augmentat l'atenció gràcies a una major dotació de recursos. Es produeix una inclinació cap a la detecció precoç del diagnòstic. Pel que fa a l'atenció primerenca, cal continuar potenciant la intensitat de l'atenció per donar continuïtat a l'atenció i ampliar-ne la cobertura.

Es produeix una diversificació dels conflictes familiars relacionats amb la diversitat de models de convivència

La diversificació dels conflictes familiars està relacionada amb la diversificació de les societats i de les llars que la componen. Tal com diu el diagnòstic, es produeix el trencament de la família nuclear com a model hegemònic i una diversitat de models de convivència i vincles familiars, a més d'un augment de la diversitat d'orígens i d'identitats (religioses, culturals, de gènere). A les Illes Balears cal destacar l'increment del nombre de llars on conviuen persones que no formen part del mateix nucli familiar, un fenomen relacionat amb l'elevat preu dels habitatges a les Illes Balears.

Un aspecte a destacar és que la taxa de risc de pobresa afecta de manera més intensa la població adulta jove (els menors de 45 anys), on es concentra la població en edat fèrtil, la qual cosa incideix en la natalitat. Pel que fa als naixements, l'INE estima una reducció acumulada anual del 3,4 % al 2020; així, la natalitat està en clara davallada. A més a més, les famílies amb fills dependents tenen un risc de pobresa superior a la mitjana.

De l'anàlisi de l'acció dels serveis socials es desprèn el fet que s'ha produït una diversificació dels conflictes intrafamiliars. La Llei 8/2018, de 31 de juliol, de suport a les famílies, estableix el foment de les competències familiars. En els darrers anys **s'han incrementat les demandes de resolució de conflictes dins l'àmbit familiar** (increment dels usuaris del Punt de trobada familiar i dels usuaris de l'Equip de primera valoració i urgències). L'any 2020 s'incrementa considerablement la demanda del Programa de Violència Filioparental Familiar, del que es dedueix la importància de la parentalitat positiva en tots els àmbits de la societat.

Les disfuncionalitats familiars poden derivar, en ocasions, en situacions de maltractament, desprotecció i desemparament dels menors. **El nombre d'expedients en matèria de protecció a menors augmenta any rere any.**

Així, cal reforçar, des dels serveis socials, la prevenció de qualsevol forma de violència que puguin patir els infants mitjançant programes que reforcin les comunicacions fluides entre infants i les seves famílies. El desenvolupament de la Llei 9/2019, de l'atenció i els drets de la infància i l'adolescència de les Illes Balears ha permès atribuir als ajuntaments la competència per dur a terme les actuacions materials, tècniques i jurídiques en situació i declaració de risc, la qual cosa ha facilitat l'increment de recursos, programes i mesures. Cal seguir reforçant i impulsant els acolliments familiars en el marc del model centrat en la persona. Per a l'atenció als menors, la col·laboració entre el sistema sanitari, educatiu i els serveis socials és de vital importància.

Els infants i joves estrangers es troben en una situació de més vulnerabilitat pel fet de no tenir una xarxa social. Destaca l'increment de l'arribada de joves d'origen estranger sense referents familiars. Des dels serveis socials és important assegurar que els infants i joves arribats puguin gaudir la vida en condicions similars als altres.

Les situacions de vulnerabilitat econòmica tenen un efecte negatiu en situacions de risc i desemparament i en la salut de la població

Les disfuncionalitats familiars també poden derivar, en ocasions, a situacions de menors en conflicte social, això és, amb mesures judicials de diversa consideració. **Les Balears, l'any 2020, se situen al capdavant de les comunitats autònomes espanyoles tant pel que fa a mesures notificades com executades a menors en conflicte social.**

En els darrers anys s'ha observat un increment de l'atenció a menors i joves infractors i a joves extutelats, pel que fa al procés d'emancipació. Cal consolidar i seguir ampliant aquesta atenció amb la promoció d'accésos a la formació i la inserció laboral i una major sensibilització cap al col·lectiu.

La vulnerabilitat econòmica fa que es pugui ser més sensible a determinades problemàtiques de salut mental. En els darrers anys s'ha produït un **increment de les persones usuàries de serveis socials amb problemes associats de salut mental i/o addiccions**, problemàtiques que afecten de manera més intensa col·lectius més vulnerables. Aquest increment de la demanda ha anat acompanyat de l'increment de serveis de la xarxa pública de salut mental. La tendència a l'alça del col·lectiu, que des de 2016 ha patit un increment del 23,0 % pel que fa al nombre de persones amb diversitat funcional derivada de trastorn mental, ens fa pensar que és clau seguir potenciant els serveis per a persones amb diagnòstic de salut mental i necessitat de suport extern per tal de garantir-ne la participació social i fomentar la independència de les persones afectades.

Les persones incapacitades judicialment solen estar afectades per problemes complexos en els quals és freqüent el deteriorament cognitiu, la malaltia mental i/o discapacitat psíquica en situacions de vulnerabilitat social, econòmica o sanitària que requereixen l'abordament de la problemàtica de manera col·laborativa. **El nombre de persones tutelades per l'Administració ha crescut en un 49,7 % des de 2017.** Aquest últims anys, seguint les recomanacions del pla anterior, es va apostar per impulsar els serveis de tutela des de l'Administració. Ara cal avançar cap a un model en el respecte als desitjos i les voluntats del col·lectiu, fent partícips les persones tutelades en el seu pla de vida.

La consciència sobre la gravetat que suposa la violència masclista ha calat dins la societat, la qual cosa ha derivat en un compromís important dels poders públics. Així i tot, la violència masclista és un problema present a la societat que cal erradicar. Al diagnòstic s'ha constatat que el gènere és un dels factors de desigualtat més persistents a l'hora d'analitzar-ne les desigualtats.

El servei d'atenció social i acompanyament a víctimes de violències masclistes ha experimentat, des de 2017, un increment del volum de l'atenció. També s'han intensificat els recursos d'atenció. En els propers anys cal continuar reforçant les actuacions de prevenció i d'atenció a les dones víctimes de violència masclista i als seus fills, potenciant els instruments compartits amb altres serveis d'infants i famílies.

Els sistemes d'informació com elements imprescindibles del sistema

Una de les debilitats del sistema és la falta d'un sistema d'informació únic que integri i simplifiqui la diversitat d'aplicacions de gestió d'expedients, permeti documentar-ne necessitats i construir indicadors per als treballadors i treballadores dels serveis socials comunitaris, els especialitzats i els serveis de planificació.

Per altra banda, ens trobam en una diversitat de metodologies per registrar l'atenció. En aquest sentit cal elaborar, en col·laboració entre les diverses administracions, materials metodològics que ens permetin mesurar la mateixa realitat.

Un altre aspecte a tenir en compte és que actualment cada sistema registra l'atenció prestada a les persones de manera inconexa, i no és possible conèixer els itineraris d'atenció. Per tal motiu cal treballar per aconseguir la centralitat de la persona atesa, la qual cosa ens permetrà conèixer i saber l'atenció prestada a cada persona a tots els sistemes de manera conjunta.

Aquests avanços en el tractament i l'accés de dades ens han de permetre una millor gestió, planificació, seguiment i avaluació de les accions.

Les grans respostes del sistema balear de serveis socials

- **Impuls del sistema de serveis socials i de la seva governança.** La complexitat de la societat actual ens està posant el repte de crear noves formes de gestionar i també de governar. És necessària una definició competencial i de finançament del sistema de serveis socials. S'han

d'adoptar mesures que ordenin el rol de cada una de les administracions implicades, el conjunt de prestacions, les fonts de finançament i, molt especialment, els mecanismes de coordinació entre els diferents àmbits del sistema.

- **Enfortiment de la comunitat com a espai de vida.** Enfortir els teixits associatius, companyar i potenciar els processos comunitaris existents, impulsar el sorgiment de nous processos amb vessant transformadora, així com l'impuls a les actuacions preventives facilita la autonomia, la integració i la participació social de les persones, famílies i els grups en situació de risc social.
- **La cobertura de necessitats socials amb prestacions de qualitat.** La cartera de serveis socials és l'instrument que determina el conjunt de prestacions del sistema públic de serveis socials. Aquesta línia estratègica incideix en la planificació, les cobertures per a tots els ciutadans, l'ús e tecnologies avançades, els estàndards de qualitat, la personalització de l'atenció, la concreció dels processos i l'avaluació dels serveis i els seus impactes. Cal dissenyar i posar en marxa sistemes per a la planificació i introduir mesures d'avaluació de resultats i impactes de polítiques públiques, a més de disposar de bases de dades unificades, àgils i robustes.
- **Equipaments de serveis socials.** La construcció i adaptació de centres residencials i d'atenció diürna per a gent gran, persones amb discapacitat o amb problemes de salut mental, basats en una nova arquitectura centrada en la persona i en l'atenció en entorns comunitaris permetrà adaptar residències i centres de dia al nous models d'autonomia personal, així com la reducció de les llistes d'espera.

BIBLIOGRAFIA

- AGUILAR, MANUEL. *Apuntes para un replanteamiento de los servicios sociales en España*. Madrid: Fundación FOESSA, 2014.
- FANTOVA, FERNANDO. *La universalització dels serveis socials des de dins*. Revista Barcelona Societat, Núm. 14, 118-127 (2008). Disponible: <<https://ajuntament.barcelona.cat/dretssocials/ca/revista-barcelona-societat>>
- ALTO COMISIONADO CONTRA LA POBRESA INFANTIL DEL GOBIERNO DE ESPAÑA. *Madre no hay más que una: monoparentalidad, género y pobreza infantil*. Disponible a : <<https://www.comisionadopobrezainfantil.gob.es/es/madre-no-hay-m%C3%A1s-que-una-monoparentalidad-g%C3%A9nero-y-pobreza-infantil>>
- CONSEJO DE LA JUVENTUD. *Balance General del Observatorio de la Emancipación*. 2020. Disponible a: <<http://www.cje.org/es/publicaciones/novedades/observatorio-de-emancipacion-juvenil-2020/>>
- CONSEJO GENERAL DEL PODER JUDICIAL. Estadística sobre ejecuciones hipotecarias. Disponible a: <<https://www.poderjudicial.es/cgpj/es/Temas/Estadistica-Judicial/Estadistica-por-temas/Datos-penales--civiles-y-laborales/Civil-y-laboral/Estadistica-sobre-Ejecuciones-Hipotecarias/>>
- CONSELLERIA D'AFERS SOCIALS I ESPORTS. *Informe sobre la Renda Social Garantida 2018*. Servei de Planificació Social: 2019. Disponible a <<http://www.caib.es/sites/publicacions/ca/informes/>>
- DIARI DE BALEARS . Disponible a: <<https://www.dbalears.cat/balears/2020/11/29/346141/metges-del-mon-aten-mes-persones-sense-llar-les-balears-cause-pandemia.html>>
- INGELMO, F. *Seguretat social. Memòria del CES sobre l'Economia, el Treball i la Societat de les Illes Balears 2020* (p.703-719). Consell Econòmic i Social de les Illes Balears, 2021.
- MEDA, JORDI BOSCH. *El derecho de la mujer a la vivienda en España (2008-2017)*. Revista de Estudios Feministas: Florianópolis, v. 28, n. 1, 2020. <<https://doi.org/10.1590/1806-9584-2020v28n154148>>

- MINISTERIO DE DERECHOS SOCIALES Y AGENDA 2030. *Informe de Progreso 2021 y Estrategia de Desarrollo Sostenible 2030*. Govern espanyol, 2021. Disponible a: <<https://www.agenda2030.gob.es/recursos/docs/informe-progreso21-eds-2030.pdf>>
- MINISTERIO DE EDUCACIÓN Y FORMACIÓN PROFESIONAL. *Sistema Estatal de Indicadores de la Educación 2020*. Disponible a: <<http://www.educacionyfp.gob.es/dam/jcr:7bd02364-3fd2-405f-b0d6-4fe05debbd38/seie-2020.pdf>>
- MINISTERIO DE TRANSPORTE, MOVILIDAD Y AGENDA URBANA. *Sistema Estatal de Índices de Alquiler de Vivienda*. Disponible a: <<http://www.mitma.gob.es/vivienda/alquiler/indice-alquiler>>
- NATIONAL ACADEMIES OF SCIENCES, ENGINEERING, AND MEDICINE. *Social Isolation and Loneliness in Older Adults: Opportunities for the Health Care System*. Washington, DC: The National Academies Press, 2020. <<http://doi.org/10.17226/25663>>
- OBSERVATORIO DE LA INFANCIA. *Datos Estadísticos de Medidas de Protección a la Infancia número 22*. Disponible a: <<http://observatoriodelainfancia.vpsocial.gob.es/estadisticas/estadisticas/home.htm>>
- OBSERVATORIO CONTRA LA VIOLENCIA DOMÉSTICA Y DE GÉNERO. *La violencia sobre la mujer en la estadística judicial*. Disponible a: <<http://www.poderjudicial.es/cgpj/es/Temas/Violencia-domestica-y-de-genero/Actividad-del-Observatorio/Datos-estadisticos/?filtroAnio=2020>>
- PRICEWATERHOUSECOOPERS. *Situación del Servicio de Atención Residencial en España*. Juliol 2010. Disponible a: <<http://envejecimiento.csic.es/documentacion/biblioteca/registro.htm?iPos=56&id=57573&irPag=3&clave=V2jV4uP7dK&pos=0>>
- ROCA COBO, ENRIQUE. *El abandono temprano de la educación y la formación en España*. 2010. Disponible a: <http://www.revistaeducacion.educacion.es/re2010/re2010_02.pdf>
- SISTEMA ESTATAL DE INDICADORES DE LA EDUCACIÓN 2020. Disponible a: <<http://www.educacionyfp.gob.es/dam/jcr:7bd02364-3fd2-405f-b0d6-4fe05debbd38/seie-2020.pdf>>
- SOCIEDAD ESPAÑOLA DE GERIATRÍA Y GERONTOLOGÍA. *Estudio de investigación sociosanitaria sobre cuidadores de personas mayores dependientes*. Disponible a:

<<http://www.segg.es/publicaciones/biblioteca-online-segg>>

- TIRADO HERRERO, ET AL. *Pobreza energética en España. Potencial de generación de empleo directo de la pobreza derivado de la rehabilitación energética de viviendas*. Madrid: Asociación de Ciencias Ambientales, 2012.
- UNICEF. *Impacto de la crisis por COVID-19 sobre los niños y niñas más vulnerables*. Disponible a: <<http://www.unicef.es/publicacion/impacto-de-la-crisis-por-covid-19-sobre-los-ninos-y-ninas-mas-vulnerables>>
- UNIDAD ADMINISTRADORA DEL FONDO SOCIAL EUROPEO MINISTERIO DE TRABAJO Y ASUNTO SOCIALES. *Los factores de desigualdad de género en el empleo*. Disponible a: <http://www.mites.gob.es/uafse_2000-2006/equal/descargas/Folleto2-Igualdad-genero-empleo.pdf>
- UNIVERSITAT DE LES ILLES BALEARS. *Anuari de l'envelliment 2018*. Disponible a: <<http://catedradependencia.uib.cat/anuaris/>>
- UNIVERSITAT DE LES ILLES BALEARS. *Baròmetre social. Població i context. Anàlisi del Padró*. Observatori Social de les Illes Balears, 2021.